Programmabegroting 2027

Datum: 20 oktober 2026
Reg.nr.: 2026-255766

Inhoudsopgave

1. Voorwoord 3
2. Algemene beschouwingen 4
Uitgangspunten 4
Begroting in evenwicht 6
Doelenbomen, beleidsindicatoren en SDG's 9
3 Programmabegroting 11
Programma 1 Bestuur en Ondersteuning 11
Programma 2 Veiligheid 17
Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat 23
Programma 4 Economie 28
Programma 5 Onderwijs 35
Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie 40
Programma 7 Sociaal Domein 47
Programma 8 Gezondheid en Duurzaamheid 59
Programma 9 Wonen en fysieke leefomgeving 68
Algemene Dekkingsmiddelen 74
4 Paragrafen 80
Paragraaf Lokale heffingen 81
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 86
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 116
Paragraaf Financiering 124
Paragraaf Bedrijfsvoering 128
Paragraaf Verbonden partijen 133
Paragraaf Grondbeleid 141
Paragraaf Openbaarheid 145
Paragraaf Taakstellingen 146
Paragraaf Duurzaamheid 149
5 Financiële begroting 152
6 Bijlagen 164
6.1 Taakvelden 164
6.2 Toelichting structurele mutaties in de reserves 169
6.3 Inkomensoverdrachten en subsidies 170

1. Voorwoord

We zijn verheugd u de programmabegroting voor 2027 aan te kunnen bieden. In 2026 waren er gemeenteraadsverkiezingen. De drie grootste partijen hebben met elkaar een akkoord bereikt; het coalitieakkoord Hjoed dwaan wat moarn freget. Dit akkoord is uitgewerkt in een collegeprogramma met dezelfde titel. In het collegeprogramma zijn de ambities uit het coalitieakkoord uitgewerkt. In deze programmabegroting zijn alle doelen en activiteiten uit het collegeprogramma in de tekst opgenomen. Ook is het collegeprogramma financieel vertaald.
In de bijlagen bij het collegeprogramma is de financiële vertaling getoetst aan de beschikbare middelen, waarbij ook ruimte is gevonden voor een aantal belangrijke lopende zaken.
De financiële bijlagen zijn verwerkt in begrotingswijziging 1, die bij de besluitvorming over deze programmabegroting is gevoegd.

De komende jaren werken we verder aan preventie in het sociale domein, richten we ons op de huisvestingsproblematiek en op de mobiliteit binnen onze gemeente. Er is geld beschikbaar voor verduurzaming en voor stads- en dorpsvernieuwing. Ook bereiden we ons voor op het jubileumjaar 2028. We gaan verder met de ontwikkeling van het gebied Bloemketerp, en realiseren ons dat we daarmee voor forse investeringen komen te staan.

Het financiële perspectief voor onze gemeente is alleen in 2027 nog positief. Daarna toont het meerjarenperspectief negatieve cijfers. We krijgen onze begroting dan niet meer sluitend. Daarom is het proces "Plan van aanpak sluitende begroting 2028" opgestart, ondersteund door het onderzoeksrapport "Toekomstbestendige begroting". We zijn daarom terughoudend met het aangaan van nieuwe structurele verplichtingen, die tot grotere tekorten leiden. Het college stelt daarom ook voor om het saldo van de begroting 2027 niet structureel maar incidenteel in te zetten. Hiermee kunnen we toch stappen zetten voor onze inwoners én rekening houden met de financiële situatie van de gemeente. We blijven alert op ontwikkelingen en sturen bij waar nodig.

Franeker, 20 oktober 2026

namens het college van B&W
N.A. van de Nadort, burgemeester J.K. IJkema, secretaris

2. Algemene beschouwingen

Uitgangspunten

Gemeente Waadhoeke is financieel gezond en wil dat ook blijven. Belangrijk is welke uitgangspunten we hanteren bij het maken van keuzes die passen bij een verantwoord financieel beleid. De uitgangspunten die we hanteren bij het maken van de kadernota en begroting zijn ieder jaar in grote lijnen hetzelfde. Dit komt omdat ze voortvloeien uit landelijke wetgeving zoals het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gemeentelijk beleid zoals de Financiële verordening en de nota's Reserves en voorzieningen en Activering, waardering en afschrijving. Daarnaast is de begrotingscirculaire die de provincie jaarlijks publiceert van belang. Daarin staat relevante en actuele informatie over de wijze waarop zij onze begroting en meerjarenraming beoordeelt vanuit het financieel toezicht.

De voorgestelde begroting wordt opgesteld in lijn met de uitgangspunten zoals eerder beschreven in de kadernota 2027-2030.

Hierna beschrijven we de belangrijkste uitgangspunten voor de begroting 2027.

1. Programma-indeling
De Financiële verordening schrijft voor dat met ingang van de nieuwe raadsperiode een besluit wordt genomen over de programma-indeling. We blijven de komende vier jaar de bestaande programma-indeling hanteren.

2. Paragraaf Duurzaamheid
Met het toevoegen van een duurzaamheidsparagraaf laten wij als organisatie zien dat wij duurzaamheid belangrijk vinden. Ook spelen wij in op de Europese ontwikkelingen waarbij grote bedrijven verplicht zijn gesteld om over duurzaamheid te rapporteren en het de verwachting is dat ook overheden dit vroeg of laat zullen moeten doen. De nieuwe duurzaamheidsparagraaf gaat over onze eigen bedrijfsvoering en is geen vervanging van de duurzaamheidsagenda en de wijze waarop wij daar over rapporteren. Daarom is het ook niet passend deze onder te brengen bij programma 8. We gaan klein beginnen door te werken met bestaande data en zien het als een groeimodel.

3. Ruimte nieuw beleid
In de jaren 2027-2030 is jaarlijks € 250.000 cumulatief beschikbaar voor nieuw beleid. Dit willen we inzetten voor de uitwerking van het coalitieakkoord.

4. Onvoorzien structureel
In de Financiële verordening staat dat er een bedrag onvoorzien structureel van minimaal € 1 per inwoner wordt opgenomen (meerjarig cumulatief).

5. Dekking incidentele lasten
Incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten of door bestemmingsreserves dan wel Algemene Reserve (AR).

6. Indexering uitgaven
Aan de inkomstenkant wordt in de uitkeringen van het Rijk en eigen inkomsten zoals OZB rekening gehouden met indexering. De uitgaven worden niet automatisch geïndexeerd. Alleen die uitgaven waarvan duidelijk is dat indexering onontkoombaar is, zoals loonkosten eigen personeel in verband met nieuwe CAO-periode. Ook bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen, tarieven Omrin en

dergelijke worden geïndexeerd. Het resterende bedrag tussen inkomsten en uitgaven wordt als stelpost voor loon- en prijscompensatie in de begroting opgenomen.

7. Inflatiecorrectie Onroerende Zaak Belasting (OZB)
Voor de OZB passen we jaarlijks een inflatiecorrectie toe.
In het coalitieakkoord staat: "Het verhogen van de OZB (onroerendezaakbelasting) voor inwoners en ondernemers, naast de reguliere inflatiecorrectie, is voor ons de minst gewenste optie."

8. Kostendekkendheid afval en riool
De tarieven voor afvalstoffen- en rioolheffing worden niet automatisch geïndexeerd maar houden gelijke tred met de ontwikkeling in de kosten voor afval en riool. In deze kostenontwikkeling wordt rekening gehouden met indexering.
Het coalitieakkoord zegt hierover het volgende: "Vanaf 2028 maken we de rioolheffing stapsgewijs kostendekkend, onder andere via tariefdifferentiatie." Dit moet nog verder uitgewerkt worden.

9. Dotatie in verband met het water- en rioleringsplan (WRP)
Om de voorziening riolering toereikend te houden wordt er in de planperiode ieder jaar een extra dotatie van € 95.000 aan de voorziening riolering gedaan waarbij het uitgangspunt is dat de extra lasten volledig worden omgeslagen over inwoners en bedrijven.

10. Structureel begrotingsevenwicht
De baten en lasten moeten structureel in evenwicht zijn in de eerste jaarschijf. Het toezichtskader van de provincie biedt ons deze ruimte.

11. Plafond BTW compensatiefonds
Voor de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds (BCF) houden we rekening met 100% van de laatst gerealiseerde ruimte.

12. Middelen Jeugd
De laatste informatie betreffende de geldstromen rondom de Hervormingsagenda Jeugd wordt verwerkt. Er worden stelposten opgenomen daar waar deze door de toezichthouder provincie worden toegestaan.

13. Middelen uitvoering klimaat- en energiebeleid
De specifieke uitkering voor CDOKE is voor 2026 en 2027 omgezet naar een decentralisatie-uitkering. Omdat de verwachting is dat de middelen ook na 2028 beschikbaar worden gesteld, hebben we de middelen structureel opgenomen in de begroting 2027 en het meerjarenperspectief 2028-2030. Daarbij is het belangrijk dat zowel de baten als de aan de middelen verbonden lasten opgenomen worden. In de kadernota is er vanuit gegaan dat de lasten en baten gelijk zijn en dus geen financieel effect hebben. Het gaat in Waadhoeke om afgerond € 1,6 miljoen jaarlijks.

14. Surplus AR
Dit betreft de mogelijkheid om de ruimte (surplus) in de AR boven de risiconorm deels als structureel dekkingsmiddel in te zetten. Deze optie is eind 2024 verwerkt in de notitie structurele en incidentele baten en lasten van de commissie BBV. Het daadwerkelijk inzetten van het surplus is een keuze, die per jaar bij de begroting wordt beoordeeld.
Vanwege de sluitende begroting 2027 is er geen noodzaak dit uitgangspunt toe te passen.

15. Mogelijkheden specifieke stelposten onderuitputting
De VNG wijst in haar begrotingsadvies op de mogelijkheid tot het opnemen van specifieke stelposten onderuitputting, die na toestemming van de toezichthouder kunnen worden benut. Hier zijn strenge voorwaarden aan verbonden. Met specifiek stelposten wordt gedoeld op de onderuitputting

loonkosten en de onderuitputting kapitaallasten. Als deze opgenomen mogen worden biedt overigens alleen incidenteel ruimte. Het daadwerkelijk inzetten van dergelijke stelposten is een keuze, die per jaar bij de begroting wordt beoordeeld.
Vanwege de sluitende begroting 2027 is er geen noodzaak dit uitgangspunt toe te passen.

Begroting in evenwicht

De basis voor de begroting is de kadernota 2027-2030, met daarin gepresenteerd de structurele begrotingsruimte. Alleen in 2027 is er ruimte, daarna toont de meerjarenraming negatieve cijfers. Op 22 oktober jl hebt u het collegeprogramma en de uitwerking in de financiële vertaling besproken. De besluitvorming van 22 oktober is niet verwerkt in de nu voorliggende programmabegroting, maar in begrotingswijziging 1 die is toegevoegd aan het agendapunt programmabegroting.

Bij de gebruikelijke doorrekening van de budgetten naar 2027 zijn er nog aanvullende mutaties verwerkt met een autonoom karakter. Nadere toelichting vindt u in hoofdstuk 5 Financiële begroting.

De jaarschijf 2027 sluit met een positief saldo van afgerond € 849.000. De bijgewerkte meerjarenraming geeft hetzelfde beeld als in de kadernota: alleen de jaarschijf 2027 sluit met een positief saldo. De jaren 2028 en verder zijn negatief.

Het meerjarenperspectief sluit in 2030 met een negatief saldo van afgerond € 3,4 miljoen. De verhoging van de verwachte kapitaallasten voor de scholen op Bloemketerp door het toepassen van het nieuwe kwaliteitskader IHP (zie raad 5 november 2026) is tevens in deze meerjarenraming verwerkt. Het negatieve saldo 2030 loopt op naar afgerond € 4,1 miljoen.

Tevens is inbegrepen de jaarlijkse cumulatieve uitzetting van € 250.000 voor structurele kosten uitvoering coalitieakkoord, ook bekend als 'budget nieuw beleid'.

Meerjarenraming 2027-2030	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Kadernota structureel beschikbare ruimte	1.638	-792	-1.655	-4.023
Incidenteel ingezet in 2027	-126			
Incidenteel naar reserve Bloemketerp	-1.200	-1.200		
Prognose meerjarenraming kadernota	**312**	**-1.992**	**-1.655**	**-4.023**
Mutaties doorrekening begroting	536	626	506	626
Nieuwe meerjarenraming stand programmabegroting	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-3.397**
Effect kwaliteitskader IHP - scholen Bloemketerp				-678
Nieuwe meerjarenraming inclusief effect kader IHP	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-4.075**

De begroting 2027 is structureel in evenwicht. De structurele ruimte wordt in 2027 incidenteel ingezet. Overeenkomstig de kadernota wordt € 1,2 miljoen aan de reserve Bloemketerp toegevoegd. De resterende structurele ruimte wordt gebruikt voor dekking van incidentele aanvragen. Dit is overeenkomstig de werkwijze van voorgaande jaren. De concrete invulling loopt via het collegeprogramma en de besluitvorming van de raadsvergadering van 22 oktober 2026.

De uitwerking van de berekening structureel begrotingsevenwicht vindt u eveneens in hoofdstuk 5 Financiële begroting.

De provincie hanteert voor het financieel toezicht op gemeenten het gemeenschappelijk financieel toezichtkader 2020 Gemeenten (GTK). Eén van de toetsingsregels is dat de eerste jaarschijf

structureel en reëel in evenwicht moet zijn. Bij de kadernota zijn een tweetal taakstellingen opgenomen voor 2027, die bij de begroting 2027 concreet zijn ingevuld. De toelichting vindt u in de paragraaf Taakstellingen. Daarmee voldoet deze begroting 2027 aan deze regel. De verwachting is dat bij Waadhoeke in 2027 het repressief toezicht van toepassing zal zijn.

In meerjarenperspectief is nog wel sprake van taakstellingen. Dit is in onderstaande tabel zichtbaar gemaakt (zie ook de paragraaf taakstellingen).

Bedragen x € 1.000

Meerjarenraming 2027 - 2030	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Meerjarenraming met bezuinigingstaakstelling	849	-1.366	-1.149	-3.397
Effect kwaliteitskader IHP - scholen Bloemketerp				-678
Nieuwe meerjarenraming inclusief effect Kader IHP	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-4.075**
Bezuinigingstaakstelling	350	600	850	850
Meerjarenraming zonder bezuinigingstaakstelling	**499**	**-1.966**	**-1.999**	**-4.925**

Niet financieel vertaalde ontwikkelingen
Er zijn altijd ontwikkelingen die structurele kosten met zich meebrengen en daardoor van invloed zijn op de begroting. Zoals:

- Exploitatie De Trije
- Stationsgebied Franeker
- Huisvesting Buitendienst
- Beheer en onderhoud nieuwe investeringen openbare ruimte
- Verkenning herbestemming Oude Smidse
- Invoering Diftar
- Uitkomsten pilot Groeituin
- Toekomst Stadhuis Franeker
- Bestemming begraafplaatshuis
- Gratis Aktyf Waadhoeke (structureel)
- Gratis Aktyf Waadhoeke 65+
- Voorbereidingskosten gebiedsontwikkeling Bloemketerp
- Verwijderen pylonen en herinrichting Breedeplaats Franeker.

Gezien de beperkte structurele financiële ruimte in de komende jaren zullen we er niet aan ontkomen om financiële ruimte te maken in de begroting als bovenstaande ontwikkelingen tot uitvoering moeten worden gebracht. Hiervoor is het proces sluitende begroting 2028 gestart.

Algemene reserve
Als laatste informeren wij u over de stand van zaken van de algemene reserve (AR). De berekening van het saldo en verloop van de AR zoals opgenomen in onderstaande tabel is berekend op basis van de stand van begrotingswijziging 7 van 2026. Conform de kadernota 2027-2030 is € 145.000 onttrokken per 2027 ter dekking van de incidentele autonome ontwikkelingen. Dit resulteert in een berekende eindstand 2027 van afgerond € 18.275.000.
Gedurende het proces opstellen begroting 2027 zijn er geen begrotingswijzigingen meer vastgesteld. Met andere woorden de stand in onderstaande tabel is de meest actuele stand.

Volgens ons financieel beleid is de ruimte in de algemene reserve (AR) boven de risiconorm beschikbaar voor het dekken van incidentele uitgaven. Het coalitieakkoord is duidelijk over de nieuwe berekening van de risiconorm en de ondergrens van de AR. In deze programmabegroting is de nieuwe rekenmethode toegepast. De uitwerking van deze berekening geeft een risiconorm van

afgerond € 11,5 miljoen. Zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. De ondergrens van de AR door de coalitie bepaald op € 10,0 miljoen. Voor de berekening van incidentele ruimte geldt de hoogste waarde, dus € 11,5 miljoen.

Surplus AR
Bij de uitgangspunten is de conclusie opgenomen, dat er geen noodzaak is om dit toe te passen in de begroting 2027, omdat er een positief saldo is.

De risiconorm is berekend op € 11,5 miljoen. Dit biedt incidentele ruimte, die is meegenomen in de financiële vertaling van het collegeprogramma.

Bedragen x € 1.000

Stand per 31-12 (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Uitgangspositie	18.275	18.275	18.275	18.275
Geen begrotingswijziging	0	0	0	0
Actuele stand	**18.275**	**18.275**	**18.275**	**18.275**

Doelenbomen, beleidsindicatoren en SDG's

Met het model van de doelenbomen wordt de relatie gelegd tussen de w-vragen ‘wat willen we bereiken’ en ‘wat gaan we ervoor doen’. In de beantwoording van deze twee vragen brengen we eerst de beleidsdoelen in beeld, en daarna geven we een overzicht van de belangrijkste activiteiten waarmee we die doelen denken te bereiken. De actualisatie en aanscherping van dit model is een continu proces. De doelenbomen zijn aangepast op basis van het coalitieakkoord, de teksten zijn hierop aangepast en de aansluiting tussen beleidsdoelen en uitvoering is verbeterd.
Wat u vorig jaar onder het kopje ‘Ontwikkelingen’ heeft kunnen lezen, vindt u dit jaar mogelijk bij ‘Beleid’ terug. Daarnaast letten we op het gebruik van duidelijke en eenduidige taal.

Dit jaar is ook gekeken naar de presentatie van de programma's als geheel; het moderniseren van de programmabegroting met het oog op de leesbaarheid en logica van de programma’s. Financieel gezien betekent dit geen wijzigingen. En ook belangrijk: we houden ons aan de programma-indeling zoals in de kadernota vastgesteld door de raad. Het gaat concreet om enkele woorden updaten, omdat de voorschriften hier toch wat gedateerde begrippen hanteren. En een paar praktische problemen oplossen waar we elk jaar tegenaan lopen. De titels van de programma's hebben we een update gegeven. Daarnaast hebben wij de toelichting op het beleidsterrein Recreatie& toerisme gecombineerd in programma 4, vanwege de beleidsmatige vervlechting. In programma 6 bij het onderdeel recreatie is een verwijzing opgenomen.

Ook dit jaar werken we met de verplichte set beleidsindicatoren die voorgeschreven is vanuit het BBV; deze staan aan het eind van elk programma.
Op www.waarstaatjegemeente.nl zijn de uitkomsten van de indicatoren voor Waadhoeke te vinden. Op deze website zijn ook cijfers verzameld over de brede welvaart. De statistieken voor Waadhoeke zijn ook te vergelijken met die van andere gemeenten.

Werken met de duurzame ontwikkelingsdoelen

De ‘Sustainable Development Goals’ (SDG’s) van de Verenigde Naties, oftewel de duurzame ontwikkelingsdoelen, zijn blijvend opgenomen in de programma's. Deze integrale langetermijndoelen zijn universeel en breed toepasbaar. Onze verkenning sluit aan bij die van andere gemeenten en bij het CBS dat de monitor Brede Welvaart met de SDG’s heeft verbreed.

De logo's van de relevante doelen aan het begin van elk programma in de tekst op te nemen.

Hieronder vindt u een overzicht van alle 17 SDG's.

Afbeelding van alle 17 Sustainable Development Goals. Hieronder wordt elke afbeelding toegelicht.

1. Alle vormen van armoede tegengaan
2. Geen honger, wel duurzame landbouw en goede voeding
3. Goede gezondheid en welzijn
4. Goede kwaliteit van onderwijs
5. Dezelfde rechten en kansen voor mannen en vrouwen
6. Schoon water en sanitaire voorzieningen en duurzaam omgaan met water
7. Betaalbare duurzame energie
8. Goede banen, duurzame economische groei en eerlijke verdeling van welvaart
9. Duurzame industrie, innovatie en infrastructuur
10. Minder ongelijkheid in een land en tussen landen
11. Duurzame, veilige en veerkrachtige steden en gemeenschappen
12. Verantwoorde consumptie en productie
13. Klimaatverandering tegengaan
14. Duurzaam gebruik van de oceanen en zeeën
15. Beschermde ecosystemen, bossen en biodiversiteit
16. Vrede, veiligheid en rechtvaardigheid
17. Wereldwijde samenwerking om de doelen te bereiken

3 Programmabegroting

Programma 1 Bestuur en Ondersteuning

De meest relevante SDG's

Afbeeldingen van Sustainable Development Goals nr. 11, 16 en 17

Beleid
We nemen deel in talloze samenwerkingen, lokaal, regionaal en landelijk, en we kiezen voor 'Nabij besturen'. ‘Nabij besturen’ betekent voor onze dienstverlening: klantgericht, inclusief, begrijpelijk, transparant, vooral digitaal en persoonlijk. We kiezen voor een informatieve en interactieve bestuursstijl dichtbij onze inwoners, ondernemers en organisaties. Onze dienstverleningsvisie 2025-2030 is de leidraad voor de verdere ontwikkeling en professionalisering van de organisatie. In september 2025 is de geactualiseerde dienstverleningsvisie vastgesteld.
Onze dienstverlening is vooral digitaal en altijd persoonlijk. De inwoner kiest zelf op welke manier contact wordt opgenomen met de gemeente. Dit kan telefonisch, per e-mail of via de website. Daarnaast blijft persoonlijk contact altijd mogelijk, bijvoorbeeld aan de balies in Franeker en St.-Annaparochie.

Het college van B&W is verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijk beleid. Nieuw beleid wordt samen met de gemeenteraad ontwikkeld; de taak van de raad is daarbij kaderstellend, en de raad stelt het benodigd budget beschikbaar. Het maken van nieuw beleid gebeurt op een actieve manier: we betrekken onze inwoners, ondernemers en organisaties tijdig bij het maken van keuzes in ons beleid. We zoeken daarbij steeds naar integraliteit; naar de samenhang tussen de diverse onderwerpen waar we als gemeente mee bezig zijn. Zo ontstaat draagvlak, en is er ruimte voor creatieve ideeën die aansluiten bij wat er nodig is of waar behoefte aan is. Feiten en analyse zijn daarbij van belang, zodat er niet iets wordt ontwikkeld dat onhaalbaar of onwenselijk is. Vanuit de plicht tot actieve informatievoorziening zorgt het college voor terugkoppeling van resultaten van beleid naar de raad. De raad toetst of doelen gehaald en budgetten niet overschreden worden.

Naast deze bestuurlijke taken is het college van B&W verantwoordelijk voor wettelijke (dienstverlenende) taken op het gebied van onder meer burgerzaken, verkiezingen en de Wet Open Overheid.

Het onderwerp Nabij Besturen is niet meer afzonderlijk zichtbaar onder "wat willen we bereiken" maar integraal opgenomen onder "Dienstverlening".

Bestuurlijk kader
- Harmonisatiebeleid;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Dienstverlening doen we samen - visie dienstverlening 2030;
- Handvest servicebeloften Waadhoeke;
- Visie op Nabij Besturen.

Ontwikkelingen

Programma Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028

Het nieuwe coalitieakkoord zet in op de ontwikkeling van Waadhoeke op de lange termijn. We versterken onze positie in de regio en richting het Rijk en Europa, zodat we onze belangen goed kunnen behartigen en kansen benutten. We intensiveren onze samenwerking door actief deel te nemen aan regionale, nationale en Europese programma's en netwerken. Dit doen we met stevige belangenbehartiging, gerichte lobby, sterke netwerken en het actief benutten van financieringsmogelijkheden. Van hieruit richten we ons op de volgende opgaven.

We werken samen met onze regionale partners aan de uitvoering van de Regio Deal Noardwest-Fryslan. Deze Regio Deal draagt bij aan het realiseren van belangrijke maatschappelijke en economische opgaven en fungeert tegelijkertijd als cofinancieringsbron voor diverse ambities uit de programmabegroting, zoals het sociaaleconomisch actieprogramma, het creëren van ontmoetingsplekken, ondermijning en een natuurinclusief platteland.

Daarnaast werken we via het Nationaal Programma Vitale Regio's samen met het Rijk aan een herijking van de landelijke beleids- en investeringslogica. Daarbij zetten we in op een sterkere en meer gelijkwaardige samenwerking tussen Rijk en regio, gebaseerd op een langjarige regionale agenda.

We zoeken actief aansluiting bij Europese samenwerkingsverbanden en versterken we de positie van Waadhoeke via een gerichte lobby- en netwerkagenda. Zo zorgen we ervoor dat regionale belangen optimaal worden behartigd en beschikbare middelen maximaal worden benut voor de opgaven van onze gemeente.

Dienstverlening

De nieuwe participatieverordening dient als basis voor het vast te stellen participatiebeleid, waarbij we o.a. de mogelijkheden van het instellen van een ouderenraad onderzoeken. We experimenteren met participatie-instrumenten zoals een burgerberaad en het uitdaagrecht (Right to Challenge).

Programma Ontwikkelperspectief - Wat willen we bereiken?

Programma Ontwikkelperspectief - Wat gaan we daarvoor doen?

Een goede sociaal-economische structuur

Met lijn A 'Waadhoeke - In positie en krachtig in de regio' werken we aan het versterken van de sociaaleconomische structuur via 14 businesscases uit het sociaaleconomisch actieplan (SEAP III) door:

- Het versterken van uitvoeringskracht en samenwerking binnen het mkb.
- Het starten van innovatietafels voor ondernemers met creatieve ideeën.
- Een ondernemers- en mentorprogramma voor het faciliteren van ondernemers met kennis.
- Een platform agrifoodhub voor samenwerking en innovatie.
- Een platform maritieme hub voor samenwerking en innovatie.
- Bedrijventerreinen aantrekkelijker en toekomstbestendig te maken.
- Het versterken van het organiserend vermogen van bedrijventerreinen.
- De regio te positioneren als aantrekkelijke plek om te wonen, werken en ondernemen.
- Het professionaliseren van de toeristische regiomarketing en het vergroten van de samenwerking in de toeristische sector.
- Het project leren en werken in eigen regio.
- Een opleidingsaanbod te creëren dat is afgestemd op de vraag en aanbod van de regionale arbeidsmarkt
- Een werkcarrousel per sector waarbij we potentiële werknemers koppelen aan bedrijven.
- Een verbeterplan voor arbeidsmigranten met aandacht voor wonen, werken en sociale integratie.
- Het uitbouwen en zichtbaar maken van de onderwijs- en baanmogelijkheden voor jongeren met een HBO/WO-opleiding in de regio.

Een hoogwaardig aanbod voor toerist en recreant; de lokale cultuur en landschappen koesteren

Met lijn B 'Beleven - Genieten tussen wad en stad' werken we aan een hoogwaardig aanbod door:

- Samen met andere betrokken stakeholders een bijdrage te leveren aan het promoten van de Wereld Erfgoederen Planetarium en Waddenzee en daarbij de verbinding met andere culturele hotspots op te zoeken.
- Het realiseren van voorzieningen die de beleefbaarheid van de Waddenzee vergroten.
- Samenwerken in de verdere professionalisering van de Academie van Franeker.
- Verdere uitwerking van een bredere functie van het raadhuis van Franeker.

Vitale en veerkrachtige dorpen en stad

Met lijn C 'Fijn leven - vitale en veerkrachtige dorpen en wijken' werken we aan de kwaliteit van leven door:

- Dorpen en wijken in Waadhoeke de mogelijkheid bieden om ondersteuning te ontvangen van Fryslân Bloeit voor het organiseren van een bloeiweek.
- Het borgen van het belang van de buurt als gezonde en sociale leefomgeving (ontmoeten) en dit onderwerp op bovenregionale en strategische agenda’s krijgen.
- We onderzoeken deelname aan de nieuwe provinciale DOM-regeling.

Landschap, natuur en landbouw versterken elkaar duurzaam

Met lijn D 'Ons landschap - Duurzame oogst voor de toekomst' werken we aan de versterking van het landschap door:

- Deelname aan Greidhoeke plus met focus op een natuurinclusief platteland.
- Deelname aan een initiatief waarbij gemeentelijke groene reststromen beschikbaar worden gesteld voor toepassing in de agrarische sector.
- Deelname aan een Friese samenwerking van overheden op het gebied van landbouw en landelijk gebied.

Dienstverlening - Wat willen we bereiken?

Een professionele, betrouwbare en voor iedereen toegankelijke overheid

- **Wij werken klantgericht en inclusief**
- **Onze dienstverlening is begrijpelijk en transparant**
- **Onze dienstverlening verloopt vooral digitaal en is persoonlijk**
- **Minder en eenvoudiger regels leiden tot betere dienstverlening**

Dienstverlening - Wat gaan we daarvoor doen?

Wij werken klantgericht en inclusief

- De uitkomsten van het klanttevredenheidsonderzoek (2026) gebruiken om gericht klantprocessen te verbeteren en waar nodig één of meerdere klantreizen uit te voeren.
- Data wordt gebruikt om gericht verbeteringen door te voeren (o.a. bemensing serviceloket St.-Annaparochie, bezorgen reisdocumenten en openingstijden).
- Het gemeentelijk serviceloket St. Annaparochie blijven we structureel aanbieden.
- We passen de uitgangspunten van de inclusie agenda toe op de visie op dienstverlening.
- Deelname aan een landelijk project rondom eenduidige toegang (fysiek en digitaal).
- De uitkomsten van de verschillende klantreizen geven richting aan de verbeteringen van onze dienstverleningsprocessen, waarbij de ervaring van de inwoner leidend is. We zetten het instrument klantreizen structureel in.
- Wij richten MijnWaadhoeke voor onze inwoners in.

Onze dienstverlening is begrijpelijk en transparant

- We formuleren een norm voor (wat we wanneer willen bereiken op het gebied van) begrijpelijke communicatie.
- We ontwikkelen een instrument voor kwaliteitsborging begrijpelijke communicatie.
- We prioriteren (de inzet voor) (die kwaliteitsnorm) begrijpelijke communicatie.
- We gebruiken de samenwerking met IDO (Informatiepunt Digitale Overheid bij de bibliotheek) om verbeteringen door te voeren.

Onze dienstverlening verloopt vooral digitaal en is persoonlijk

- Doorontwikkeling van de digitale dienstverlening waarbij we toewerken naar een MijnWaadhoeke omgeving.
- De website wordt geoptimaliseerd met behulp van AI.
- Onderzoeken Common Ground variant website.
- We voldoen aan de Wmebv (Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer) in onze digitale dienstverlening.

Minder en eenvoudigere regels leiden tot betere dienstverlening

- In het transitieplan voor het Omgevingsplan werken we aan het verminderen van regeldruk.
- Voor evenementenorganisaties verlagen we de regeldruk door in te zetten op meerjarige subsidie en vergunningen.
- We ontwikkelen beleid voor inwonersparticipatie en overheidsparticipatie.
- We ontwikkelen een toolkit participatie-instrumenten.
- We starten een participatie-kwaliteit-bevorderings-proces.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-6.708	-5.207	-5.169	-5.044	-4.754	-4.854
Baten	1.195	826	826	826	586	586
Saldo voor bestemming	**-5.513**	**-4.381**	**-4.344**	**-4.219**	**-4.169**	**-4.269**
Dotatie/beschikking reserves	1.285	619	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-4.228**	**-3.762**	**-4.344**	**-4.219**	**-4.169**	**-4.269**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

0.1	Bestuur
0.2	Burgerzaken

Beleidsindicatoren

N.v.t.

Programma 2 Veiligheid

De meest relevante SDG's

Uitvoeringen van Sustainable Development Goals nr. 3, 5, 8, 16

Beleid
De gemeente heeft, als eerste overheid, een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheid van haar inwoners. Dit programma omvat crisisbeheersing, brandweer en openbare orde en veiligheid.

Veiligheid is een breed begrip. Het begrip veiligheid is onder te verdelen in sociale en fysieke veiligheid. Sociale veiligheid heeft betrekking op criminaliteit, op ernstige vormen van overlast en op subjectieve gevoelens van onveiligheid. Fysieke veiligheid heeft betrekking op brandveiligheid, externe veiligheid (zoals risico's voor de omgeving bij bedrijven die omgaan met gevaarlijke stoffen) en beheersing van rampen en crises.

Voor alle veiligheidsitems geldt dat vraagstukken in samenhang worden opgepakt. De gemeente heeft daarbij vaak de regie en werkt intensief samen met veiligheidspartners, zoals de politie, het Openbaar Ministerie en de Veiligheidsregio Fryslân (VRF). Maar ook het jongerenwerk en het gebiedsteam Waadhoeke zijn vaste sparringpartners. Bij multiproblematische casuïstiek wordt de gemeentelijke regie overgedragen aan het Veiligheidshuis Fryslân (VHF).

De dagelijkse brandweerzorg is ondergebracht bij de VRF. Brandveiligheid maakt daar deel van uit. De VRF geeft advies bij vergunningverlening, brandpreventie en brandveilig leven.

Integraal veiligheidsplan 2024-2027
De gemeenteraad heeft begin 2024 het nieuwe Integraal Veiligheidsplan 2024-2027 vastgesteld. Dit is het beleidsplan waarmee de middellange termijnvisie op het gebied van integrale veiligheid staat beschreven, zodat sturing en coördinatie op het onderwerp mogelijk is. In het IVP zijn de volgende thema's beschreven:
1. Digitale veiligheid;
2. Ondermijnende criminaliteit;
3. Jeugd en veiligheid; en
4. Maatschappelijk ongenoegen, polarisatie en radicalisering.

Regiodeal
Het thema 'ondermijning' komt terug in de Regiodeal, namelijk binnen de pijler 'Kwaliteit van leven: Vitale kernen'. Hierdoor is het mogelijk om samen met de gemeente Harlingen en Leeuwarden een aantal acties (met name preventief) op het gebied van ondermijning te organiseren. Denk hierbij aan de inzet van Artificial Intelligence en onderzoeken naar drugs in rioolwater.

Bestuurlijk kader
- Algemene plaatselijke verordening Waadhoeke (APV);
- Integraal Veiligheidsplan 2024-2027;
- Regionaal Beleidsplan Veiligheidsregio Fryslân (VRF);
- Regionaal Crisisplan VRF 2022-2025;

- Jaarwerkplan politie;
- Beleidsregels 13b Opiumwet gemeente Waadhoeke;
- Beleidsregels Wet Bibob gemeente Waadhoeke 2019;
- VTH Beleid 2023-2025;
- Evenementenbeleid;
- RIEC-convenant;
- Plan van Aanpak Ondermijning gemeente Waadhoeke;
- Hennep-convenant;
- Convenant ter voorkoming van radicalisering en extremisme;
- Convenant AVE Waadhoeke;
- Samenwerkingsverband Zorg- en Veiligheidshuis; en
- Intentieverklaring Friese Norm.

Ontwikkelingen
We gaan aan de slag met de diverse 'reguliere' veiligheidsonderwerpen, zoals cybercrime, jeugdoverlast, maatwerkoverleggen, de jaarwisseling, en de (inrichting van de) crisisorganisatie.

Grip op Onbegrip
In Fryslân is er sprake van een toename van meldingen en herhaalmeldingen van onbegrepen gedrag van inwoners. Dit leidt tot extra druk op de meldkamers, de acute keten en herhaal-meldingen. De complexe problematiek vraagt om snelle triage, goede overdracht en duidelijke regie. Om deze opgave gezamenlijk en structureel aan te pakken is er een subsidieaanvraag ingediend. Met dit budget kunnen wij de regionale aanpak van onbegrepen gedrag versterken. Mogelijk heeft dit effect op de inzet en uitvoering van de lokale aanpak.

Huisverbod
De Wet tijdelijk huisverbod (Wth) is in het leven geroepen om personen die te maken hebben met (dreigend) huiselijk geweld en/ of kindermishandeling te beschermen. Door de Wth heeft de burgemeester de bevoegdheid om de pleger een contact- en locatieverbod op te leggen voor 10 dagen. Dit kan eventueel met maximaal 18 dagen verlengd worden.
Eind maart 2024 heeft Marieke Kleinjan (in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid) een adviesrapport uitgebracht over de knelpunten binnen de aanpak van het huisverbod. Er zijn daarbij een aantal aanbevelingen gedaan die in 2027 moeten leiden tot onder andere een handreiking en aanbevelingen voor een wetswijziging.

Landelijk vuurwerkverbod
Met de komst van de Wet veilige jaarwisseling ontstaan er nieuwe kaders voor het gebruik van vuurwerk tijdens de jaarwisseling. Het is daardoor verboden voor particulieren om consumentenvuurwerk te bezitten of af te steken. Daarnaast is het mogelijk om lokaal ontheffingen te verlenen. Dit is een bevoegdheid van de burgemeester. De burgemeester kan onder bepaalde en strenge voorwaarden aan een lokaal verbonden vereniging of stichting toestemming geven om op een verantwoorde en veilige manier vuurwerk af te steken.
De burgemeester heeft een cruciale rol in de uitvoering en handhaving van het nieuwe landelijke vuurwerkverbod.

Mensenhandel
Mensenhandel is een ernstige schending van mensenrechten en heeft een grote impact op het leven van slachtoffers. Het kabinet heeft zich gecommitteerd aan de strijd tegen mensenhandel door middel van een Actieplan programma ‘Samen tegen Mensenhandel’. In dit actieplan staan diverse onderwerpen uitgewerkt, zoals bewustwording, samenwerking, vergroten van de meldingsbereidheid, slachtofferschap en informatiedeling beschreven.

In 2026 is de Europese richtlijn mensenhandel gewijzigd. De herziene richtlijn legt een bredere en zwaardere verantwoordelijkheid bij lidstaten. Niet alleen strafrecht en opsporing worden aangesproken, maar ook de lokale bestuurslaag. De gemeente krijgt een formele positie in preventie, opvang en bescherming van slachtoffers. Ook moeten gemeenten aantonen dat beleid effect heeft, niet alleen dat er activiteiten plaatsvinden.

Wet Parta
Op 1 juli 2025 is de Wet gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten (wet Parta) in werking getreden. De wet beschrijft hoe gemeenten en ketenpartners gegevens mogen verwerken en uitwisselen wanneer personen in beeld komen vanwege signalen van mogelijke radicalisering of betrokkenheid bij terroristische activiteiten.
De wet geeft de burgemeester diverse wettelijke taken, zoals het organiseren van een casusoverleg, de coördinatie van interventies, het notificeren van betrokkenen en het op de juiste wijze vastleggen van de informatie in systemen. Er zijn nog veel vraagtekens bij de praktische uitvoering van de wet Parta. Dit maakt dat de daadwerkelijke implementatie van de wet nog niet heeft plaatsgevonden.
De drie noordelijke provincies werken samen in de aanpak van radicalisering. Naar verwachting komt de werkgroep in 2026 met een voorstel voor een gezamenlijke norm voor gemeenten. Deze norm zal daarna geïmplementeerd moeten worden.

Wat willen we bereiken?

Een veilige woon-, werk-, en leefomgeving

- **Verminderen slachtofferschap van digitale criminaliteit**
- **Beperken van georganiseerde/ondermijnende criminaliteit**
- **Voorkomen van jeugdoverlast en van het afglijden naar criminaliteit**
- **Bewaken van de democratische rechtsstaat**
- **Preventie en aanpak van fysieke veiligheid**

Wat gaan we daarvoor doen?

Verminderen slachtofferschap van digitale criminaliteit

- Inwoners weerbaarder maken tegen digitale criminaliteit door middel van voorlichting, bewustwording en het bieden van handelingsperspectief.
- Vervolg geven aan CyberSûn door inwoners te informeren over actuele digitale dreigingen, zoals phishing, online fraude en digitale oplichting.

- Succesvolle onderdelen van CyberSûn, zoals voorlichtingsbijeenkomsten, interactieve werkvormen en samenwerkingen met partners, waar mogelijk borgen binnen bestaande netwerken en organisaties.
- Verkennen hoe de aanpak van CyberSûn kan worden doorontwikkeld voor andere doelgroepen, zoals jongeren en ondernemers (MKB).
- De samenwerking met partners, zoals politie, bibliotheek, welzijnsorganisaties en onderwijsinstellingen, voortzetten en versterken om de digitale weerbaarheid van inwoners te vergroten.

Beperken van georganiseerde/ondermijnende criminaliteit

- De weerbaarheid vergroten, zowel ambtelijk, bestuurlijk als van inwoners en ondernemers.
- Voorlichtingsmomenten voor ondernemers, inwoners en collega's rondom verschillende thema's van ondermijning organiseren.
- Deelnemen aan de voorlichtingscampagne van Meld Misdaad Anoniem (MMA).
- Actief deelnemen aan programmalijn 2B van de Regiodeal Kwaliteit van leven: Vitale kernen.
- Met behulp van de informatietafel signalen van ondermijning verder onderzoeken en deze verrijken met interne informatie.
- Bij concrete signalen van ondermijning de mogelijkheid van samenwerking met ketenpartners onderzoeken en bestuursrechtelijke instrumenten inzetten.
- Uitbreiden van de capaciteit voor openbare orde en veiligheid.

Voorkomen van jeugdoverlast en van het afglijden naar criminaliteit

- Achtwekelijks het Gemeentelijk Overleg Jeugd organiseren om samen met interne collega's en ketenpartners, waaronder politie en jongerenwerk, signalen van jeugdoverlast en zorgelijke ontwikkelingen te bespreken. Hiermee wordt de informatie-uitwisseling versterkt en ontstaat er meer zicht op kwetsbare jongeren en jongeren met een verhoogd risico op afglijden naar criminaliteit.
- Samen met ketenpartners vroegtijdig casuïstiek rondom jeugdoverlast bespreken en waar nodig een gezamenlijke aanpak vormen. Door tijdige interventies, zowel preventief als repressief, wordt ingezet op het voorkomen van verdere problematiek en het terugdringen van overlast.
- Samen met partners, zoals het jongerenwerk, de politie, scholen en andere betrokken organisaties, activiteiten en interventies organiseren die bijdragen aan een positieve ontwikkeling van jongeren, het versterken van hun weerbaarheid en het vergroten van het vertrouwen tussen jongeren en overheid.
- Het begeleidingstraject #KansRIJK, waar passend, inzetten ter ondersteuning van jongeren en hun omgeving.
- Wij voeren regie op de Ketensamenwerking Jeugd met als doel de samenwerking tussen partners verder te versterken, informatie effectief te delen en gezamenlijk invulling te geven aan een preventieve aanpak.
- Vanuit de Regiodeal Noardwest Fryslân investeren in de ontwikkeling van online jongerenwerk het aanbieden van het project Crimication aan de VO-scholen ten behoeve van het versterken van schoolveiligheid.

Bewaken van de democratische rechtsstaat

- Basis- en verdiepingstrainingen van het Rijksopleidingsinstituut Radicalisering (ROR) organiseren voor onze (eerstelijns) professionals.
- Elke melding die bij ons binnenkomt die over extremisme, radicalisering en verdergaande polarisatie gaat, wordt zorgvuldig door ons onderzocht.
- Deelnemen aan de casustafel radicalisering (OM, politie en gemeenten) om zaken die bij ons binnengekomen zijn te bespreken en indien nodig daarop een integrale en persoonsgerichte aanpak te ontwikkelen.
- Regionaal wordt aan een aanpak voor de omgang met het fenomeen ‘soevereinen’ gewerkt. Onze gemeente zal aansluiten bij deze aanpak.

Preventie en aanpak van fysieke veiligheid

- Handhavend optreden volgens de beleidskaders.
- Besmettingsbrieven sturen bij inbraken (brief die na een woninginbraak aan omwonenden wordt rondgestuurd).
- Horeca-controles uitvoeren en sanctiebeleid toepassen.
- Periodiek deelnemen aan een crisisoefening, zodat de gemeentelijke organisatie voorbereid is op eventuele crisissituaties.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	**Realisatie**	**Begroting**	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	-5.685	-5.858	-5.719	-5.739	-5.776	-5.751
Baten	-84	70	70	70	70	70
Saldo voor bestemming	**-5.769**	**-5.788**	**-5.649**	**-5.669**	**-5.706**	**-5.680**
Dotatie/beschikking reserves	36	0	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-5.734**	**-5.788**	**-5.649**	**-5.669**	**-5.706**	**-5.680**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

1.1 Crisisbeheersing en brandweer
1.2 Openbare orde en veiligheid

Beleidsindicatoren

Programma 2 Openbare Orde en Veiligheid						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 inwoners van 12-18 jaar	14	10	Stichting Halt	2025	Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 t/m 17 jaar. Jongeren van 12 t/m 17 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf.
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	1,7	2,1	CBS - Diefstallen	2025	Het aantal winkeldiefstallen per 10.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,1	4,6	CBS - Criminaliteit	2025	Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,2	CBS - Diefstallen	2025	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernieling	Aantal per 1.000 inwoners	4,6	3,4	CBS - Criminaliteit	2025	Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat

De meest relevante SDG's

Afbeeldingen van Sustainable Development Goals nr. 3, 9, 11, 14

Beleid

Belangrijke thema's als het gaat over verkeer, vervoer en waterstaat zijn het waarborgen van de bereikbaarheid van de stad en de kernen in onze gemeente, en het verbeteren van de verkeersveiligheid.
De bereikbaarheid van de stad en de kernen betreft niet alleen de bereikbaarheid over de weg (auto, fiets, etc.), maar ook de bereikbaarheid over waterwegen en per openbaar vervoer (spoor en bus). Het gaat daarbij over de wegen, waterwegen, spoorwegen en fietspaden, en over het openbaar vervoer en het parkeerbeleid. Het regulier onderhoudsplan Beheerplan Wegen 2023-2026 is terug te vinden in de paragraaf ‘onderhoud kapitaalgoederen’.

Bestuurlijk kader

- Mobiliteitsvisie Waadhoeke;
- Nota Parkeernormen;
- Parkeervisie Binnenstad Franeker;
- Beheerplan wegen 2023-2026.

Ontwikkelingen

Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030)
Het Rijk, de provincies, de gemeenten en de vervoerregio's hebben samen met de maatschappelijke partijen een nieuwe aanpak beschreven om de verkeersveiligheid structureel te verbeteren (SPV 2030). Door samen te werken en ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid een bijdrage te leveren kan de veiligheid in het verkeer worden verbeterd.

Elektrisch rijden
Het aandeel elektrische auto's groeit en worden meer betaalbaar voor particulieren. Daarmee zal ook de vraag naar de benodigde laadvoorzieningen toenemen. Een enorme opgave. Via de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) werken partijen samen aan het waarmaken van deze opgave. In Fryslân zoeken gemeenten de samenwerking met OVEF om de laadcapaciteit in de openbare ruimte te vergroten.

Fietsverkeer
Door de aanhoudende groei van het fietsgebruik en met name van de e-bike zullen fietsvoorzieningen moeten worden uitgebreid en geoptimaliseerd. In het kader van fietsveiligheid is het van belang dat bestaande paden een kwaliteitsimpuls krijgen. Daarbij gaat het onder meer om passende breedte, veilige wegkruisingen en oversteken en rijcomfort. De thema's fietsverkeer en veiligheid hebben een prominente plek in de Mobiliteitsvisie.

Fietsveiligheid
Het aantal verkeersslachtoffers stijgt, vooral onder ouderen. Van de fietsongevallen is maar liefst 45% ouder dan 60 jaar. Veel ouderen durven na een ongeval niet meer te fietsen. Dat heeft impact op de gezondheid, zelfredzaamheid en sociale betrokkenheid in de maatschappij.

Nieuwe mobiliteit
Er zijn en worden nieuwe voertuigen ontwikkeld, denk aan snelle e-bikes en elektrische steps. Hierbij is het zoeken naar de juiste plaats op de weg. Daarnaast is het parkeren van de nieuwe voertuigen ook nog een uitdaging.

Rondweg Franeker
Bloemketerp krijgt een veilige ontsluiting voor fietsers via de oostelijke rondweg in Franeker, passend bij het aantal kinderen dat daar na de bouw van de scholen gebruik van maakt. Als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Bloemketerp realiseren we de benodigde infrastructuur vóór de ingebruikname van zwembad en scholen. De westelijke rondweg richten we op termijn zo in dat het vrachtverkeer beter kan doorstromen én er tegelijkertijd een aantrekkelijke omgeving ontstaat.

Actualiseren bestuurlijk kaders
We actualiseren de komende bestuursperiode de mobiliteitsvisie en de nota parkeernormen. Daarnaast stellen we een integraal mobiliteitsplan op voor Franeker. Hiermee kunnen we waarborgen dat de stad nu en op de langere termijn goed bereikbaar is en blijft.

Wat willen we bereiken?

Een veilige woon-, werk- en leefomgeving

- Verbeteren van de verkeersveiligheid
- Verbeteren van de bereikbaarheid voor fietsverkeer
- Optimaliseren van het openbaar vervoer
- Verbeteren van de bereikbaarheid door landbouwverkeer
- Verbeteren van leefbaarheid en toegankelijkheid van wegen
- Bevorderen van duurzaamheid
- Verbeteren van de wandelstructuur
- Educatie, handhaving en gedragsbeïnvloeding

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren van de verkeersveiligheid

- Werken aan een uniforme en herkenbare wegencategorisering.
- Wegvakken van 80 km/uur en 60km/uur met fietsers op de rijbaan worden afgewaardeerd of de fietsroute wordt aangepast.
- Wegen die nog niet voldoen aan de ontwerpprincipes passen we aan conform deze ontwerpprincipes.
- Met scholen gaan we in gesprek over hoe de schoolzones veiliger kunnen worden.
- Om de verschillende verkeeraspecten, zoals het parkeren in en om het centrum, de routes voor vrachtverkeer, fietsroutes, ontwikkelingen bij Bloemketerp, uitbreiding Elfstedenwijk met 275 woningen, bedrijventerrein Kie II enz., op elkaar af te stemmen starten we in 2027 met een integraal mobiliteitsplan voor Franeker.
- Voor de westelijke rondweg wordt een principeprofiel vastgesteld, net als in 2026 voor de oostelijke rondweg is gedaan. Het plan voor de westelijke rondweg is gereed voordat we starten met de werkzaamheden aan de oostelijke rondweg.
- Een besluit over de wijze waarop we vrachtverkeer van het Oud kaatsveld gaan weren.

Verbeteren van de bereikbaarheid voor fietsverkeer

- Werken aan veilige fietsverbindingen binnen en buiten de bebouwde kom en aan éénduidige fietsoversteken.
- De situatie bij de entree van Franeker vanuit Dronryp bij de Leeuwarderweg pakken we aan.
- De entree van de fietssnelweg richting Harlingen geven we een upgrade (in combinatie met gepland beheer).

Optimaliseren van het openbaar vervoer

- Samen met de provincie Fryslân zetten we in op het optimaliseren van het openbaar vervoernetwerk.
- We kijken naar de juiste locaties voor bushaltes zodat deze veilig en eenvoudig bereikbaar zijn.
- Over de behoefte aan een extra avondtrein of een late busverbinding met Leeuwarden in het weekend gaan we in gesprek met betrokken partijen.

Verbeteren van de bereikbaarheid door landbouwverkeer

- Met belangenorganisaties in gesprek over wenselijke routes voor landbouwverkeer.
- Bij herinrichtingen van wegen rekening houden met de (wettelijke) afmetingen van landbouwverkeer.

Verbeteren van leefbaarheid, en toegankelijkheid van wegen

- In de openbare ruimte zorgen we voor een balans tussen parkeren, lopen, rijden en groen.
- Bij herinrichtingen wordt de toegankelijkheid verbeterd voor iedereen.
- De parkeersituatie bij het stationsgebied nemen we mee in de aanbesteding voor de nieuwe parkeerautomaten in Franeker.
- We gaan onderzoek doen naar de parkeerproblematiek in St.-Annaparochie en bij sporthal de Trije.

Bevorderen van duurzaamheid

- Faciliteren van innovatieve deelmobiliteitsconcepten vanuit de markt.
- Bij onderhoud van infrastructuur kiezen we voor duurzame materialen met een lange levensduur en lagere onderhoudskosten. Dit werken we uit in de beheerplannen.
- We willen extra laadpalen plaatsen voor elektrische voertuigen, zowel op aanvraag als op strategische locaties (witte vlekken) en volgen de ontwikkelingen met OVEF op de voet.

Verbeteren van de wandelstructuur

- We verbeteren het recreatieve routenetwerk.
- Bij trottoirs houden we ons aan de richtlijnen voor de maatvoeringen.

Educatie, handhaving en gedragsbeïnvloeding

- We organiseren voorlichtings- en gedragsbeïnvloedingscampagnes zoals de ‘Moddercampagne’ en ‘Wij gaan weer naar school’.
- Actieve deelname aan het project ‘Doortrappen’.
- In samenwerking met handhaving en politie pakken we overlastlocaties aan.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-10.558	-12.412	-12.600	-12.600	-12.600	-12.600
Baten	939	316	240	240	240	240
Saldo voor bestemming	**-9.618**	**-12.097**	**-12.360**	**-12.360**	**-12.360**	**-12.360**
Dotatie/beschikking reserves	597	680	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-9.021**	**-11.417**	**-12.360**	**-12.360**	**-12.360**	**-12.360**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

2.1	Verkeer en vervoer
2.2	Parkeren
2.3	Recreatieve havens
2.4	Economische havens en waterwegen

Beleidsindicatoren

N.v.t.

Programma 4 Economie

De meest relevante SDG's

Afbeeldingen van Sustainable Development Goals, nr. 2, 4, 8, 9 en 12

Beleid

Economie

Het economisch beleid van de gemeente Waadhoeke omvat alle activiteiten die bijdragen aan een krachtige en toekomstbestendige economische structuur. De activiteiten zijn o.a. gericht op het aantrekken/behouden van bedrijven en toeristen. Dit bevordert de werkgelegenheid en daarmee het woon- en leefklimaat van Waadhoeke.

Provinciaal beleid en rijksbeleid hebben invloed op onze lokale economische mogelijkheden en omstandigheden.

Toerisme & Recreatie

Door concreet aan de slag te gaan met de drie actielijnen uit het uitvoeringsprogramma uit de Recreatie & Toerisme nota ‘Beleef Waadhoeke’, onderscheiden we ons positief als recreatief-toeristische regio. Een aantrekkelijke en beleefbare omgeving speelt hierin een belangrijke rol, zowel voor de bezoeker van buiten als voor onze eigen inwoners.

UNESCO Werelderfgoed Waddenzee en het Planetarium in Franeker zijn hierbij belangrijke trekkers voor bezoekers.

De Regiodeal zorgt voor versnelling van projecten als Dijk van een Wijf, de vaarrondje ‘Het Bildt’ en It Spoarpaad (een nieuwe fiets-wandelverbinding tussen Wijnaldum en Sexbierum).

Bestuurlijk kader

- Verordening Romte e.a. provinciaal beleid;
- (Geactualiseerde) Binnenstadvisie Franeker;
- Convenant Bedrijventerreinen Noordwest Fryslân;
- Sociaal Economisch Actieprogramma NWF;
- Nota Recreatie en Toerisme ‘Beleef Waadhoeke’;
- Omgevingsprogramma logiesaccommodaties.

Ontwikkelingen

Algemeen

Voor onze bedrijven in Waadhoeke zijn de grootste uitdagingen voor de komende jaren de netcongestie, de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt, de snelle technologische ontwikkelingen, en de toenemende focus op duurzaamheid en klimaatverandering. Daarnaast spelen ook cyberbeveiliging en de veranderende wet- en regelgeving een belangrijke rol. Via Economic Board Fryslân (EBF) werken we samen aan de ambitie om de brede welvaart te versterken en in 2030 Europese voorloper te worden in de circulaire economie.

Krapte op de arbeidsmarkt
Veel bedrijven, vooral in het midden- en kleinbedrijf (MKB), hebben moeite om gekwalificeerd personeel te vinden en te behouden. Dit kan de groei en innovatie belemmeren.

Technologische ontwikkelingen
De snelle opkomst van technologie, zoals kunstmatige intelligentie (AI), stelt bedrijven voor de uitdaging om bij te blijven en de kansen die deze technologieën bieden te benutten, terwijl ze ook de mogelijke risico's moeten beheersen.

Duurzaamheid en klimaatverandering
Naast de druk op het elektriciteitsnet speelt ook de toenemende noodzaak en druk vanuit consumenten, overheden en investeerders om duurzamer te opereren, vereist dat bedrijven hun bedrijfsprocessen en producten aanpassen en verduurzamen.

Cyberbeveiliging
De stijgende frequentie en complexiteit van cyberaanvallen vormen een serieuze bedreiging voor bedrijven van alle groottes. Bedrijven moeten investeren in robuuste beveiligingsmaatregelen en bewustzijn creëren bij hun medewerkers.

Veranderende wet- en regelgeving
De constante stroom van nieuwe wetten en regels, vooral op het gebied van privacy, duurzaamheid en arbeidsrecht, maakt het voor bedrijven complex en kostbaar om te voldoen aan alle eisen. Landelijk groeit de erkenning dat ondersteuning van ondernemers versnipperd en aanbodgericht is. Dit vraagt om een vraaggestuurde hulp met één herkenbare ingang en samenwerken als één overheid.

Financiële uitdagingen
Bedrijven, vooral kleine en middelgrote, kunnen moeite hebben met het aantrekken van financiering en het beheren van hun cashflow.

Economische onzekerheid
De wereldeconomie is onderhevig aan schommelingen, en bedrijven moeten zich aanpassen aan veranderende marktomstandigheden en risico's beheersen.

<u>Agrarische sector</u>
De agrarische sector staat voor grote veranderingen door de transitie naar een toekomstbestendige en duurzame landbouw, met aandacht voor bodem, water, biodiversiteit, klimaat en emissies. Tegelijkertijd blijft de sector van groot belang voor de regionale economie, werkgelegenheid en het karakter van het landelijk gebied. Agrarische ondernemers zoeken naar nieuwe verdienmodellen, innovatie en verbreding, bijvoorbeeld via automatisering en robotisering, korte ketens, agrofood, energieopwekking en landschapsbeheer.

Een sterke landbouw in balans met landschap en natuur
Vanuit de nieuw vastgestelde visie op het landelijk gebied 'Romte foar de takomst' worden diverse initiatieven gestart voor de agrarische sector. Vanuit Greidhoeke Plus is een eerste aanzet gegeven voor de Bioregio Greidhoeke. In 2028 verkennen we of de project breder in de gemeente kan worden uitgezet.

<u>Toerisme & Recreatie</u>
We zetten de leidraad Bestemmingsmanagement van het NBTC (Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen) in als strategie. Het uitgangspunt hiervan is dat het gastvrijheidsdomein een grote(re)

bijdrage kan leveren aan maatschappelijke opgaven en de welvaart van alle Nederlanders in brede zin. De stip op de horizon is dat iedere Nederlander in 2030 profijt heeft van toerisme.
In 2028 gaan we de toeristenbelasting verhogen.

De toeristische sector ontwikkelt zich steeds meer richting kwaliteit, spreiding en duurzaamheid, waarbij bezoekers worden verleid om langer te verblijven en minder drukke plekken en seizoenen te benutten. De vraag naar authentieke, lokale en duurzame belevingen groeit, met kansen voor cultuur, landschap, waterrecreatie, gastronomie en streekproducten.

We verlagen de regeldruk voor evenementenorganisaties door in te zetten op meerjarige subsidie en vergunningen. In 2028 stellen we nieuw beleid vast met aandacht voor meerjarige subsidies en vergunningen.

We verbeteren het recreatieve routenetwerk, b.v. via boerenlandpaden, dorpsommetjes en vaarrondjes. De recreatieve paden It Laisterpadsy, het Waaigatspaad en het pad Schalsum-Boer worden in 2029 voor elke doelgroep inclusief toegankelijk gemaakt, door verbreding en renovatie van de paden.

Economie - Wat willen we bereiken?

Een sterk sociaal-economische structuur

- **Behouden en aantrekken van bedrijven, werknemers en bezoekers**
- **Zorgen voor vitale en aantrekkelijke winkelcentra Franeker en St. -Annaparochie**
- **Verbeteren van het ondernemersklimaat**
- **Een sterke landbouw in balans met landschap en natuur**

Economie - Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden en aantrekken van bedrijven, werknemers en bezoekers

- Via het Sociaal Economisch Actieprogramma het Goud van Noordwest wordt de samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheid versterkt en geborgd. Daaraan wordt uitvoering gegeven met 14 businesscases.
- Met de middelen die we via de Regiodeal hebben ontvangen, zetten we in op innovatie en ondernemerschap, versterken woon- en vestigingsklimaat en onderwijs en arbeidsmarkt.
- Het verbeteren van de dienstverlening aan ondernemers door communicatie te verbeteren en de interne processen eenvoudiger en overzichtelijker te maken. Er komt een communicatieplan specifiek gericht op ondernemers. We verrichten een nulmeting onder ondernemers om van daaruit de dienstverlening te verbeteren en te monitoren.

- Met periodieke bedrijfsbezoeken, het organiseren van bijeenkomsten en acties, overleg en communicatie (website en nieuwbrieven) houden we contact en zorgen we voor een laagdrempelige ingang voor nieuwe en bestaande ondernemers

Zorgen voor vitale en aantrekkelijke winkelcentra in Franeker en St. -Annaparochie

- Met de ondernemers in de beide winkelgebieden in nauw contact blijven o.a. door periodiek overleg, het beschikbaar stellen van subsidies en het innen (en uitkeren) van reclamebelasting.
- We voeren een verkenning uit naar een toekomstbestendig gemeentebreed ondernemersfonds als alternatief voor de huidige reclamebelasting.
- Het uitvoeren van acties uit de geactualiseerde binnenstadsvisie voor Franeker waaronder het vergroenen van de inrichting van de binnenstad, versterking van verblijfskwaliteit en verdere verbetering van de belangrijke winkelstraten zoals de Dijkstraat en Voorstraat.
- We willen het Raadhuisplein in Franeker ontwikkelen tot een aantrekkelijker verblijfsgebied. Hiervoor komt een voorstel.
- In Franeker pakken we via het binnenstadsmanagement aan leegstaande en verwaarloosde panden in winkelgebieden.
- Voor Sint Anna evalueren we de inzet van de dorpsmanager.

Verbeteren van het ondernemersklimaat

- De dienstverlening naar ondernemers verbeteren o.a. door het bezoeken en in gesprek gaan met ondernemers met plannen. De opzet van het initiatievenproces (Verken jouw idee) helpt hierbij.
- Het digitaal Ondernemersloket up-to-date houden en verbeteren vanuit de signalen die wij van ondernemers krijgen.
- Ondernemers ondersteuning bieden bij het zoeken naar subsidies en mogelijkheden om te verduurzamen en te innoveren.
- Actief communiceren via diverse mediakanalen waaronder het verzenden van digitale nieuwsbrieven. Om optimaal aan te sluiten komt er een communicatieplan specifiek gericht op deze doelgroep.
- Werken aan de relatie gemeente-ondernemer door bedrijfsbezoeken, bijwonen en/of organiseren netwerkbijeenkomsten en acties en periodiek overleg met ondernemersverenigingen.

Een sterke landbouw in balans met landschap en natuur

- Wij staan positief tegenover initiatieven voor agrarisch natuurbeheer en zijn bereid om hier incidenteel via subsidies aan bij te dragen.
- De bestaande samenwerking met de landbouw voor lokaal hoogwaardig (her)gebruik van groene reststromen uitbreiden.

- Het programma 'Visie op het landelijk gebied' vormt de basis om te bepalen hoe we een duurzame en natuurinclusieve landbouw willen bevorderen.
- We organiseren een tweejaarlijks overleg tussen landbouw, natuur en overheid.
- Met projecten als de Bioregio Greidhoeke en de projecten vanuit het Goud van Noordwest projecten over gewasbescherming en bodemvitaliteit bevorderen we duurzame en natuurinclusieve landbouw.
- Met trainingen voor ondernemers ondersteunen we de korte keten (de verkoop van agrarische producten direct aan de consument). De bekendheid vergroten we in samenwerking met Visit Noardwest.

Toerisme en recreatie - Wat willen we bereiken?

Een hoogwaardig recreatief aanbod en het stimuleren van waardevol toerisme

Versterken van het dagrecreatief aanbod en van de dagrecreatieve organisatie

Toerisme is katalysator voor leefbaarheid, economie en het versterken van de beleving van de lokale cultuur en het landschap, voor zowel inwoners als gasten

Ontwikkelen van een aantrekkelijke beleefbare omgeving

Toerisme en recreatie - Wat gaan we daarvoor doen?

Versterken van het dagcreatief aanbod en van de dagrecreatieve organisatie

- Productontwikkeling op basis van beleving/verhalen zowel voor Franeker als het landschap.
- Productontwikkeling aan de Waddenkust met passende activiteiten die de beleving van rust en ruimte versterken.
- Clusters van voorzieningen (Toeristische Overstap Punten) op strategische plekken langs bekende routes maken.
- We brengen in beeld wat de kosten zijn om de recreatieve paden It Laisterpadsy, het Waaigatspaad en het pad Schalsum-Boer voor iedere doelgroep inclusief toegankelijk te maken.
- In nauwe afstemming met Wetterskip Fryslân werken we aan het vaarrondje Het Bildt.
- Er wordt een haalbaarheidsonderzoek en ecologisch onderzoek gedaan naar structurele bevaarbaarheid voor de Arumerfeart.

Toerisme is katalysator voor leefbaarheid, economie en het versterken van de beleving van de lokale cultuur en het landschap, voor zowel inwoners als gasten

- Stimuleren van hoogwaardige (bij voorkeur duurzame en circulaire) voorzieningen en faciliteiten voor onze toeristische gasten en inwoners.
- Realiseren van een bredere functie van het oude Stadhuis in Franeker.
- Het realiseren van voorzieningen die de beleefbaarheid van Franeker, onze regio en de Waddenkust vergroten.

- Het streven is om meer overnachtingsmogelijkheden te krijgen in Waadhoeke. Er is een omgevingsprogramma logiesaccommodaties vastgesteld dat heldere kaders biedt voor initiatieven.
- Initiatieven voor grootschaliger voorzieningen ondersteunen we zo actief mogelijk bij de planvorming.

Ontwikkelen van een aantrekkelijke beleefbare omgeving

- Versterken van het centrum van Franeker als toeristische trekker door de VVV-voorziening verder te ontwikkelen en zichtbaarder te maken.
- Het landschap en de cultuurhistorie van de streken/dorpen beleefbaar en zichtbaar maken.
- Ondersteuning van stichting Bunker Koehool bij de renovatie en het verbreden van de openstelling van de bunker.
- We sluiten aan bij een nieuwe provinciale boerenlandpadenregeling zodra dit concreet wordt.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-5.629	-2.000	-1.515	-1.458	-1.508	-4.214
Baten	2.406	667	558	592	642	3.349
Saldo voor bestemming	**-3.222**	**-1.333**	**-958**	**-866**	**-866**	**-866**
Dotatie/beschikking reserves	2.186	241	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-1.036**	**-1.092**	**-958**	**-866**	**-866**	**-866**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
3.4 Economische promotie

Beleidsindicatoren

Programma 4 Economie						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Functiemenging	%	44,9	54,6	CBS BAG / LISA - bewerking ABF Research	2025	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken).
Vestigingen (van bedrijven)	Per 1.000 inw.15-65jr	185,5	196,1	LISA	2025	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.
Banen	Aantal per 1.000 inwoners	615,5	858,8	LISA	2025	Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Programma 5 Onderwijs

De meest relevante SDG's

Afbeeldingen van Sustainable Development Goals, nr. 4, 8, 10 en 11

Beleid
Goed onderwijs biedt alle kinderen en jongeren in onze gemeente kansen om zich optimaal te ontwikkelen, en waar nodig helpt het ook volwassenen zich te ontwikkelen.

De gemeente heeft de regiefunctie in het lokaal onderwijsbeleid. We richten ons daarbij op de huisvesting van scholen en op kinderen met (onderwijs)achterstanden. Daarnaast zorgt de gemeente voor de gymnastiekaccommodaties en het vervoer daar naartoe. Ook is de gemeente verantwoordelijk voor het leerlingenvervoer voor het speciaal onderwijs en voor het bestrijden van schooluitval en onderwijsachterstanden.
In regionaal verband biedt de gemeente basiseducatie, beroepsonderwijs en aan statushouders het NT2 onderwijs (Nederlands als tweede taal).

Waadhoeke hecht aan goed en bereikbaar onderwijs. Het primair onderwijs moet evenwichtig gespreid zijn over de gemeente. Als dat voor instandhouding nodig is, stimuleren we totstandkoming van samenwerkingsscholen door bekostiging van (vervangende) nieuwbouw of uitbreiding van scholen. Samen met onderwijsbesturen heeft Waadhoeke een toekomstvisie op goed bereikbaar onderwijs gemaakt. Demografische ontwikkelingen -o.a. leidend tot daling van leerlingenaantallen- hebben in deze visie een prominente plek.

Vanuit onze gemeentelijke regiefunctie bevorderen we verbinding tussen het onderwijsveld en het sociaal domein. Ook bevorderen we de verbinding tussen het voortgezet onderwijs en de regionale arbeidsmarkt: het programma 'leren en werken in je eigen regio'.

Verder zet Waadhoeke in op terugdringen van laaggeletterdheid. Het Friesland College verzorgt in opdracht van de gemeente opleidingen op het gebied van alfabetisering, NT2 onderwijs en training van de vrijwilligers en taalcoördinatoren van de zogenaamde DigiTaalHuizen in de openbare bibliotheek. Volwassenen kunnen daar onder andere terecht om beter te leren lezen, schrijven en rekenen. We hebben twee DigiTaalhuizen in onze gemeente: in de bibliotheek in Franeker en in St.-Annaparochie.

We stimuleren innovatief onderwijs zoals de Einsteinclass, het leerwerkplein en het techniekonderwijs.

Bestuurlijk kader
- Verordening Leerlingenvervoer Waadhoeke 2023;
- Onderwijsvisie Kansen voor elk talent – ûnderwiis foar de takomst;
- Integraal Huisvestingsplan 2021 - heden;
- Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs 2026;
- Beleidsnotitie onderwijsachterstandenbeleid;

- Subsidieregeling Peuteropvang en Voor- en vroegschoolse educatie, gemeente Waadhoeke.

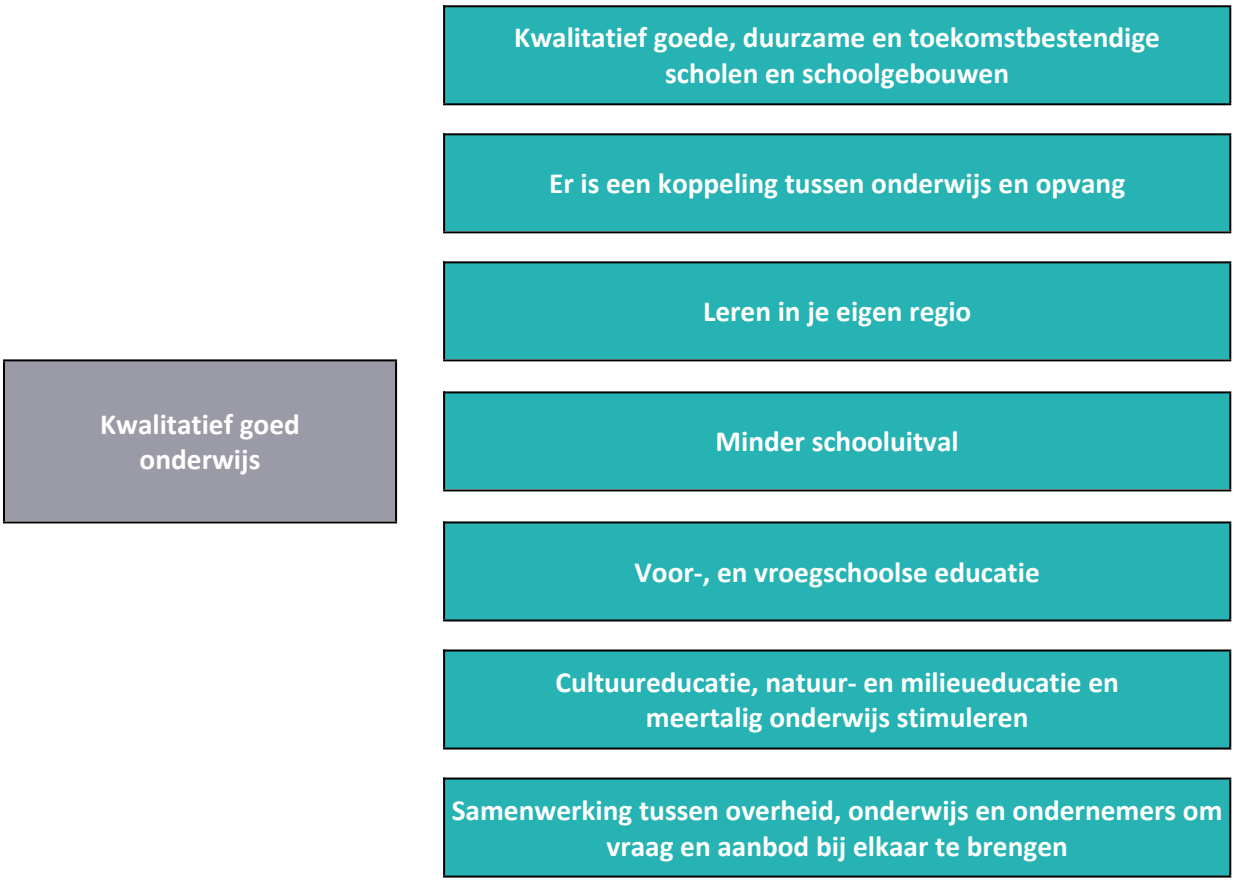
Ontwikkelingen

Nieuwbouw scholen
In de gemeenteraad van 28 juni 2024 is besloten om de scholen AMS en Kabas te realiseren op Bloemketerp. De raad is in 2025 met een memo geïnformeerd over de samenwerking die de AMS wil aangaan met de Simon Vestdijk. Zij zijn vanaf dat moment ook meegenomen in het proces. Het adviesbureau Laos heeft naar aanleiding van het besluit van de gemeenteraad op 28 juni 2024 een onderzoek gedaan naar de exacte locaties van de scholen op Bloemketerp. Hier kwamen ook beeldcriteria uit voort. De uitkomsten van dit onderzoek zijn vastgesteld in de gemeenteraad van 12 juni 2025. In de meerjarenraming zijn de kosten voor de nieuwbouw van de AMS/Simon Vestdijk en Kabas opgenomen. Inmiddels zijn de kostenramingen voor de nieuwbouw van de scholen geactualiseerd op basis van de prijsontwikkelingen in de markt en de uitgangspunten van het kwaliteitskader Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP).

De voorbereidingen voor nieuwbouw in Menaam en Winsum zijn gestart.

Aangepaste eisen door het rijk aan schoolgebouwen
De gebouwtechnische eisen op het gebied van binnenklimaat en duurzaamheid zijn gewijzigd en vergen een actualisatie van het integraal huisvestingsplan. Op basis van het vastgestelde kwaliteitskader en de bijbehorende normbedragen stelt de raad het nieuwe IHP vast.

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daarvoor doen?

Kwalitatief goede, duurzame en toekomstbestendige scholen en schoolgebouwen

- De ontwerpfase voor de bouw van De Kabas en AMS/Simon Vestdijk is opgestart. De locatie voor beide gebouwen is bepaald en de programma's van eisen zijn klaar.
- De definitiefase voor nieuwbouw voor de samenwerkingsschool 'Sin en Wille' in Menaam is opgestart.
- De definitiefase voor nieuwbouw voor de school 'It Bynt' in Winsum is opgestart.
- Na de vaststelling van het IHP zal er ook een nieuwe verordening voorzieningen huisvesting onderwijs worden vastgesteld, waarin de wet planmatige aanpak onderwijshuisvesting verwerkt zal worden.
- We starten een onderzoek naar toekomstbestendig onderwijs in de regio St. Annaparochie.
- Er wordt een nieuw Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) vastgesteld.
- We doen onderzoek naar toekomstbestendig onderwijs in Dronrijp.

Een koppeling tussen onderwijs en opvang

- Bij nieuwbouw zetten we in op integrale kindcentra.
- We evalueren de inzet die gedaan is in het kader van Nationaal Programma Onderwijs (NPO) om de samenwerking tussen onderwijs, opvang, sport, cultuur en zorg te versterken en uit te breiden.

Leren in je eigen regio

- De samenwerking met onderwijs en ondernemers wordt voortgezet. Tijdens jaarlijkse 'Wijzer Events' kunnen kinderen kennis maken met diverse sectoren van bedrijvigheid.
- Het Friesland College verzorgt in opdracht van de gemeente opleidingen op het gebied van alfabetisering, NT2 onderwijs en voor de training van vrijwilligers en taal-coördinatoren van de beide DigiTaalHuizen in Franeker en St.-Annaparochie.

Minder schooluitval

- It Twaluk en De Bolder continueren het bieden van passend en inclusief onderwijs. Daarbij onderzoeken we de mogelijkheden van het breder werken aan inclusief onderwijs binnen onze gemeente.
- De inzet van 'Gebiedsteam op School' wordt voorgezet.
- De inzet van de eigen leerplichtambtenaar zal worden geëvalueerd.
- We ondersteunen scholen die werken aan innovatief onderwijs, zoals de Einsteinclass, het leer-werkplein en het techniekonderwijs.
- We werken mee aan het vaststellen en uitvoeren van het provinciaal convenant voor maatwerkvoorzieningen.

Voor-, en vroegschoolse educatie

- De resultaatafspraken voor de voor- en vroegschoolse educatie met het primair onderwijs zijn opnieuw vastgesteld. Er wordt onderzocht hoe deze gemonitord kunnen worden.
- De peuters op het AZC krijgen een educatief aanbod met een erkend VVE-programma en we versterken de ouderbetrokkenheid, mede door de inzet van de bibliotheek.
- Binnen het onderwijsachterstandenbeleid bekostigen we extra NT2-deskundigheid bij het basisonderwijs, ter aanvulling op de bekostiging van de schakelklassen op het AZC.
- Inzet op lokaal niveau van extra middelen voor de toeleiding en het bereik van de doelgroep en op de taalontwikkeling en ouderbetrokkenheid. Dit in samenwerking met de kinderopvang, scholen, JGZ, bibliotheek, gebiedsteams en andere betrokken instellingen.

Cultuureducatie, natuur- en milieueducatie en meertalig onderwijs stimuleren

- We stimuleren van het gebruik van het Frysk, Bildts en Franekers in het basisonderwijs door het subsidiëren van taalactiviteiten binnen het cultuureducatieprogramma 'Waadzinnig'.
- We onderzoeken uitbreiding van het cultuureducatieprogramma 'Waadzinnig' naar het voortgezet onderwijs en creëren een doorlopende leerlijn.
- We stimuleren meertaligheid stimuleren en komen tot nieuwe taalinitiatieven en -activiteiten in overleg met onderwijs- en taalpartners.
- We subsidiëren basisscholen die gebruik willen maken van het programma de Bibliotheek op school (dBos).
- We stimuleren meertalig aanbod door het leesbevorderingsprogramma Boekstart in de kinderopvang te subsidiëren.
- Samen met Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) en het basisonderwijs wordt gewerkt aan een structureel programma voor Natuur- en milieu-educatie.

Samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers om vraag en aanbod bij elkaar te brengen

- Verdere inzet op het O3-concept op het voortgezet onderwijs door het programma 'Leren en werken in je eigen regio' op het VMBO te financieren.
- Onderzoeken in hoeverre het onderwijsprogramma 'Leren en werken in je eigen regio' met middelen uit de Regiodeal kan worden uitgebreid voor andere scholieren, herintreders, zij-instromers en nieuwkomers op de arbeidsmarkt.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-7.263	-6.499	-7.195	-7.255	-7.317	-9.198
Baten	1.912	1.470	1.465	1.505	1.505	1.505
Saldo voor bestemming	**-5.351**	**-5.029**	**-5.730**	**-5.749**	**-5.812**	**-7.692**
Dotatie/beschikking reserves	-465	-665	18	18	18	18
Saldo na bestemming	**-5.815**	**-5.694**	**-5.712**	**-5.731**	**-5.794**	**-7.674**

Taakvelden
In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

4.1 Openbaar basisonderwijs
4.2 Onderwijshuisvesting
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Beleidsindicatoren

Programma 5 Onderwijs						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Absoluut verzuim	Per 1.000 leerlingen	11,6	7,4	DUO/Ingrado	2025	Het aantal leer- of kwalificatieplichtige jongeren dat absoluut verzuimer is (geweest) gedurende het schooljaar: de jongere is niet ingeschreven bij een onderwijsinstelling en beschikt niet over een vrijstelling.
Relatief verzuim	Per 1.000 leerlingen	19	28	DUO/Ingrado	2025	Het aantal leer- of kwalificatieplichtige leerlingen (per 1.000 leerlingen) waarbij sprake is van meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim gedurende 4 opeenvolgende lesweken.
Voortijdige school verlaters totaal (VO + MBO)	%	1,7	2,3	DUO/Ingrado	2025	Het vsv-percentage staat voor het aantal vsv'ers (12-23 jaar) als percentage van het aantal onderwijsdeelnemers die aan het begin van het schooljaar ingeschreven staan.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Kanttekening: de tabel afkomstig van waarstaatjegemeente.nl bevat niet de meest actuele cijfers. Jaarlijks krijgt de raad de actuele cijfers via het jaarverslag met betrekking tot leerplicht in het vierde kwartaal volgend op het schooljaar.

Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie

De meest relevante SDG's

Afbeeldingen van Sustainable Development Goals nr. 1, 3, 10 en 11

Beleid
Sport, cultuur en toerisme & recreatie dragen bij aan levendigheid, maatschappelijke participatie, gezondheid, talentontwikkeling en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
De beleidsmatige uitwerking van toerisme&recreatie is opgenomen onder programma 4 Economie.

De voorzieningen op het gebied van sport en cultuur zijn gericht op de eigen inwoners, zoals de bibliotheken en sportvoorzieningen, maar ook op bezoekers van buiten de gemeente, zoals Museum Martena en De Aerden Plaats. Waadhoeke kent ook particuliere musea, zoals het Schoolplatenmuseum in Deinum.
Ook voor wat betreft amateuristische kunst- en cultuurbeoefening kent Waadhoeke een breed aanbod. Zo zijn toneel- en muziekverenigingen in de gehele gemeente te vinden, veelal in nauwe verbinding met dorpshuizen en wijkcentra die de activiteiten onderdak bieden.

Cultuur
We geven uitvoering aan het gemeentelijk cultuurbeleid zoals verwoord in de nota 'Kultuer yn Waadhoeke, mei-inoar meitsje we it mei'. Aan de hand van de thema's ûntdekke, meimeitsje en doarre & dwaan zetten we in op behoud en versterking van het huidige cultuuraanbod. Gaan we voor een vitaal cultuurveld en een gemeente waar cultuur staat voor meemaken, meedoen en beleven.
De uitvoering vindt plaats op basis van het uitvoeringsprogramma 'Yn ferbining', dat begin 2021 door het college is vastgesteld. De looptijd is 2020-2028.

We hebben voor de aankomende periode de volgende beleidsaccenten benoemd:

- de cultuurdeelname verder versterken door de pilot sport en cultuur voor jongeren van 12 tot 23 jaar;
- het ondersteunen van erfgoedverenigingen en -organisaties bij het vertellen van ‘het verhaal van Waadhoeke’;
- de historische kerkorgels in Waadhoeke vaker te laten klinken.

Yn 2027 jouwe wy fierder útfiering oan it gemeentlik meartaligensbelied lykas ferwurde yn de nota `Waadhoeke, Lân fan Taal`. Oan de hân fan de trije begrippen fertroud, sichtber en útnûgjend meitsje wy wurk fan ús stribjen nei mear gebrûk fan it Frysk, Biltsk en Franekers yn in meartalige gemeente wêr't it fanselssprekkend is om dizze talen njonken en troch elkoar te brûken. Dit dogge wy yn nauwe gearwurking mei ús meartaligenskoördinator en Taalplatfoarm Waadhoeke.

Erfgoednota & cultuur
In januari 2026 heeft de raad de erfgoednota 'Ljocht op it ferline, beakens foar de takomst’ vastgesteld. In dit beleidsstuk komen alle, voor Waadhoeke, belangrijke facetten van het thema aan bod: van de zorg voor monumenten en landschappen tot de beleving van immaterieel erfgoed. Kortom, een integrale benadering van erfgoed met opgaven die verbinding maken met het

gemeentelijk cultuurbeleid. Deze opgaven zijn onder meer:
- Meer bekendheid geven en vaker laten klinken van de (historische) kerkorgels;
- Ondersteuning van de lokale erfgoedverenigingen bij het archiveren, digitaliseren en presenteren van het 'verhaal van Waadhoeke';
- Aandacht voor erfgoed binnen het cultuureducatieprogramma Waadzinnig.

Sport
Met 110 amateur sportverenigingen in de gemeente is het in elk dorp en in de stad mogelijk om te sporten. Op het kaatsveld, in de sporthal, op fiets- en wandelpaden, op zeer veel manieren zijn inwoners uit Waadhoeke aan het sporten en bewegen. Sport brengt mensen in beweging. Dit draagt bij aan het verbeteren van de gezondheid, het vergroten van het zelfvertrouwen en aan de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Daarom willen we dat zoveel mogelijk mensen hieraan deelnemen.

We zorgen voor kwalitatief goede sportaccommodaties en een openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen. Daarnaast geven we sportbesturen advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. In veel dorps- en wijkgemeenschappen is de sportvereniging het 'sociale cement' van de samenleving. Daarom stimuleren we verenigingen om meer samen te werken en te innoveren door nieuw sportaanbod aan te bieden. Kaatsen wordt in vrijwel de gehele gemeente beoefend. Daarmee onderscheidt Waadhoeke zich als dé kaatsgemeente.

Accommodatiebeleid
In het accommodatiebeleid zijn de uitgangspunten voor het beleid voor de accommodaties op het gebied van sport, cultuur en welzijn voor de komende jaren vastgelegd. Door demografische veranderingen en veranderingen in vrijetijdsbesteding verandert de behoefte aan en het gebruik van accommodaties nu en in de toekomst. Om die reden liggen er tal van opgaven voor het beheer en onderhoud van deze accommodaties. Met het Omgevingsprogramma 'Accommodaties voor sport, welzijn en cultuur' als leidraad worden de komende jaren keuzes gemaakt over instandhouding en toekomstbestendigheid van accommodaties. De opgave om de gemeentelijke accommodaties te verduurzamen is daarbij een factor van belang.
Met een goede geografische spreiding van accommodaties streven we voor alle gebruikers naar nabijheid en bereikbaarheid van accommodaties, en voor goede toegankelijkheid.

Bestuurlijk kader
- Nota taalbeleid 'Waadhoeke, Lân fan taal';
- Nota sport- en beweegbeleid 'Waadhoeke beweegt mee', inclusief Speeltuinenbeleid;
- Nota cultuurbeleid 'kultuer yn Waadhoeke, mei-inoar meitsje we it mei!';
- Erfgoednota 'Ljocht op it ferline,beakens foar de takomst';
- Subsidieregeling Amateurkunst Waadhoeke 2019;
- Tussenevaluatie 'tuskenstân útfiering kultuernotysje 2020-2028;
- Nota accommodatiebeleid gemeente Waadhoeke 2025 'mei inoar sterk';
- Omgevingsprogramma Gemeente Waadhoeke – Accommodaties voor sport, welzijn en cultuur.

Ontwikkelingen
Cultuur
Het jaar 2028
Het jaar 2028 wordt een bijzonder jaar met diverse activiteiten, waarbij terugblikken, vooruitkijken en vieren centraal staat. In dat jaar bestaat de gemeente 10 jaar, is er de 7e editie van de Slachtemarathon, wordt de 175ste editie van de PC georganiseerd, is het de 200ste sterfdag van Eise Eisinga en de 350ste sterfdag van Anna Maria van Schurman.

We willen genoemde evenementen en jubilea met elkaar verbinden tot een gevarieerd en samenhangend (cultureel) programma voor zowel inwoners als toeristen.
Theater de Koornbeurs
De gemeente omarmt de nieuwe koers en stelt hiervoor de bestaande middelen beschikbaar binnen de huidige afspraken. Daarnaast moedigen we samenwerking met andere organisaties en instanties aan om nieuwe kansen te creëren.

Sport
Gezond en actief leven akkoord (GALA)
In het sport- en beweegbeleid 'Waadhoeke beweegt mee!' (2019) zijn per thema de uitgangspunten uitgewerkt in een ambitie, maatschappelijke doelen, beleidsvoornemens en beleidsacties.

De uitvoeringsperiode van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de Brede SPUK loopt tot en met 2026. De inzet op gezondheid, preventie en bewegen blijft ook daarna van belang. Daarom wordt in de komende beleidsperiode gewerkt aan nieuw sport- en beweegbeleid, waarbij wordt voortgebouwd op de resultaten en samenwerkingen die binnen het Sportakkoord II en GALA zijn gerealiseerd en wordt aangesloten bij landelijke ontwikkelingen en beschikbare middelen.

Gratis Aktyf Waadhoeke
Het project Gratis Aktyf Waadhoeke is 1 juli 2024 gestart en sinds 1 januari 2026 is het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) aangesloten, projecteinde voor VWS is 1 juli 2027. Om meer jongeren te stimuleren om te sporten en te bewegen startte het Ministerie van VWS samen met drie gemeenten een pilot met een gratis sportpas. Doel is om te onderzoeken of belemmeringen voor bepaalde groepen jongeren om te sporten en bewegen worden weggenomen met een dergelijke sportpas. In juli 2027 worden de uitkomsten en leerpunten verwacht.

Gratis Aktyf Waadhoeke wordt uitgevoerd in samenhang met de ‘Rijke Schooldag’. De 'Rijke Schooldag' bestaat onder andere uit naschools sport- en cultuuraanbod voor het voortgezet onderwijs. Het project Gratis Aktyf Waadhoeke is binnen de gemeente Waadhoeke inmiddels verlengd tot en met eind 2028.

Voor de inwoners van 65 jaar en ouder wordt een plan gemaakt om drempelloos te sporten en/of cultuur te beleven onder de noemer Gratis Aktyf 65+.

Naar een nieuw, duurzaam zwembad
In maart 2025 heeft de raad besloten tot nieuwbouw van een overdekt zwembad in Franeker in de buurt van het inmiddels gesloopte bestaande zwembad. Sindsdien wordt gewerkt aan de planvoorbereiding. De meest actuele planning gaat er vanuit, dat het bad medio 2029 in gebruik kan worden genomen.

We zetten ons maximaal in voor het behoud van een toekomstbestendige zwemvoorziening in St. Annaparochie. In 2032 is het zwembad aan een grondige renovatie of vervanging toe. In 2029 vinden daarvoor de eerste voorbereidende onderzoeken plaats.

Accommodatiebeleid
De komende jaren gaan we aan de slag met de uitvoering van het accommodatiebeleid. Dit doen we aan de hand van het Omgevingsprogramma gemeente Waadhoeke – Accommodaties voor sport, welzijn en cultuur. Opgaven rondom accommodaties werken we uit aan de hand van accommodatieplannen. Hierbij zoeken we actief naar koppelkansen, clustering en multifunctioneel gebruik om te komen tot duurzame en toekomstbestendige accommodaties. Daarnaast gaan we aan de slag met harmoniseren van overeenkomsten, uniforme tarieven, een eenduidige aanpak richting

verenigingen en gebruikers en stellen we criteria op om een beweegvriendelijke leefomgeving te creëren.

Sport - Wat willen we bereiken?

Sport - Wat gaan we daarvoor doen?

Door sport en bewegen staan meer inwoners gezonder, prettiger en actiever in het leven

- Samen met het onderwijs en Sport Fryslân zetten we het kennismakingsprogramma sport en cultuur "De Rijke Schooldag' voort voor het voortgezet onderwijs.
- Een aanbod voor kwetsbare doelgroepen verzorgen door de inzet van de 'buurtsportcoach inclusief sporten'.
- Het project Gratis Aktyf, drempelloos sporten en cultuur beleven (voor inwoners van 12 t/m 23 jaar) wordt verlengd tot en met 2028 en geëvalueerd in 2027.
- Integraal beleid voor sport en bewegen. Het sportbeleid wordt geactualiseerd. Er komt nieuw beleid voor sport, spelen en bewegen, inclusief bewegen in de openbare ruimte, waarbij sport zowel doel als middel kan zijn.

Sportverenigingen omarmen hun maatschappelijke rol en spelen in op flexibiliteit, modernisering en vernieuwing van hun aanbod

- We zetten een verenigingsondersteuner in bij Team FRL Waadhoeke.
- Sportverenigingen helpen innoveren, door de inzet van een verenigingsondersteuner en de buurtsportcoaches.
- Samenwerking tussen sportverenigingen stimuleren, door de inzet van een verenigingsondersteuner en de buurtsportcoaches.

Sportvoorzieningen zijn betaalbaar, kwalitatief van hoog niveau, duurzaam en optimaal bezet

- Sportverenigingen ondersteunen bij het verduurzamen van hun sportaccommodatie, door middel van het geven van advies en informatie.
- Samenwerking stimuleren, vooral bij renovatie of nieuwbouw van de accommodatie, door in te zetten op multifunctioneel gebruik.
- Start realisatie duurzaam zwembad. Het beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan Bloemketerp worden verder uitgewerkt.
- We voeren het vastgestelde accommodatiebeleid uit aan de hand van het Omgevingsprogramma gemeente Waadhoeke – Accommodaties voor sport, welzijn en cultuur.

Elke kern heeft een omgeving die uitnodigt om te sporten, te spelen of te bewegen

- Initiatieven voor spelen en sporten in openbare ruimte ondersteunen, binnen de kaders van het nieuw te ontwikkelen beleid, de inzet van financiële middelen vanuit het dorpen- en wijkenfonds, en door het uitbreiden van de website voor het indienen van initiatieven.

Cultuur- Wat willen we bereiken?

Een versterking van het aanbod van cultuur, waarbij cultuur staat voor maken, doen en beleven

Het vergroten van een samenhangend aanbod van musea en voorzieningen, en van amateur- en professionele cultuurbeoefening

Het bevorderen van de deelname aan cultuur door jong en oud, en cultuur inzetten als instrument voor het kunnen (blijven) meedoen in de samenleving

Het behouden en stimuleren van meertaligheid als belangrijk onderdeel van onze identiteit

Cultuur - Wat gaan we daarvoor doen?

Het vergroten van een samenhangend aanbod van musea en voorzieningen, en van amateur- en professionele cultuurbeoefening

- Seewyn Kunsteducatie ondersteunt de amateurkunst, dit vanuit haar rol als muziekschool én met de inzet van een cultuurcoach als intermediair, verbinder en kennismakelaar.
- Periodiek overleg vanuit een thematische opzet met onze partners uit het cultuurveld (Cultuurplatform Waadhoeke) om ons beleid te toetsen op doelmatigheid, nieuwe ontwikkelingen tijdig te signaleren en het creëren van mogelijkheden tot verdere afstemming en samenwerking.

- Erfgoedverenigingen worden geholpen bij het verbeteren van de (digitale) toegankelijkheid van hun archief en de vindbaarheid en zichtbaarheid van hun organisatie en werk. Dit in samenwerking met partners als de bibliotheek.

Het bevorderen van de deelname aan cultuur door jong en oud, en cultuur inzetten als instrument voor het kunnen (blijven) meedoen in de samenleving

- Subsidiëren van het muziekonderwijs, het cultuureducatieprogramma 'Waadzinnig' en de amateurkunst, zodat kinderen en volwassenen in Waadhoeke de mogelijkheid hebben om hun talenten te ontdekken, in te zetten en verder te ontwikkelen.
- Uitvoeren van een pilot cultuureducatie in het voortgezet onderwijs.
- Een jaarlijkse bijdrage aan zowel het volwassenen- als het jeugdfonds sport & cultuur zodat ook personen met een smalle beurs aan cultuur kunnen deelnemen.
- Uitvoering van de Pilot Gratis Aktyf, drempelloos sporten en cultuurdeelname voor jongeren van 12 tot 23 jaar.

Het behouden en stimuleren van meertaligheid als belangrijk onderdeel van onze identiteit

- Utfiering fan it gemeentlik taalbelied troch it jaan fan subsydzjes foar de útfiering fan taalaksjes en taalaktiviteiten.
- Meer samenwerking organisere tussen (taal)organisasys. 't Fergroaten fan de sichtberens en pesisy fan 't Frys, Bildts en Franekers in ôns regio deur de inset fan 'n meertalighydskoördinator.
- Oerlis mei ús taalpartners, ûnder oare fia it Taalplatfoarm Waadhoeke, om meartaligens te stimulearjen en nije aktiviteiten te ûntwikkeljen.
- In ut stimulearen fan mear gebrúk fan ut Frys, Bildts en Franekers hewwe wij spesifike andacht foar meartalugens in gemeenteluke kommunikasy, bij kultueraktiviteiten, evenementen en in de detaihannel.
- Er is contact met de in 2028 jubilerende organisaties om festiviteiten op elkaar af te stemmen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-14.482	-18.421	-14.042	-13.997	-13.997	-15.526
Baten	1.370	1.216	1.061	1.111	1.111	1.111
Saldo voor bestemming	**-13.112**	**-17.206**	**-12.981**	**-12.886**	**-12.886**	**-14.415**
Dotatie/beschikking reserves	-3.280	2.773	-808	-808	320	320
Saldo na bestemming	**-16.391**	**-14.432**	**-13.789**	**-13.694**	**-12.566**	**-14.095**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

5.1 Sportbeleid en activering
5.2 Sportaccommodaties
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
5.4 Musea
5.5 Cultureel erfgoed
5.6 Media
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Beleidsindicatoren

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Niet-sporters	%	47,3	42,5	Gezondheids-monitor volwassenen (en ouderen), GGD' en, CBS en RIVM	2024	Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Programma 7 Sociaal Domein

De meest relevante SDG's

Bron: Manual on Sustainable Development Goals, nr. 1, 5, 8 en 10

Beleid

Het is de bedoeling dat inwoners zo lang mogelijk kunnen deelnemen aan de maatschappij. Zelfstandig wonen, veilig opgroeien, deelnemen aan sociale, culturele en sportieve activiteiten, een soepel verlopende onderwijsloopbaan, werk en een toereikend inkomen zijn daarvoor de belangrijkste randvoorwaarden.
Met algemene en individuele voorzieningen ondersteunt de gemeente inwoners die belemmeringen ondervinden bij het zelfstandig functioneren. Dan gaat het bijvoorbeeld om het bevorderen van individuele mobiliteit, ondersteuning zodat je toch op muziekles kan ondanks het lage inkomen van je ouders, of het leren van de Nederlandse taal. Daarnaast biedt de gemeente zorg en hulp aan inwoners die te maken krijgen met persoonlijke problemen of tegenslagen, bijvoorbeeld door opvoed- en opgroeiproblematiek, verlies van werk en inkomen of door schulden.
De ondersteuningsstructuur wordt gevormd door de mogelijkheden die de Jeugdwet, Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Wet inburgering en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening bieden.

<u>De opgave: kwaliteit, keten en kosten in balans</u>
De gemeente heeft een inspannings- en zorgplicht. Genoemde wetten zijn open einde-regelingen; noodzakelijke diensten moeten geboden worden. Tegelijkertijd moet de dienstverlening betaalbaar en toekomstbestendig zijn. Daarvoor is nodig dat de uitgaven aan ondersteuning, zorg en hulp in balans zijn met de beschikbare budgetten en dat er een verwachting is dat de uitgaven bijdragen aan de gewenste uitkomsten. We ontwikkelen daarvoor nieuwe vormen en werkwijzen rondom zorg en ondersteuning. Hierbij wordt gestuurd op kwaliteit, resultaat, een sterke keten en een dekkend zorglandschap.

<u>Sociale basis als randvoorwaarde</u>
De sociale basis is een integraal onderdeel van de beleidsdomeinen Wmo, jeugd, participatie, sport, cultuur, welzijn en gezondheid. Samen dragen zij bij aan het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid en deelname aan de samenleving van inwoners. De sociale basis bestaat uit fundamentele sociale structuren en relaties die de basis vormen voor een krachtige samenleving. Een gezonde sociale basis draagt bij aan het welzijn, de veerkracht en de cohesie van een samenleving waardoor inwoners mee kunnen doen, zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen, eigen regie kunnen voeren en veilig en gezond kunnen opgroeien.

<u>Sturing sociaal domein</u>
Waadhoeke is deelnemer aan de gemeenschappelijke regelingen Sociaal Domein Fryslân (SDF) (Jeugdwet en Wmo), Werkvoorzieningschap Fryslân-West (Participatiewet) en De Dienst NWF (alle wetten).
Met betrekking tot de Participatiewet participeert Waadhoeke in de Arbeidsmarktregio Fryslân.
Het sociaal domein in Waadhoeke kenmerkt zich door de ketenstructuur. Sturing op die keten vanuit de juiste rollen en bevoegdheden is een expliciet aandachtspunt. Er is een gemeenschappelijke

regeling voor het Werkvoorzieningschap Fryslân-West, die voldoet aan de voorwaarden voor ‘good governance’. De Samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeenten Vlieland, Waadhoeke, Harlingen, Terschelling en de Dienst NWF beschrijft hoe de partijen samenwerken voor een optimale uitvoering in het Sociaal domein.

Dorps- en buurthuizenbeleid Waadhoeke 2025-2034
Het dorps- en buurthuizenbeleid geeft aan op welke manieren wij in de komende tien jaren de dorps- en buurthuizen gaan ondersteunen aan de hand van drie thema’s: stiennen, stipe en moetsjen. Het beleid zorgt met een aantal financiële regelingen voor kaders waarbinnen dorpshuizen financiering kunnen krijgen voor nieuwbouw, verbouw en verduurzaming. Daarnaast wordt er de komende jaren gewerkt aan het, waar mogelijk, intensiveren van het multifunctionele gebruik van dorps- en buurthuizen.

Bestuurlijk kader
- Verordeningen en beleidsregels van de Participatiewet, Jeugdwet en de WMO;
- Regiovisie Mei-inoar foar ús bern;
- Businesscase Werkleerbedrijf en Implementatieplan Businesscase Werkleerbedrijf;
- Beleidsnotitie ondersteuning en waardering voor Mantelzorgers 2021-2025;
- Verordening Adviesraad Sociaal Domein Noardwest Fryslân 2025;
- Convenant Actieprogramma Weer Thuis;
- Implementatieplan ‘Aan de slag met inburgering’ Waadhoeke;
- Beleidskader Bestaanszekerheid 2024 - 2028;
- Nota ‘Vaststellen en doorpakken’, uitgangspunten sociaal domein in Noordwest Friesland (2013);
- Sociale Basisbeleid "De kracht van de mienskip"
- Analyse van de budgetoverschrijding jeugdzorg 2023 Waadhoeke (vastgesteld 2024);
- Plan van aanpak Een stevige basis voor de uitvoering van de Jeugdwet Waadhoeke (vastgesteld 2024);
- Beleidsplan Re-integratie 2026;
- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2026 - 2029;
- Ketenaanpak Jeugdhulp.

Ontwikkelingen

Beleid Sociale Basis
De beleidsvisie sociale basis 'De kracht van de Mienskip' heeft als doel de sociale basis in Waadhoeke te versterken. Daarbij staan ontmoeting, preventie, zelfredzaamheid en samenredzaamheid centraal, zodat inwoners zoveel mogelijk zelfstandig kunnen deelnemen aan de samenleving. In oktober 2025 is de beleidsvisie sociale basis vastgesteld door de raad. Deze is vervolgens vertaald naar een uitvoeringsplan sociale basis, waarin de ambities en acties concreet zijn uitgewerkt.

Jeugdwet
De Jeugdwet heeft als doel dat ieder kind veilig, gezond en weerbaar kan opgroeien. Eerst kijken we naar wat het kind, het gezin en het eigen netwerk zelf kunnen doen. Ook de ondersteuning vanuit de buurt, school en andere lokale voorzieningen wordt zoveel mogelijk gebruikt. Onderwijs speelt hierbij een belangrijke rol. Soms is extra hulp nodig. Dan zetten we specialistische jeugdhulp in. De Friese gemeenten kopen deze specialistische jeugdhulp samen in. Het komende jaar realiseren wij een nieuwe inrichting van de jeugdzorg die aansluit bij landelijke ontwikkelingen, zoals de Hervormingsagenda Jeugd en het Convenant Stevige Lokale Teams. Onze ambitie is dat kinderen en jongeren zoveel mogelijk thuis, op school en in hun eigen omgeving de ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. We versterken hiervoor de lokale basis en organiseren hulp zo dichtbij mogelijk, met specialistische jeugdhulp alleen wanneer dat nodig is.

De komende jaren ligt de focus op:

- Een nieuw en passend zorglandschap
  We werken aan een nieuwe inkoop van de jeugdzorg. Het doel is een dekkend zorglandschap, zodat kinderen, jongeren en gezinnen op tijd de juiste hulp kunnen krijgen.
- Aansluiten bij landelijke ontwikkelingen
  We voeren de Hervormingsagenda Jeugd uit en bereiden ons voor op nieuwe wetgeving, zoals de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg. Ook nemen we de uitgangspunten van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming mee.
- Sterke lokale teams en een sterke sociale basis
  We versterken de lokale teams en de ondersteuning in de wijk. Hierdoor kan hulp eerder worden ingezet en worden problemen sneller aangepakt.

Het kader voor de ontwikkelingen in de gemeentelijke jeugdzorg is de landelijke Hervormingsagenda Jeugd. Deze is gericht op de inhoudelijke verbetering van de hulp aan jeugdigen en de te maken financiële afspraken tussen rijk en VNG over het structurele budget.

Ingevolge de Hervormingsagenda Jeugd hebben gemeenten de taak ervoor te zorgen dat ze beschikken over stevige lokale gebiedsteams. Ook moeten gemeenten investeren in de relatie met de huisartsen en het onderwijs. Tevens moet in regioverband het residentieel verblijf worden afgebouwd.

Participatiewet in balans

De Participatiewet wordt herzien. Op 22 april 2025 is de Participatiewet in balans aangenomen in de Tweede Kamer. Het jaar 2026 stond in het teken van het doorvoeren van de eerste wijzigingen. In 2027 worden de rest van de wijzigingen doorgevoerd, waaronder de maatschappelijke participatie en inkomensgerelateerde wijzigingen. Dat vraagt wijzigingen in de Re-integratieverordening. De Verordening maatregelen Participatiewet vervangt de Afstemmingsverordening.

Wet van School naar duurzaam werk

Door de Wet ‘Van school naar duurzaam werk’ verschuift de inzet van de Participatiewet meer richting preventie. Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt worden eerder begeleid naar werk, waardoor de instroom in de bijstand afneemt. Gemeenten krijgen hierbij een nieuwe rol in vroegtijdige ondersteuning en samenwerking met het onderwijs, wat vraagt om aanpassing van de uitvoeringspraktijk en inzet van re-integratiemiddelen.

Verbeteren sociale infrastructuur voor kwetsbare werkzoekenden

Het Rijk ondersteunt gemeenten bij het ontwikkelen van een passende ondersteuningsstructuur voor alle doelgroepen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt met ingang van 2025. Daarvoor ontvangen gemeenten aanvullende financiële middelen. Dit betreft een macrobudget van 35 miljoen per jaar, gedurende 10 jaar. De deelnemende gemeenten in de gemeenschappelijke regeling Fryslân West zijn gestart met een strategisch visietraject waarvan besluitvorming in 2027 is gepland. Dit visietraject heeft naar verwachting eveneens gevolgen voor de lokale sociale infrastructuur (Gemeente Waadhoeke/Gebiedsteam, De Dienst, Pastiel/Empatec) in relatie tot de organisatie van dienstverlening aan inwoners.

Verbeteren schuldhulpverlening

Het beleidsplan Schuldhulpverlening is in 2026 vastgesteld. Dat betekent een herziening van de gehele schuldhulpverleningsketen en het optimaliseren hiervan. Dit kan de komende jaren leiden tot aanpassingen binnen de uitvoeringsketen (waaronder gemeente, De Dienst, KBNL en maatschappelijke partners).

Bestaanszekerheid voor inwoners borgen
Het uitvoeringsprogramma is in 2026 aan het college voorgelegd. Na vaststelling wordt binnen de keten integraal en procesmatig samengewerkt aan meer preventie, eenvoud en overzichtelijkheid voor de inwoner. Daarnaast willen wij met dit programma de competenties van inwoners om mee te doen in de samenleving versterken. In het uitvoeringsprogramma wordt de in 2026 gehouden evaluatie van minimaregelingen expliciet betrokken. Ook het recent vastgestelde re-integratiebeleid van Waadhoeke draagt bij aan het vergroten van duurzame bestaanszekerheid van onze inwoners, waarbij de verbinding met werkgevers en met strategische trajecten zoals de Regiodeal / Goud van Noordwest wordt verstevigd.

Ontwikkelingen binnen de Wmo
In 2027 worden gemeenten geconfronteerd met meerdere landelijke ontwikkelingen binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) die directe gevolgen hebben voor beleid en begroting:

Inkomensafhankelijke eigen bijdrage: Het Rijk bereidt de invoering van een inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage voor de Wmo voor. De invoeringsdatum is nog onzeker. De maatregel kan gevolgen hebben voor het gebruik van voorzieningen en voor de uitvoering van de Wmo.

Toegenomen zorgvraag: Het aantal Wmo-cliënten blijft stijgen, mede door vergrijzing en de trend van langer zelfstandig wonen. In Friesland is het gebruik van maatwerkvoorzieningen bovengemiddeld hoog, wat leidt tot structurele druk op het sociaal domein.

Toezicht en handhaving: De nieuwe strategische agenda van de toezichthouders Wmo en Jeugdwet (2025-2030) vraagt van gemeenten een versterking van het toezicht op zorgaanbieders, meer aandacht voor fraude en het gebruik van de Wet Bibob. Ook wordt gewerkt aan een wettelijke basis voor gegevensdeling en een landelijk registratiesysteem voor zorgaanbieders.

Wonen, zorg en welzijn
Onder meer in het kader van de Wet regie volkshuisvesting heeft Waadhoeke de kaders voor wonen en zorg vastgelegd in het volkshuisvestingsprogramma. Hierin zijn de lokale opgaven en ambities op het snijvlak van wonen, zorg en welzijn geconcretiseerd. Deze kaders vormen de basis voor een integrale aanpak van onder andere geclusterde woonvormen, levensloopbestendige woningen en een evenwichtige spreiding van zorgvoorzieningen in de stad en dorpen. De ontwerp-urgentieverordening Fryslân sluit hierop aan door kwetsbare woningzoekenden, zoals ouderen en mensen die uitstromen uit een zorgsetting, voorrang te geven bij woningtoewijzing.

De ondersteuning van initiatieven van inwoners
De dorpen- en wijkenregeling gaan we evalueren en waar nodig aanpassen.

Participatie - Wat willen we bereiken?

Meer mensen aan het werk & armoede voorkomen

- **Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, door te investeren in mensen**
- **Inwoners participeren naar vermogen in de samenleving**
- **Inwoners zijn sociaal zelfredzaam**
- **Armoede voorkomen, bestrijden en verzachten.**
- **Inwoners zijn financieel zelfredzaam**

Participatie - Wat gaan we daarvoor doen?

Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, door te investeren in mensen

- Uitvoeren van het beleidsplan Re-integratie samen met De Dienst, Empatec en Pastiel.
- Meer inwoners succesvol en duurzaam uitkeringsonafhankelijk maken via de samenwerking tussen het Werkleerbedrijf, De Dienst en regionale werkgevers, in lijn van de Businesscase Werkleerbedrijf.
- Een actuele visie op de ondersteunende infrastructuur voor kwetsbare werkzoekenden wordt naar verwachting in Q4 voorgelegd aan de gemeenteraden. Dat is een visie van de vier gemeenten in de regio Fryslân-West.
- In het kader van de Wet van school naar duurzaam werk, met ketenpartners (Pastiel, De Dienst, Doorstroompunt) worden afspraken gemaakt over hoe Waadhoekse jongeren bij de overgangsfase van school naar werk passende begeleiding krijgen.
- Besluiten of voorzieningen zoals Startbanen en/of Forfaitaire loonkostensubsidie worden ingevoerd die bijdragen aan de arbeidsinschakeling van statushouders en/of andere doelgroepen, waar mogelijk al tijdens het inburgeringstraject.
- Onze verantwoordelijkheid nemen voor kwetsbare inwoners op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld via taalstages of werkervaringsplekken.

Inwoners participeren naar vermogen in de samenleving

- Subsidiëren van welzijnsorganisaties met als doel een passend, laagdrempelig aanbod voor inwoners die niet kunnen participeren via werk.

- De Participatiewet in balans implementeren, waarbij participeren naar vermogen het uitgangspunt wordt van de Participatiewet, in plaats van uitsluitend betaald werk.
- De pilot ‘Brug naar werk' (voorheen het Schakeltraject) uitvoeren, waarin wordt verkend of inwoners die vragen om dagbesteding, ontwikkelmogelijkheden hebben richting werk. We willen de pilot ook toegankelijk maken voor mensen die al een dagbestedingsplek hebben.
- Minimaal 60 inwoners van Waadhoeke werken in de Groeituin in Wier aan hun participatie en re-integratie.
- De pilot Groeituin wordt verlengd tot eind 2027. Een onderzoek zal uitwijzen hoe en onder welke voorwaarden de Groeituin na de verlengde pilotperiode in de basisdienstverlening van Empatec kan worden ondergebracht.

Inwoners zijn sociaal zelfredzaam

- We subsidiëren bereikbare collectieve voorzieningen voor het vergroten van (basis)vaardigheden van kwetsbare inwoners, zoals taalvaardigheid en digitale vaardigheid.
- Er komt een verkenning van de uitbreiding van de aanpak van De Opstap naar andere dorpen en wijken. De behoefte aan ontmoetingsplekken wordt in kaart gebracht. Daarbij wordt nagegaan in hoeverre de bestaande plekken daarbij aansluiten.
- We voeren de brievenwasserette in. Dat is een plek voor inwoners waar ingewikkelde brieven worden verduidelijkt en/of vertaald.

Armoede voorkomen, bestrijden en verzachten

- Het Beleidskader Bestaanszekerheid uitvoeren op basis van een uitvoeringsprogramma.
- Continueren van de tegemoetkoming medische kosten.
- Gebruik van regelingen stimuleren via pro-actieve dienstverlening, onder meer via (waar mogelijk) ambtshalve toekenning.
- Energiearmoede effectief aanpakken.
- De regeling Compensatie eigen risico (CER) indien nodig aanpassen.
- Aanhaken bij de provinciale pilot om openbaar vervoer toegankelijk te maken voor inwoners met lage inkomens.
- Een routekaart maken die voor inwoners duidelijk maakt waar inwoners terecht kunnen met vragen over zorg, welzijn en werk.
- Inwoners krijgen maatwerkbegeleiding die vanuit de bijstand aan het werk gaan om onzekerheid, stress en terugval te voorkomen. Hierbij wordt nazorg geboden door Pastiel en voert De Dienst Financieel Fit-gesprekken.

Inwoners zijn financieel zelfredzaam

- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2026-2029 uitvoeren.
- De inzet, borging en controle bij de uitvoering van de sociale lening evalueren.
- Inwoners kunnen voor regelingen en voorzieningen terecht bij één loket.
- Inwoners ontvangen de financiële ondersteuning waar ze recht op hebben.

Samenleving - Wat willen we bereiken?

Alle inwoners hebben gelijke kansen om actief mee te doen

- **Gezondheid en veerkracht van inwoners worden duurzaam vergroot**
- **Kwetsbare mensen kunnen zelfstandig leven en regie behouden**
- **Alle inwoners kunnen meedoen in de samenleving; op een manier die bij hem of haar past**
- **Waadhoeke is een inclusieve gemeente**
- **Initiatieven van inwoners ondersteunen we**
- **Nieuwkomers hebben passende huisvesting**

Samenleving - Wat gaan we daarvoor doen?

Gezondheid en veerkracht van inwoners worden duurzaam vergroot

- Uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma sociale basis, in lijn met het eerder vastgestelde sociale basisbeleid 'De kracht van de Mienskip'.
- Uitvoering geven aan het vastgestelde mantelzorgbeleid.

Kwetsbare mensen kunnen zelfstandig leven en regie behouden

- Uitvoeren van het convenant Weer Thuis (samenwerking tussen gemeenten, zorgaanbieders en woningcorporaties voor uitstroom uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang).
- Vaststelling van het Friese beleidskader en de uitvoeringsagenda aanpak Dakloosheid 2026-2032.
- Uitvoeren van de opgaven met betrekking tot wonen en zorg opgenomen in het Volkshuisvestingsprogramma.
- Afhankelijk van de invoering van de wet Versterking regie volkshuisvesting, de urgentieverordening vaststellen en uitvoeren.
- Uitvoering van de nieuwe maatwerkvoorzieningen beschermd wonen.
- Versterken van de samenwerking tussen het Gebiedsteam, onderwijs, huisartsen, welzijnsorganisaties, zorgaanbieders en andere maatschappelijke partners.
- Uitvoeren van het Fries actieplan voor aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

- De meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling bij de lokale professionals (medewerkers op scholen, kinderopvang, bij de politie en de gemeente) meer onder de aandacht brengen door middel van voorlichting en/of training.
- Meer plekken en een betere afstemming van vraag en aanbod voor planbare tijdelijk verblijf (waaronder respijtzorg en kortdurend verblijf).
- Meer (passende) plekken voor acuut tijdelijk verblijf (waaronder crisisbed).
- Continueren van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en dienstverlening van het Gebiedsteam.
- Afronden van het aanbestedingstraject voor dagbesteding afgerond. De nieuwe contracten, die per 1 mei 2027 van kracht worden, bieden een passend en toekomstbestendig ondersteuningsaanbod dat aansluit bij de veranderende behoeften van diverse doelgroepen.
- Inzetten van de indicatie-vrije voorziening Groeituin voor inwoners met perspectief op (betaald) werk, i.p.v. inzet van een maatwerkvoorziening dagactiviteit.
- Monitoren en evalueren van de pilot waakvlamfunctie/nazorg voor ondersteuning zonder indicatie voor mensen met psychische en/of (licht) verstandelijke beperking.
- Zorgfraude aanpakken, zorgaanbieders beter controleren, regels duidelijk maken, gegevens goed registreren en actief samenwerken met andere professionals.

**Alle inwoners kunnen meedoen in de samenleving;
op een manier die bij hen past**

- Inzet op preventie: van zorg naar gezondheid. In onze dorpen en wijken zijn ontmoeting, verbinding, meedoen, gezonde leefstijl en bewegen onderdeel van een sterke sociale basis.
- Vanuit het dorpen- en wijkenfonds blijven we initiatieven van inwoners faciliteren, die bijdragen aan de participatie en sociale cohesie in onze dorpen en wijken.
- De SROI-regeling toepassen op de inkooptrajecten binnen de Wmo om sociale inclusie te bevorderen. Op die manier dragen opdrachtnemers bij aan werkgelegenheid en participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Waadhoeke is een inclusieve gemeente

- Het antidiscriminatiebeleid en de uitvoeringsagenda evalueren. Een nieuw inclusie- en diversiteitsbeleid opstellen, inclusief een lokale inclusie-agenda.
- We blijven werken aan (h)erkenning, kennis en bewustwording omtrent inclusie, diversiteit en gelijkwaardigheid.
- Er wordt tweemaal per jaar een themaoverleg georganiseerd om het netwerk te versterken, signalen op te halen en de voortgang te volgen.

Initiatieven van inwoners ondersteunen we

- Dorpen- en wijkencoördinatoren inzetten.
- De dorpen- en wijkenregeling wordt geëvalueerd en waar nodig aangepast.
- Inzetten van dorps- en wijkbudgetten.

Nieuwkomers hebben passende huisvesting

- Bij de Spreidingswet neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid. Er wordt blijvend ingezet op duurzame opvang in samenwerking met partners zoals het COA, de politie en Connexa.
- Uitvoeren van beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten wordt uitgevoerd en waar mogelijk versneld. Het beleid wordt geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd.

Jeugd - Wat willen we bereiken?

Kinderen en jongeren groeien veilig en gezond op

Problemen voorkomen en op tijd signaleren

Het tijdig bieden van de juiste hulp op maat

Jeugd - Wat gaan we daarvoor doen?

Problemen voorkomen en op tijd signaleren

- Samenwerken met informele steun(figuren) om eigen kracht en samenkracht te versterken. Vanuit bestaande relaties wordt het gewone leven van jeugdigen versterkt.
- We zoeken de oplossingen van problematiek bij jongeren in meerdere leefdomeinen om zwaardere zorg te voorkomen.
- Versterken van de lokale teams en de ondersteuning in de wijk met de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 als richtinggevend kader.
- Gebiedsteams zijn in Waadhoeke aanwezig op meerdere vindplaatsen zoals bijvoorbeeld op scholen en bij huisartsen.
- Inwoners die 18 worden ondersteunen we bij de (financiële) gevolgen en keuzes die het volwassen worden met zich meebrengt.

- De accounthouder externe verwijzers en de praktijkondersteuners GGZ-Jeugd versterken de samenwerking met huisartsen en externe verwijzers. Dit willen we de komende jaren voortzetten.

Het tijdig bieden van de juiste hulp op maat

- Uiterlijk 1 april 2027 is de herijkte regiovisie Jeugd vastgesteld en in lijn gebracht met de Hervormingsagenda Jeugd, de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.
- Voorbereiden van nieuwe inkoop van de jeugdzorg per 2028 op basis van nieuwe wetgeving, zoals de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg en de uitgangspunten van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.
- Vaststellen van een geactualiseerde Verordening Jeugdhulp uiterlijk 1 januari 2028, die aansluit bij de nieuwe inkoop, gewijzigde wetgeving en de versterkte rol van lokale teams.
- Monitoren van de uitvoering van de Jeugdwet en verduidelijken waar verbetering nodig is.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-91.411	-84.736	-85.882	-84.923	-81.834	-81.660
Baten	30.564	20.836	20.680	21.447	21.451	21.451
Saldo voor bestemming	**-60.847**	**-63.900**	**-65.203**	**-63.476**	**-60.383**	**-60.209**
Dotatie/beschikking reserves	572	2.064	144	0	0	0
Saldo na bestemming	**-60.275**	**-61.837**	**-65.058**	**-63.476**	**-60.383**	**-60.209**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal
6.3	Inkomensregelingen
6.4	WSW en beschut werk
6.5	Arbeidsparticipatie
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)
6.712	Begeleiding (WMO)
6.713	Dagbesteding (WMO)
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal
6.791	PGB WMO
6.792	PGB Jeugd
6.811	Beschermd wonen (WMO)

6.812 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)
6.821 Jeugdbescherming
6.822 Jeugdreclassering
6.91 Coördinatie en beleid WMO
6.92 Coördinatie en beleid Jeugd

Beleidsindicatoren

Programma 7 Sociaal domein						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Jongeren met delict voor rechter	%	1	1	CBS - Jeugdmonitor	2023	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
Kinderen in uitkeringsgezin	%	5	6	CBS - Jeugdmonitor	2024	Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
Werkloze jongeren	%	2	2	CBS Jeugd	2024	Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie.
Netto arbeidsparticipatie	%	72,0	73,2	CBS - Arbeidsdeelname	2025	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder	241,1	281,2	CBS - Participatiewet	2025	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.
Lopende reintegratie-voorzieningen	Per 10.000 inwoners	269,4	217,8	CBS - Participatiewet	2025	Het aantal reintegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Programma 7 Sociaal domein						
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,8	13,7	CBS Jeugd	2025	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014).
Jongeren met jeugdbescherming	%	1,6	1,0	CBS Jeugd	2025	Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen.
Jongeren met jeugdreclassering	%	0,4	0,4	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	2025	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Per 10.000 inwoners	730	720	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	2025	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maat-werkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde ge-baseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Programma 8 Gezondheid en Duurzaamheid

Gezondheid - De meest relevante SDG's

Uitvoeringsprogramma's Sustainable Development Goals nr. 3, 6, 10 en 12

Gezondheid - Beleid

In de nota gezondheidsbeleid 2023-2026 hebben we beschreven hoe we onze inwoners gezonder kunnen maken (bevordering), hoe we hen gezond houden (bescherming), en hoe we kunnen voorkomen dat onze inwoners ziek worden (preventie). Daarbij hebben we ambities geformuleerd op vier thema's; gezonde leefstijl, vitaal ouder worden, mentale gezondheid en gezondheid in de fysieke en sociale leefomgeving.
Deze ambities worden jaarlijks vertaald naar een uitvoeringsprogramma, waarbij wordt aangesloten bij actuele ontwikkelingen en maatschappelijke trends. Voor 2027 wordt nog éénmaal een uitvoeringsprogramma vastgesteld op basis van de huidige nota gezondheidsbeleid. Hiermee wordt de looptijd van deze nota met één jaar verlengd.
We treffen tevens de voorbereidingen voor de ontwikkeling van een nieuwe nota gezondheidsbeleid, die wordt opgesteld in aansluiting op de landelijke gezondheidsnota. Daarbij houden we rekening met de basisfunctionaliteiten zoals beschreven in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA).

We starten per 1 januari 2027 met de uitvoering van het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO). Deze aanpak, gebaseerd op het IJslandse preventiemodel, richt zich op het voorkomen van alcohol-, tabaks- en drugsgebruik onder jongeren. Door te investeren in een positieve en stimulerende leefomgeving dragen we eraan bij dat jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien.

Gezondheid - Bestuurlijk kader

- Gezondheidsnota 'Sûnens foarop'- (samen) werken aan een vitaal en veerkrachtig Waadhoeke
- Beleidsnotitie Waadhoeke Hartveilig - het gemeentelijk AED-beleid
- Preventie- en handhavingsplan alcohol- en nicotinegebruik 2025-2029

Gezondheid - Ontwikkelingen

<u>Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)</u>
Vanaf 2027 treedt het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) in werking. Met AZWA bouwen we voort op de doelen uit het Integraal Zorgakkoord (IZA) (2021-2026) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) (2023-2026) en worden de middelen samengebracht in één brede regeling voor gemeenten. De gemeente zet deze middelen in voor onder andere het versterken van preventie, (mentale) gezondheid, mantelzorg, welzijn en de sociale basis. Daarbij ligt de focus op het realiseren en versterken van de afgesproken basisfunctionaliteiten en basisinfrastructuur, zodat inwoners laagdrempelig toegang hebben tot passende ondersteuning dichtbij huis.

De uitvoering van het lokale werkkompas AZWA, waarin de gemeentelijke ambities en opgaven voor de periode 2027-2029 zijn uitgewerkt, gaat van start. Daarbij wordt nadrukkelijk ingezet op samenwerking tussen zorg, welzijn, onderwijs en andere maatschappelijke partners.

Welzijn op Recept / Sociaal verwijzen

Per 1 januari 2025 is de gemeente Waadhoeke gestart met Welzijn op Recept (WoR) als een tweejarige pilot. Welzijn op Recept is een vorm van sociaal verwijzen waarbij inwoners met psychosociale klachten, zoals eenzaamheid, stress of lichte mentale problematiek, via de huisarts of andere zorgprofessional worden doorverwezen naar passende welzijnsactiviteiten en ondersteuning in het sociaal domein. Het doel is om inwoners te ondersteunen bij het versterken van hun welzijn, participatie en zelfredzaamheid. Welzijn op Recept is de meest bekende en breed toegepaste vorm van sociaal verwijzen in Nederland.

Sociaal verwijzen is vanaf 2027 opgenomen als basisfunctionaliteit het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA). Vanuit deze ontwikkeling en de ervaringen die worden opgedaan binnen de pilot streven we ernaar om Welzijn op Recept/sociaal verwijzen de komende jaren stapsgewijs uit te breiden naar andere gebieden en huisartsenpraktijken in de gemeente Waadhoeke.

Gezondheid - Wat willen we bereiken?

	Iedereen heeft de kans om zo gezond mogelijk te leven en de best mogelijke gezondheid te ervaren
Een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving	**Alle Waadhoekers kunnen vitaal ouder worden en een betekeningsvol leven leiden**
	In Waadhoeke heeft iedereen de kans om mentaal gezond op te groeien, te wonen en te werken
	De leefomgeving van Waadhoeke is zo ingericht dat gezond leven gemakkelijk is en de gelegenheid biedt tot meedoen en ontmoeting. Inwoners voelen zich prettig en verbonden met elkaar

Gezondheid - Wat gaan we daarvoor doen?

Iedereen heeft de kans om zo gezond mogelijk te leven en de best mogelijke gezondheid te ervaren

- Sport, beweging en een gezonde leefstijl stimuleren en faciliteren.
- Het vergroten van zelfmanagement en gezondheidsvaardigheden door middel van ondersteuning van programma's op het gebied van lezen, rekenen en digitale vaardigheden, bijvoorbeeld via het Digi-taalhuis in de bibliotheek.
- De toegankelijkheid van het sportaanbod vergroten en werken aan een sociaal veilig en inclusief sportklimaat door de inzet van de verenigingsondersteuner en het inclusieve sportaanbod.
- Verkenning van de eerstelijns huisartsenzorg dichtbij huis. We gaan na of en hoe we de 'best practices' van huisartsenzorg kunnen toepassen.
- We nemen deel aan het OKO-implementatietraject van het Trimbos-instituut, met als doel middelengebruik onder jongeren te voorkomen en hun mentale welzijn te bevorderen.
- Inzetten op een rookvrije generatie. Hiervoor gaan we het aantal rookvrije locaties uitbreiden met name bij kinderopvanglocaties, scholen en sportaccommodaties.

Alle Waadhoekers kunnen vitaal ouder worden en een betekeningsvol leven leiden

- Sport en beweegparticipatie van ouderen vergroten door het uitbreiden van het beweegaanbod.
- Op basis van het wettelijke kader breiden we het aanbod van valpreventie uit.
- Onze inwoners kunnen zo lang mogelijk thuis blijven wonen door inzet van interventies gericht op (het vergroten) van vitaliteit, veerkracht en lichamelijke activiteiten, zoals het programma 'Sociaal Vitaal'.
- Er is passend en laagdrempelig aanbod om eenzaamheid te voorkomen of te verminderen. 'Dag!enDoen!' is hiervan een voorbeeld. Ook de inzet van 'Welzijn op Recept' kan bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid.
- Participatie van ouderen bevorderen om zingeving en veerkracht te vergroten door inzet van bestaande subsidierelaties in het maatschappelijk veld.
- Waadhoeke is een dementievriendelijke gemeente. We brengen hiervoor onder andere de training 'Goed omgaan met dementie' zowel intern als extern onder de aandacht.
- Conform het mantelzorgbeleid ondersteunen we (jonge) mantelzorgers.

In Waadhoeke heeft iedereen de kans om mentaal gezond op te groeien, te wonen en te werken

- Er is laagdrempelig (mentaal) zorg- en ondersteuningsaanbod, waarbij ook aandacht is voor het voorkomen van suïcide.
- Er is uiterlijk in 2030 een dekkend en duurzaam aanbod van Welzijn op Recept/Sociaal verwijzen in de gemeente Waadhoeke.
- Een blijvende inzet voor het vergroten van de weerbaarheid en veerkracht, specifiek voor jongeren door de inzet van rots & water trainingen, KIES-trainingen, het meidenwerk en voorlichting over sexting en grooming.

- Een lokale agenda voor de transformatie van mentale gezondheid en veerkracht wordt opgesteld. We versterken preventie, gezondheid en veerkracht en verminderen waar mogelijk afhankelijkheid van zwaardere ondersteuning.

De leefomgeving van Waadhoeke is zo ingericht dat gezond leven gemakkelijk is en de gelegenheid biedt tot meedoen en ontmoeting. Inwoners voelen zich prettig en verbonden met elkaar

- Er wordt gewerkt aan een omgeving die uitnodigt tot bewegen, (buiten)spelen en ontmoeten.
- Met de invoering van de Omgevingswet is gezondheid een vast en belangrijk onderdeel geworden bij de belangenafweging in ruimtelijk beleid.
- Inzet op een rookvrije omgeving.
- Er is een dekkend AED-netwerk, conform de 6-minutennorm.
- Met de inzet van onder andere 'Voel je Goed! stimuleren we gezond voedselaanbod.
- Er is een lokale aanpak omtrent gezondheidsverschillen. We passen daarvoor gezondheidsbevordering via de leefomgeving met voorrang toe in dorpen en wijken met gezondheidsachterstanden.

Duurzaamheid - De meest relevante SDG's

Duurzaamheid - Beleid

Voor wat betreft milieu en duurzaamheid is het uitgangspunt samen op weg te gaan naar een gezonde, schone, veilige en duurzame leef- en woonomgeving en die voor de huidige en de komende generaties te behouden. Onder 'gezond' wordt verstaan dat tenminste wordt voldaan aan de wettelijke omgevingseisen ten aanzien van bodem, water, geluid, licht, geur, luchtkwaliteit en veiligheid.
Voor wat betreft rioleringen ligt het zwaartepunt van het beleid op adequate uitvoering van de wettelijke taken zoals genoemd in de Waterwet, Wet gemeentelijke watertaken, Wet Milieubeheer en de Europese Kaderrichtlijn Water.

Duurzaamheid - Bestuurlijk kader

- Omgevingsvisie Waadhoeke;
- Duurzaamheidsagenda 2025-2028;
- Donkertebeleid ‘Tusken skimer en moarnsdage’;
- Transitie Visie Warmte Waadhoeke;
- Uitvoeringsstrategie Warmte Waadhoeke;
- Bodemvisie Waadhoeke;
- Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân 2025-2028.

Duurzaamheid - Ontwikkelingen
We worden wereldwijd geconfronteerd met grote duurzaamheidsproblemen. Door de opwarming van de aarde merken we ook in Waadhoeke een veranderend klimaat. De zeespiegel stijgt, er zijn lange perioden van extreme hitte en droogte of er is juist sprake van te veel regen. De invloed op de natuur is aanzienlijk met een verlies aan biodiversiteit tot gevolg. Het water en de bodem, de basis van ons bestaan, raken steeds meer vervuild en uitgeput. Al deze problemen maken de aarde steeds minder leefbaar voor de mens, voor dieren en planten. De urgentie om anders naar ons werk en onze manier van leven te kijken wordt steeds groter.

Waadhoeke stimuleert en faciliteert de verandering naar een duurzame samenleving. Een samenleving waarin wij zo voor de aarde gaan zorgen dat zij ook voor ons kan blijven zorgen. Hoe wij dat doen beschrijven wij in onze 'Duurzaamheidsagenda Waadhoeke 2025-2028' met een focus op de thema's Enerzjy, Natuer, Grûnstoffen, Wetter en Sels Oars. Als gemeente willen we een voorbeeld zijn voor duurzaam handelen waarbij we streven naar een energieneutrale gemeente in 2040. Ook dragen we als 'Global Goals Gemeente' met deze agenda bij aan de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde naties.

De komende jaren wordt het project Klimaatlandschap onderdeel van een Gebiedsproces Duurzaam Waadhoeke, waarbij we gemeentebreed de locaties en mogelijkheden voor duurzame opwek nagaan en energie, natuur, water en leefomgeving samenkomen.
We onderzoeken ook de mogelijkheden om een eigen gemeentelijk warmte- en energiebedrijf op te zetten, in samenwerking met lokale coöperaties. Vanuit de duurzaamheidsagenda voeren we in 2028 het project 'Vergroenen gemeentegrond' uit.

<u>Vergunningverlening, toezicht en handhaving door de FUMO</u>
De Friese Uitvoeringsdienst Milieu en Omgeving (FUMO) staat de komende jaren voor de opgave om een verdere doorontwikkeling te maken, te voldoen aan landelijke eisen voor robuuste omgevingsdiensten en om haar rol om onder de Omgevingswet te adviseren over milieuthema's. Deze keuzes leiden tot een aanzienlijke uitzetting van de begroting.
Met deze uitzetting wil de FUMO toewerken naar een organisatie die in 2030 integraal opereert en aantoonbare maatschappelijke meerwaarde levert, in nauwe samenwerking met de deelnemers. In de zienswijze op de ontwerpbegroting 2027 is de FUMO opgeroepen om dit de binnen de voorgestelde uitzetting te realiseren. Tevens doet de zienswijze een oproep aan zowel de FUMO als de deelnemers om het plan te steunen. Dit uiteraard met een kritische blik, maar ook om de FUMO de ruimte te geven om dit plan zelfstandig te implementeren.

Duurzaamheid - Wat willen we bereiken?

Als gemeente een voorbeeld zijn voor duurzaam handelen waarbij we streven naar een energieneutrale gemeente in 2040

Door het jaar heen verbruiken we niet meer energie dan we zelf duurzaam opwekken (energieneutraal in 2040)

De huidige ecologische waarden in stand houden of - daar waar het kansrijk is - herstellen of versterken. Waadhoeke streeft naar groenblauwe structuur binnen en buiten de bebouwde kom, waarbinnen belangrijke hotspots met elkaar worden verbonden door natuurlijke coridors

Maximale inzet op verbeteren van afvalscheiding, bewustwording, afvalpreventie, verwerking en hergebruik/circulaire economie

Ons donker buitengebied behouden en versterken

Onze bodem en ondergrond beheren, beschermen en benutten

Duurzaamheid - Wat gaan we daarvoor doen?

Door het jaar heen verbruiken we niet meer energie dan we zelf duurzaam opwekken (energieneutraal in 2040)

- Inwoners met een woning met een WOZ-waarde tot € 300.000 en een energielabel D, E, F of G of twee slecht geïsoleerde bouwdelen, kunnen een subsidie aanvragen voor verduurzamingsmaatregelen.
- Het warmteprogramma voor Waadhoeke wordt opgesteld. Hierin werken we de aanpak voor de warmtetransitie voor de komende jaren verder uit. Het warmteprogramma wordt eind 2027 vastgesteld.
- Er volgt besluitvorming over de ontwerpfase van het Klimaatlandschap.
- Het gebiedsproces vraagt om een zorgvuldige start. Daarvoor stellen we een startnotitie ‘Gebiedsproces Duurzaam Waadhoeke’ op. Hierin wordt het proces beschreven en is communicatie een belangrijk thema. We zorgen er voor dat plannen duidelijk zijn, zorgen serieus worden genomen en het draagvlak wordt vergroot.
- Er wordt batterijbeleid opgesteld. Hierbij bieden we een duidelijk kader voor de beoordeling van initiatieven.
- Met de Duurzaamheidslening en met de Verzilverlening ondersteunen we inwoners met het verduurzamen van hun woning.
- Er komt een Soortenmanagementplan (SMP) met als doel om voor 2030 een gebiedsgerichte omgevingsvergunning aan te kunnen vragen bij de provincie Fryslân. Dit maakt het mogelijk om gedurende een periode van 10 jaar isolatiemaatregelen uit te voeren zonder dat per woning individueel ecologisch onderzoek nodig is.

- Het onderzoek naar een eigen gemeentelijke warmte- en energiebedrijf begint met het opstellen van een startnotitie.
- Het onderzoeken van de mogelijkheden om een vorm van financiering te vinden voor energiecoöperaties om projecten op te starten die bijdragen aan de gemeentelijke ambities.

De huidige ecologische waarden in stand houden of - daar waar het kansrijk is - herstellen of versterken. Waadhoeke streeft naar groenblauwe structuur binnen en buiten de bebouwde kom, waarbinnen belangrijke hotspots met elkaar worden verbonden door natuurlijke corridors

- Het opstellen van een monitoringsplan voor biodiversiteit.
- Verschillende acties en campagnes om het bewustzijn op het gebied van natuur en biodiversiteit te vergroten.
- Aan onze eigen organisatie blijven wij aandacht houden voor het uitbreiden van ecologisch beheer, het opwaarderen van gemeentelijke groene reststromen en hebben wij aandacht voor kleinschalige groene initiatieven van inwoners.
- Wij geven invulling aan de subsidieregeling ‘Voedselbossen en realiseren pluktuinen’.
- Bij projecten in de openbare ruimte hebben wij extra aandacht voor vergroening en klimaatadaptatie.
- Initiatieven die op de Omgevingstafel worden besproken worden getoetst op duurzaamheid inclusief vergroening en klimaatadaptatie.
- Bij (grotere) projecten organiseren we sessies vanuit de methode van het Ambitieweb. Het Ambitieweb Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) is een praktisch hulpmiddel voor het inzichtelijk maken en realiseren van duurzame ambities voor een project.

Maximale inzet op verbeteren van afvalscheiding, bewustwording, afvalpreventie, verwerking en hergebruik/circulaire economie

- Uitvoeren zwerfafvalprogramma 'Samen Friesland Schoon'.
- Monitoren (pluspakket) van de aanwezigheid van zwerfafval op 50 meetlocaties.
- Meedoen aan de herziene en hernieuwde bewustwordingscampagne 'Samen Halen We Alles Eruit' en ‘Van Afvalstof naar Grondstof’.
- Uitvoeren onderzoek (sorteeranalyses) naar de samenstelling van het restafval uit huishoudens.
- Als partner deelnemen en uitvoering geven aan de ambities van de Vereniging Circulair Fryslân.
- Met twee voorbeeldprojecten meedoen aan de opdrachtgeversaanpak voor circulair bouwen.
- Kennis uitwisselen en samenwerken met ketenpartners over het gebruik van duurzame materialen en circulaire grondstoffen.
- Dorpen/wijken en verenigingen/instellingen voorlichting en bezoek scheidings- en bewerkingsinstallatie aanbieden over de verwerking van gescheiden afvalstromen.
- De bestaande samenwerking met de landbouw voor lokaal hoogwaardig (her)gebruik van groene reststromen uitbreiden.
- Inventariseren, vervangen, optimaliseren en opwaarderen van bestaande inzamelfaciliteiten en wijkvoorzieningen.
- Het onderzoek naar de invoering van Diftar is gereed. In het 1e kwartaal wordt de raad hierover geadviseerd.

Ons donker buitengebied behouden en versterken

- Doorgaan met het versterken van de beleving van donkerte en het bewustzijn van deze waarde bij onze inwoners, bedrijven en de eigen medewerkers.
- In gesprek gaan met lichtbroneigenaren over bestaand licht en sluiten ons aan bij aanvragen om lichthinder te voorkomen met nieuwe verlichting.
- Bij het vervangen van straatverlichting wordt rekening gehouden met ons donkertebeleid en kijken we naar de mogelijkheden bij onze eigen gebouwen.
- we starten het proces om te komen tot een zoneringskaart en ondersteuning bij de verdere uitvoering voor het donkertebeleid en het juridisch vastleggen van regels en kaders.

Onze bodem en ondergrond beheren, beschermen en benutten

- Toepassen geactualiseerde Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart.
- Registeren van nieuwe bodemkwaliteitsinformatie en actualiseren van de informatievoorziening in het Bodeminformatiesysteem (shared service).
- Aanleveren van actuele informatie over milieu hygiënisch bodemonderzoek (SAD) en overheidsbesluit bodemverontreiniging (SLD)) voor het domein Milieukwaliteit van de Basisregistratie Ondergrond (BRO)
- We zijn actief partner van Salta: Kenniscluster Verzilting.
- Aansluiten bij onderzoek naar en monitoren van de vitaliteit van de landbouwbodem (incl. Bodemleven).

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	**Realisatie**	**Begroting**	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	-18.419	-19.210	-20.327	-20.412	-20.503	-20.599
Baten	15.712	15.040	16.221	16.316	16.411	16.506
Saldo voor bestemming	**-2.707**	**-4.169**	**-4.106**	**-4.096**	**-4.092**	**-4.093**
Dotatie/beschikking reserves	125	490	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-2.582**	**-3.679**	**-4.106**	**-4.096**	**-4.092**	**-4.093**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

7.1 Volksgezondheid
7.2 Riolering
7.3 Afval
7.4 Milieubeheer
7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Beleidsindicatoren

Programma 8 Gezondheid & Duurzaamheid						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	194	148	CBS Statistiek Huishoudelijk afval	2024	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Hernieuwbare elektriciteit	%	74,7	42,8	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor	2024	

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Programma 9 Wonen en fysieke leefomgeving

De meest relevante SDG's

Uitwerkingen van Sustainable Development Goals nr. 3, 9, 11 en 15

Beleid
Polders, dijken en akkers, watergangen, werelderfgoed de Waddenzee, monumentaal Franeker en de karakteristieke (terp)dorpen: samen typeren ze ons gebied. Ze geven Waadhoeke de ruimtelijke kwaliteit die inwoners en bezoekers zo waarderen.

Er zijn ontwikkelingen die hierop van invloed zijn en om aandacht vragen. Denk daarbij aan ontwikkelingen in de landbouw (schaalvergroting, bodemdaling, verzilting, monocultuur, vergroten percelen), de groei van toerisme en recreatie, de demografische ontwikkelingen, de energietransitie en de veranderende woningmarkt.

Het vinden van de juiste balans tussen de diverse belangen met het behoud van de gewenste ruimtelijke kwaliteit is een continue uitdaging.

De Omgevingsvisie schetst de hoofdlijnen van de koers voor de fysieke leefomgeving. Daarnaast is het belangrijk om ons woonbeleid actueel te houden. Hiervoor stelt het college in 2027 een Volkshuisvestingsprogramma vast.

<u>Omgevingswet</u>
De Omgevingswet is op 1 januari 2024 ingevoerd. Met de invoering van deze wet zijn alle ruimtelijke wet- en regelgeving, waaronder de WABO, WRO, Wet Milieubeheer, Woningwet e.d., vervangen door één wet. Aan de hand van de Omgevingsvisie, Omgevingsprogramma's en het gemeentedekkend Omgevingsplan werken we aan het beleid en de regels voor de fysieke leefomgeving.

<u>Wet kwaliteitsborging voor het bouwen</u>
Gelijktijdig met de invoering van de Omgevingswet is de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking getreden. Die wet heeft als doel de bouwkwaliteit en het bouwtoezicht te verbeteren door inschakeling van private kwaliteitsborgers. Daarnaast is de aansprakelijkheid van aannemers ten opzichte van particuliere en professionele opdrachtgevers uitgebreid. Het betekent dat initiatiefnemers zelf een private kwaliteitsborger moeten aantrekken. De kwaliteitsborger doet de toetsing bouwbesluit, maakt een plan en monitort de uitvoering van de bouwwerkzaamheden. De gemeentelijke bouwtoezichttaken zijn daardoor deels te vervallen. De wet geldt in eerste instantie alleen voor bouwwerken vallend onder gevolgklasse 1 (voorbeelden hiervan zijn woningen, kleine bedrijfspanden, agrarische bouwwerken en voetgangers- en fietsbruggen).

Bestuurlijk kader
- Provinciale Verordening Romte;
- Bestemmingsplannen en Structuurvisies;
- Omgevingsvisie Waadhoeke;
- Woonvisie Waadhoeke 2020 – 2030 Samen Sterk;

- Regionale woondeal 2022-2030;
- Nota Grondbeleid 2025.

Ontwikkelingen

Wonen

Waadhoeke staat, samen met strategische partners, voor het realiseren van woningbouwopgave die inspeelt op de continu veranderende vraag en behoeften in relatie tot de diverse beleidsvelden, zoals demografische ontwikkelingen (vergrijzing en ontgroening), biodiversiteit, duurzaamheid, hittestress en waterberging.

Het recent uitgevoerde woonbehoefteonderzoek laat zien dat op dit moment sprake is van een grote druk op de huidige woningmarkt(voorraad) in Waadhoeke, waarbij in het achterhoofd gehouden moet worden dat op de langere termijn een trend van dalende inwoneraantallen en negatieve ontwikkelingen van het aantal huishoudens wordt voorspeld.

De gemeente heeft daarom zowel aandacht voor de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad als ruimte voor nieuwbouw.

In Waadhoeke ligt een opgave om op korte en middellange termijn passende en betaalbare huisvesting te realiseren. De vraag naar huizen is de laatste jaren flink toegenomen, door instroom uit andere gemeenten, door een grotere ‘eigen vraag’ en omdat de kwalitatieve vraag naar wonen verandert.

De gemeente wil de (huidige) vraagbehoefte naar woningen zo goed mogelijk bedienen door maatwerk te leveren via het Volkshuisvestingsprogramma.

Woningbouwlocaties die voldoende concreet zijn, zijn terug te vinden op de gemeentelijke website.

Ruimtelijke ordening

Met de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024 en de vaststelling van de Omgevingsvisie eind 2025 is het implementatietraject nog niet afgerond. De grootste opgave is het vertalen van het ruimtelijk beleid in het gemeentedekkend Omgevingsplan. Dit traject loopt door tot 2032.

Kwaliteitscriteria

Het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) is een cruciale schakel in de bescherming van onze leefomgeving. Daarbij is het van groot belang dat er een geborgde kwaliteit van uitvoering en handhaving is. Deze borging is verankerd in de Omgevingswet en uitgewerkt in de landelijke kwaliteitscriteria.

Voor gemeenten verandert de wijze waarop wordt toegezien op de landelijke kwaliteitscriteria. Waar het voldoen aan deze criteria momenteel nog voornamelijk als een zorgplicht geldt, zal hier de komende jaren nadrukkelijker op worden toegezien. De gemeente voldoet op dit moment nog niet volledig aan alle landelijke kwaliteitscriteria. Dit kan betekenen dat de gemeente op onderdelen nog functies of capaciteit mist om volledig aan de criteria te voldoen. De komende jaren zal daarom in beeld worden gebracht welke aanvullende inzet nodig is en welke investeringen noodzakelijk zijn om de gemeentelijke organisatie verder in overeenstemming te brengen met de landelijke kwaliteitscriteria.

Wat willen we bereiken?

Een goede woon-, werk- en leefomgeving en een vitale en duurzame woningvoorraad

- Er is aandacht voor de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad
- Er is ruimte voor nieuwbouw waarbij we zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte
- Er is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit
- Er is voldoende aanbod van betaalbare huur- en koopwoningen
- In 2032 is in Waadhoeke een gemeentedekkend Omgevingsplan vastgesteld
- Landschap, natuur en landbouw versterken elkaar duurzaam, zodat we kunnen blijven genieten van een gezond en divers landschap

Wat gaan we daarvoor doen?

Er is aandacht voor de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad

- Er komen voldoende levensloopgeschikte woningen en meer aanbod aan tussenvormen tussen zelfstandig wonen en het verpleeghuis op plekken waar professionele zorg blijvend aanwezig is. DIt kan door nieuwbouw maar ook door woningaanpassingen.
- Door herbestemming, woningsplitsing en erfsplitsing benutten we bestaande gebouwen beter.
- De aanbevelingen uit de evaluatie van de pilot 'Aanpak leegstand' worden uitgevoerd.
- We ondersteunen inwoners actief en financieel bij het verduurzamen of aanpassen van hun woning door onder andere de inzet van de duurzaamheidslening en de verzilverlening.

Er is ruimte voor nieuwbouw waarbij we zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte

- In de lijn van het gemeentelijk Volkshuisvestingsprogramma wordt gewerkt aan een groot aantal woningbouwlocaties. Variërend van enkele woningen in kleinere dorpen tot meer grootschalige locaties in bijv. Franeker, Dronryp of St.-Annaparochie.
- Het dossier Vliet - Tuinen wacht vanwege een beroepsprocedure op een uitspraak van de raad van State. Of het bestemmingsplan in stand blijft of op onderdelen moet worden

aangepast: in beide gevallen pakken we het vervolg zorgvuldig op met oog voor de kwaliteit van de leefomgeving en een goede inpassing in het gebied.
- Vanuit een zorgvuldige omgang met de beschikbare ruimte kiezen we voor inbreiding waar het kan en uitbreiding waar het moet.
- De inzet van flexibele woningen wordeen verkend en gestimuleerd om de druk op de woningmarkt te verlichten. Daarbij gaan we na welke locaties geschikt zijn en voor welke doelgroepen.
- Met tijdelijke inzet zorgen we bij woningbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen voor zorgvuldige participatie en afstemming tussen alle partijen door inzet van een omgevingsmanager.

Er is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit

- In een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving is oog voor het belang en het behoud van groen.
- Bij uitbreiding van wonen en bedrijvigheid zijn voldoende groene buffers.
- Initiatieven op de intaketafel worden getoetst op duurzaamheid inclusief vergroening en klimaatadaptatie.
- Bij (grotere) projecten organiseren we sessies rondom het Ambitieweb. Het Ambitieweb Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) is een praktisch hulpmiddel voor het inzichtelijk maken en realiseren van duurzame ambities voor een project. Groen, natuur en ruimtelijke kwaliteit maken onderdeel uit van deze sessies.
- We stellen middelen beschikbaar voor voeding van het fonds Stads- en dorpsvernieuwing (S&D) waarmee we kunnen werken aan de herstructurerings- en woningbouwopgave van Waadhoeke.

Er is voldoende aanbod van betaalbare huur- en koopwoningen

- In de prestatieafspraken tussen corporaties, huurdersverenigingen en gemeente worden afspraken gemaakt over het beschikbaarheid, verduurzaming, aandachtsgroepen en leefbaarheid rond sociale huurwoningen.
- Met de starterslening worden starters geholpen bij het kopen van hun eerste woning.
- De erfpachtpilot wordt verder vormgegeven.

In 2032 is in Waadhoeke een gemeentedekkend Omgevingsplan vastgesteld

- We werken verder aan het opstellen voor het Omgevingsplan voor Waadhoeke. Het transitieplan leveren we begin 2027 op.
- Bij het maken van nieuw beleid voor de fysieke leefomgeving is het uitgangspunt steeds het verminderen van regeldruk.

Landschap, natuur en landbouw versterken elkaar duurzaam, zodat we kunnen blijven genieten van een gezond en divers landschap

- Bij planvorming (nieuwe ontwikkelingen) borgen we de landschappelijke inpassing.
- Er is structureel overleg met de agrarische ondernemers en natuurorganisaties.
- Via diverse acties uit de Duurzaamheidsagenda dragen we bij aan deze ambitie.
- We subsidiëren het plan van Fûgelwacht Franeker en andere initiatieven en geven ook zelf het goede voorbeeld in onze beheerplannen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-7.531	-7.757	-5.380	-5.454	-6.046	-5.698
Baten	3.633	4.153	1.842	1.973	1.334	987
Saldo voor bestemming	**-3.898**	**-3.603**	**-3.538**	**-3.481**	**-4.711**	**-4.711**
Dotatie/beschikking reserves	516	-947	272	215	0	0
Saldo na bestemming	**-3.382**	**-4.550**	**-3.266**	**-3.266**	**-4.711**	**-4.711**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

8.1 Ruimte en leefomgeving
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
8.3 Wonen en bouwen

Beleidsindicatoren

Programma 9 Woning en fysieke leefomgeving						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Gemiddelde WOZ waarde	x €1.000	292	439	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	2026	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	5,3	8,4	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research	2024	Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.
Demografische druk	%	81,9	71,3	CBS Bevolkings-statistiek	2026	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
Gemeentelijke woonlasten één-persoonshuis-houden	€	934	993	COELO, Groningen	2026	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuis-houden	€	1.074	1.089	COELO, Groningen	2026	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 13-10-2026)

Algemene Dekkingsmiddelen

Inleiding
De belangrijkste onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen zijn de uitkeringen uit het Gemeentefonds en de vrij besteedbare lokale heffingen. Deze inkomsten worden niet toegerekend aan één of meerdere programma's omdat ze vrij besteedbaar zijn.

Uitkeringen Gemeentefonds
De grootste inkomstenbron van de gemeente is het Gemeentefonds. In deze programmabegroting is de meicirculaire 2026 meerjarig verwerkt.

Mutaties na de kadernota 2027-2030
Naar aanleiding van de meest recente betaalspecificaties 2026 is een hogere raming van het gemeentefonds meegenomen. Dit geeft een positief effect van per saldo € 324.000 dat bestaat uit de volgende mutaties. Het effect van de stijging van de maatstaven is € 1.100.000 structureel. We verwachten dat hiervan € 300.000 negatief gecorrigeerd wordt op de "ontwikkeling uitkeringsbasis". De decentralisatie-uitkering Faciiteitenbesluit wijzigt van € 59.000 positief naar € 42.000 negatief; effect € 101.000 negatief. Per saldo een positieve bijstelling van € 699.000. Hiervan gaat € 375.000 naar de loon- en prijscompensatie 2027 op onvoorzien met bestemming.

Herverdeling
In de meicirculaire 2027 wordt het effect van de laatste stap van de herverdeling van het gemeentefonds meegenomen. Hier wordt ook de aanpassing van de maatstaf huishoudens laag inkomen definitief in meegenomen.

Reservering taakmutaties
In de mutaties Gemeentefonds zijn enkele taakmutaties opgenomen waarvan nog niet bekend is hoe de kosten uit zullen vallen. Vandaar dat we deze bedragen vooralsnog parkeren op de post onvoorzien met bestemming in afwachting van nadere advisering. De belangrijkste mutatie is de nieuwe verdeling van de middelen voor Beschut Werk met ingang van 2027. Deze bedragen lopen op naar 2030. De reservering loopt dus ook op.

BTW-Compensatiefonds
Het BTW-Compensatiefonds (BCF) wordt gevoed uit het Gemeentefonds. Per jaar maakt het Rijk een inschatting van het bedrag aan aanvragen, het plafond. Het niet bestede bedrag uit het BCF vloeit terug naar het Gemeentefonds. Op basis van provinciale afspraken mogen gemeenten een voorschot nemen op de verwachte onderschrijding in hun meerjarenraming. Met ingang van kadernota 2027-2030 neemt Waadhoeke een stelpost van 100% van de verwachte onderschrijding op (zie uitgangspunten begroting). Voor 2026 gaat het om € 525.000.

Mutatie stelpost afschaffen abonnementstarief WMO
Het incidentele voordeel van het uitstel met een jaar is opgenomen onder de mutaties gemeentefonds. Naast dit voordeel doet zich ook een incidenteel nadeel voor van afgerond € 300.000. Dit betreft de bijbehorende inkomst (de te verwachten eigen bijdragen) die een aantal jaren geleden in onze begroting is opgenomen. Deze inkomst moet voor 2027 eveneens vervallen. De berekening is conform vorig jaar en gaat uit van een effect van het afschaffen van het abonnementstarief voor Waadhoeke van afgerond € 600.000. Het rijk geeft aan dat dit nadeel met eigen bijdragen van inwoners kan worden opgevangen. Wij hebben een inkomst van gelijke omvang als niet realistisch beoordeeld en deze bijgesteld naar de helft (€ 300.000).

Mutaties stelposten Hervormingsagenda Jeugd

In de Hervormingsagenda Jeugd zijn naast inhoudelijke ook financiële afspraken gemaakt tussen Rijk en de VNG. Gemeenten bevinden zich nog steeds in een financieel onzekere tijd wat betreft het budget voor de jeugdhulp. Primair wordt dit veroorzaakt door bezuinigingen van eerdere kabinetten en door de ingeboekte besparingsmaatregelen voor de jeugdzorg vanaf boekjaar 2028. Als de beoogde kostendaling niet behaald wordt, dreigen er forse tekorten te ontstaan bij gemeenten. De Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd onder leiding van Tamara van Ark zal begin 2027 een uitspraak doen over de haalbaarheid van deze besparingsmaatregelen en hoe om te gaan met het verschil tussen kosten en beschikbare middelen voor de jeugdzorg bij gemeenten.

In het Overhedenoverleg van 13 april jl. heeft het kabinet de afspraak rond de Commissie Van Ark herbevestigd. Daarbij heeft het kabinet onderstreept dat dit advies zwaarwegend en maatgevend is. Het ligt daarom voor de hand dat in de Voorjaarsnota 2027 (gedeeltelijk) compensatie zal volgen indien de kostenstijging zich voortzet en deze niet verwijtbaar is aan gemeentelijk handelen. Daarom kan het in de visie van de VNG niet zo zijn dat gemeenten op dit moment vanwege de oplopende kosten voor de jeugdzorg tal van bezuinigingen moeten doorvoeren op andere beleidsterreinen. Of lasten moeten verhogen om de begroting vanaf 2028 sluitend te krijgen.
Dit levert op de korte termijn onzekerheid op voor u als gemeente.

Deze onzekerheid maakt dat de VNG zich genoodzaakt ziet om ook dit jaar een begrotingsadvies af te geven. Het begrotingsadvies van de VNG geeft voor de jeugdhulp het volgende aan:
- Breng vanaf 2028 baten en lasten voor jeugdzorg in balans met stelposten, waarbij u de lasten voor jeugdzorg zo realistisch mogelijk raamt.
De toezichthouder heeft aangegeven dat hij deze stelposten zal toestaan. Het rijk is immers verantwoordelijk voor tijdige invoering van wet- en regelgeving. Bij uitstel of afstel van wet- en regelgeving geldt dat dit voor rekening en risico rijk is.
Dit is de bestendige gedragslijn, zoals deze ook in voorgaande jaren is toegepast.

Begin 2027 zal de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd zich ook uitspreken over de balans tussen kosten en budget, over 2026/2027 en ook over 2028 en verder. De VNG adviseert ook hiervoor een stelpost op te nemen voor het resterende tekort. Voor deze stelpost geeft de toezichthouder aan dat hij op basis van de geldende wet- en regelgeving, en het daarop gebaseerde Gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK), niet akkoord kan gaan met deze stelpost. Dit geldt zolang er geen zwart-op-wit toezegging van het kabinet is dat het de kosten volledig compenseert naar aanleiding van de uitspraken van de deskundigencommissie. Wij hebben daarom voor dit onderdeel géén stelpost opgenomen, wat concreet betekent dat er realistische ramingen jeugdhulp in onze meerjarenraming staan, en tekorten zichtbaar zijn.

In onderstaande tabel zijn de effecten op de begroting Waadhoeke opgenomen. In de huidige meerjarenraming staat een stelpost opgenomen die bestaat uit twee componenten: anticiperen op lagere kosten in verband met trajectduur jeugdzorg en hogere baten in verband met eigen bijdrage jeugdzorg. In totaal heeft dit een voordelig effect met ingang van 2028 van afgerond € 0,9 miljoen, die al in de meerjarenraming was opgenomen. We hebben geen nieuwe stelposten opgenomen.

Bedragen x € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Stelpost Hervormingsagenda Jeugd	-	873	878	878
Totaal	**0**	**873**	**878**	**878**

Lokale Heffingen

Het betreft hier alleen de lokale heffingen welke vrij besteedbaar zijn of waarvan de besteding niet gebonden is zoals in het BBV is omschreven, namelijk:

- de onroerende zaakbelasting;
- de parkeerbelasting;
- de reclamebelasting;
- de toeristenbelasting.

In de paragraaf Lokale Heffingen wordt hier verder op in gegaan.

Overige posten in de Algemene Dekkingsmiddelen

Onvoorzien

Het opgenomen bedrag voor Onvoorzien (overig) bestaat uit drie componenten. De eerste is de post onvoorzien éénmalig, die dient ter dekking van eenmalige lasten. De tweede betreft de post onvoorzien structureel, die dient ter dekking van structurele lasten. De derde is onvoorzien met bestemming waarin onder andere bedragen voor taakmutaties en loon- en prijscompensatie zijn gereserveerd.

Overhead

Het BBV schrijft voor dat de overhead apart inzichtelijk gemaakt moet worden. De definitie van overhead is: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De overhead is als gevolg hiervan geen onderdeel meer van de programmalasten. In een aantal gevallen is het nodig overhead extracomptabel toe te rekenen, bijvoorbeeld bij de tarieven voor leges en heffingen (extracomptabel = verwerking van financiële gegevens buiten de boekhouding om).

Gemeenten zijn vrij in de toe te passen systematiek. Waadhoeke berekent de overhead als een percentage van het begrotingstotaal exclusief de dotaties aan de reserves en het begrotingssaldo. Dit resulteert voor 2027 in een overheadpercentage van 11,30%. Een daling ten opzichte van de 12,29% in 2026. De daling wordt veroorzaakt doordat de overhead is gedaald van € 19,1 naar € 18,3 en het begrotingstotaal exclusief de dotaties aan de reserves is gestegen. Aan de hand van de notitie Overhead 2023 die per begrotingsjaar 2025 toegepast moet worden is vastgesteld dat sommige functies niet meer als overhead beschouwd kunnen worden maar rechtstreeks aan taken toegerekend moeten worden.

In onderstaande tabel is de overhead uitgesplitst. De kolom Primitief 2026 geeft de basis voor de berekening van het percentage 2026 weer. De gewijzigde begroting 2026 geeft de actuele stand van de budgetten overeenkomstig het overzicht "wat mag het kosten". De kolom Primitief 2027 is de onderbouwing voor het overheadpercentage 2027.

Uitsplitsing Overhead Bedragen x € 1.000	**Primitief Begroting**	**Gewijzigde Begroting**	**Primitief Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2026	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Ambtelijke organisatie	14.045	14.533	12.982	12.957	12.957	12.957
Huisvesting	1.318	1.392	1.580	1.485	1.485	1.485
ICT	3.253	3.259	3.305	3.305	3.305	3.305
Overig	502	579	405	405	405	405
Totaal	**19.118**	**19.764**	**18.272**	**18.152**	**18.152**	**18.152**

Vennootschapsbelasting
In het overzicht is conform de BBV voorschriften de te verwachten Vpb-heffing (Vennootschapsbelasting) opgenomen. In de begroting is deze voorlopig geraamd op nihil. Gemeente Waadhoeke heeft op dit moment weinig tot geen fiscale ondernemingsactiviteiten, omdat:

- Bij veel activiteiten die de gemeente uitoefent er geen sprake is van een onderneming omdat er geen vergoeding van derden wordt ontvangen;
- Bij die activiteiten waarvoor wel vergoedingen van derden wordt ontvangen de opbrengsten niet meer dan kostendekkend zijn en er daardoor evenmin sprake is van een onderneming.

Overigens is de wetgeving ten aanzien de Vpb-plicht voor gemeenten steeds in beweging.

De gemeente verricht als onderneming activiteiten op het terrein van de grondexploitatie en bij afval (het zich ontdoen van huishoudelijke afvalstoffen tegen een positieve opbrengst).
Per grondexploitatie moet worden beoordeeld in hoeverre er sprake is van winst dan wel verlies. De gerealiseerde en de geprognosticeerde kosten en opbrengsten per complex spelen hierin een rol. De grondexploitatie komt nu nog niet door de ondernemerspoort.

Overige financiële middelen
De gemeente is in het bezit van 134.319 aandelen Bank Nederlandse Gemeenten, 210 aandelen Afvalsturing Friesland N.V. en 21.265 aandelen N.V. Fryslân Milieu. Jaarlijks ontvangt de gemeente hierover dividenduitkeringen. Het dividend van de BNG is opgenomen onder de Algemene Dekkingsmiddelen. Het dividend van de N.V. Afvalsturing Friesland/N.V. Fryslân Milieu is opgenomen in het programma Wonen en fysieke leefomgeving.

Saldo van de financieringsfunctie
De gemeente Waadhoeke heeft per 1 januari 2027 € 15,9 miljoen aan (langlopende) vaste geldleningen aangetrokken. De hiermee gepaard gaande externe rentelast voor 2027 is berekend op € 0,3 miljoen. Het gehanteerde rentepercentage voor eigen financieringsmiddelen is 2%. Uitgaande van een verwacht saldo aan reserves en voorzieningen per 1 januari 2027 van € 91,5 miljoen is € 1,8 miljoen berekend als rentelast eigen financieringsmiddelen.

Het verwachte financieringsoverschot komt uit op € 2,6 miljoen. De rente over het financieringsoverschot wordt gebaseerd op de huidige rekenrente bij een positief saldo voor 2027 van 0%. De rentebate over het financieringsoverschot bedraagt in 2027 € 0.

In totaliteit is er dus een rentelast van afgerond € 2,2 miljoen aan eigen en externe financieringsmiddelen. Aan de programma's is op basis van de verwachte boekwaarden per 1-1-2027 een rentelast van € 2,1 miljoen toegerekend. Als voordelig saldo van de financieringsfunctie resteert € 0,1 miljoen.

Wat mag het kosten

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten						
Onvoorzien structureel	0	-54	-351	-648	-945	-1.242
Onvoorzien overig	0	-2.585	-2.356	-2.391	-2.727	-2.960
Overhead	-18.501	-19.764	-18.272	-18.152	-18.152	-18.152
Saldo financieringsfunctie	662	419	-65	-65	-65	-65
Heffing VPB	1	0	0	0	0	0
Overige lasten	-3.167	-2.052	-1.771	-1.751	-1.751	-1.751
Totaal lasten	**-21.005**	**-24.035**	**-22.815**	**-23.007**	**-23.640**	**-24.170**
Baten						
Overhead	283	97	92	92	92	92
Gemeentefonds	121.262	120.773	125.327	121.532	119.631	121.202
Lokale heffingen	10.024	10.262	10.601	10.653	10.675	10.697
Overige financiële middelen	384	189	234	234	234	234
Bespaarde rente / saldo financieringsfunctie	1.691	1.650	1.831	1.831	1.831	1.831
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Overige baten	1.184	808	626	626	626	626
Totaal baten	**134.828**	**133.779**	**138.711**	**134.968**	**133.089**	**134.682**
Saldo voor bestemming	**113.823**	**109.744**	**115.896**	**111.961**	**109.449**	**110.512**
Dotatie/beschikking reserves	-708	2.507	50	50	50	50
Saldo na bestemming	**113.115**	**112.250**	**116.091**	**112.011**	**109.499**	**110.562**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
0.4 Overhead
0.5 Treasury
0.61 OZB woningen
0.62 OZB niet-woningen
0.63 Parkeerbelasting
0.64 Belastingen overig
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8 Overige baten en lasten
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
0.10 Mutaties reserves
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Beleidsindicatoren

Algemene dekkingsmiddelen						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Formatie	fte per 1.000 inwoners	8,52		Eigen gegevens	2027	Formatie begroting 2027
Bezetting	fte per 1.000 inwoners	8,14		Eigen gegevens	2027	Formatie begroting 2027
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	891		Eigen begroting	2027	Formatie begroting 2027
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	3,29%		Eigen begroting	2027	Formatie begroting 2027
Overhead	% van totale lasten	11,30		Eigen begroting	2027	Peildatum 1-1-2027

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Er zijn geen gegevens voor Nederland aanwezig aangezien het hier gaat om eigen beleidsindicatoren.

4 Paragrafen

Inleiding
Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) maken de paragrafen verplicht onderdeel uit van de programmaverantwoording. Ze bevatten de verantwoording van wat in de overeenkomstige paragrafen van de programmabegroting is opgenomen. In de paragrafen dienen de beleidslijnen te worden vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten die een groot beslag op de financiële middelen (kunnen) leggen.

Het betreft de volgende (door het Rijk voorgeschreven) paragrafen:

- Lokale heffingen;
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- Onderhoud kapitaalgoederen;
- Financiering;
- Bedrijfsvoering;
- Verbonden partijen;
- Grondbeleid
- Openbaarheid.

Evenals vorig jaar is de paragraaf Taakstellingen toegevoegd.

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding
De lokale of gemeentelijke heffingen in de gemeente Waadhoeke kunnen in drie soorten worden onderscheiden:

- belastingen: onroerendezaakbelasting, parkeerbelasting, reclamebelasting en toeristenbelasting;
- heffingen: riool- en waterzorgheffing en afvalstoffenheffing;
- rechten: leges, begraafrechten, marktgelden en liggelden.

Deze driedeling is voor het berekenen van tarieven van belang.

De inkomsten uit belastingen zijn veel ruimer inzetbaar dan die van rechten en heffingen. Er is geen maximum aan de opbrengsten en zij hoeven niet kostendekkend te zijn.

Inkomsten uit heffingen moeten besteed worden ter bestrijding van lasten die met deze heffingen samenhangen. Voor rechten geldt dat de inkomsten dienen als compensatie voor lasten verbonden aan het leveren van een specifieke individuele dienst.
Voor zowel heffingen als rechten geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn. Het is vanuit het budgetrecht aan de raad om de mate van kostendekkendheid vast te stellen (tot 100%).

Beleid en algemene uitgangspunten
In de nota Harmonisatie gemeentelijke belastingen/nota Lokale heffingen is het tariefbeleid van de gemeente Waadhoeke vastgelegd. Enkele uitgangspunten zijn:

- Juridisch: de heffing is conform de wet-, regelgeving en beleidsregels en is toetsbaar door de belastingplichtige.
- Eenvoud: Voor de belastingplichtige is de aard van de heffing en de hoogte van de tarieven op herkenbare wijze vastgelegd. De communicatie op de website en in de bijsluiter dient ter ondersteuning en draagt bij aan een voor de burger begrijpelijke uitleg van de in rekening gebrachte heffingen.
- Rechtvaardig: de heffing en de hoogte van het tarief moeten voldoen aan de norm van redelijkheid en billijkheid.
- Beheersbaar: de belastingheffing en -inning wordt binnen een compacte organisatie doelmatig en efficiënt ingericht. Het streven is de perceptiekosten zo veel mogelijk te beperken.
- Verordeningen zijn gebaseerd op de modelbepalingen zoals die door de VNG worden bekendgemaakt.
- De hoogte van de te bepalen tarieven is gekoppeld aan de geraamde opbrengsten van de verschillende belastingsoorten in de begroting.
- Het streven bij de leges en rechten is kostendekkendheid van de tarieven.
- Het beperken van de (negatieve) financiële gevolgen voor een individuele belastingplichtige.

Overzicht lokale heffingen

Bedragen x € 1.000	Primitief Begroting	Gewijzigde Begroting	Primitief Begroting	Meerjarenraming		
	2026	2026	2027	2028	2029	2030
OZB	9.592	9.592	9.932	9.954	9.976	9.998
Parkeerbelasting	540	540	540	570	570	570
Reclamebelasting	129	129	129	129	129	129
Rioolheffing	7.298	7.398	7.832	7.927	8.022	8.117
Afvalstoffenheffing	6.413	6.413	6.906	6.906	6.906	6.906
Leges	1.789	1.789	1.779	1.779	1.539	1.539
Begraafplaatsrechten	300	300	300	300	300	300
Marktgelden	16	16	16	16	16	16
Liggelden	72	72	72	72	72	72
Toeristenbelasting	170	170	170	255	255	255
Totaal	**26.320**	**26.420**	**27.676**	**27.908**	**27.785**	**27.902**

Belastingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De OZB kan worden onderscheiden in OZB voor gebruikers van niet-woningen en OZB voor eigenaren van een pand of een perceel grond. De belasting wordt opgelegd als betrokkene op 1 januari 2026 gebruiker is van een niet-woning respectievelijk bij het kadaster staat ingeschreven als eigenaar van een pand of perceel grond.
In de begroting 2027 is gerekend met een autonome ontwikkeling voor areaaluitbreiding van € 22.000, een verhoging van de OZB met een inflatiecorrectie van 3,3% (inflatiepercentage 2025/CBS t-2).
De tarieven 2027 worden gebaseerd op de taxatiewaarde met als peildatum 01-01-2026.

Tabel: Tarieven OZB. Het tarief is een percentage van de WOZ-waarde.

Woningen	**2025**	**2026**	**2027**
Eigenaarsdeel	0,1168	0,1116	NTB
Gebruikersdeel			
Totaal	**0,1168**	**0,1116**	**NTB**
Niet woningen	**2025**	**2026**	**2027**
Eigenaarsdeel	0,2460	0,2369	NTB
Gebruikersdeel	0,1684	0,1672	NTB
Totaal	**0,4144**	**0,4041**	**NTB**

Parkeerbelasting

Onder de naam parkeerbelasting wordt een belasting geheven voor het parkeren van een voertuig op een bij, dan wel krachtens de verordening in de daarin aangewezen gevallen door het college van burgemeester en wethouders te bepalen plaats, tijdstip en wijze. Zowel in de begroting 2026 als in de begroting 2028 is rekening gehouden met een verhoging van € 30.000 overeenkomstig de kadernota 2026-2029 als ruimtebiedende maatregel.

Reclamebelasting
Onder de naam reclamebelasting wordt, binnen de gebieden zoals nader aangewezen in de Verordening reclamebelasting Waadhoeke een directe belasting geheven voor een aan of op een bouwwerk aangebrachte openbare aankondiging die zichtbaar is vanaf de openbare weg.

Toeristenbelasting
Voor het houden van verblijf met overnachten binnen de gemeente wordt via toeristenbelasting een directe belasting geheven. De toeristenbelasting is een bijdrage in de lasten van gemeentelijke voorzieningen door personen die niet in de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens zijn ingeschreven. In het meerjarenperspectief is met ingang van 2028 rekening gehouden met een verhoging van € 85.000 overeenkomstig de kadernota 2026-2029 als ruimtebiedende maatregel.

Heffingen
Uitgangspunt begroting 2027:
De tarieven voor de riool- en waterzorgheffing en de afvalstoffenheffing worden niet automatisch geïndexeerd maar houden gelijke tred met de ontwikkeling in de kosten voor deze taakvelden.
In deze kostenontwikkeling wordt rekening gehouden met indexering.

Riool- en waterzorgheffing
Met de vaststelling van het Water- en Rioleringsprogramma 2026-2030 (WRP) zijn de doelstellingen en activiteiten vastgelegd. De budgetten om het WRP uit te voeren zijn in de begroting overgenomen rekening houdend met loon- en prijsontwikkelingen. Daarbij wordt de dotatie aan de voorziening Riolering tot en met 2035 ieder jaar met € 95.000 verhoogd om de kosten op termijn te kunnen dekken.

De stijging van de kosten wordt doorberekend in de heffing wat resulteert in een verhoging van de tarieven ten opzichte van 2026 met 7,33%. Hieronder wordt een indicatie van de tarieven 2027 gegeven. De tarieven worden met de vaststelling van de verordening riool- en waterzorgheffing 2027 definitief vastgesteld.

Tarieven riool- en waterzorgheffing	**2025**	**2026**	**2027**
Eenpersoonshuishoudens	278,00	292,40	313,60
Meerpersoonshuishoudens	347,50	365,50	392,00

Afvalstoffenheffing
De inzameling en -verwerking van huishoudelijk wordt (grotendeels) door Omrin verzorgd.
Naar verwachting stijgen de tarieven voor inzameling met 6,0% en de kosten voor verwerking met 10% ten opzichte van 2026. De hoeveelheden te verwerken afval en de opbrengsten voor afval (lees grondstoffen) worden ten opzichte van 2026 gelijk geschat.

De stijging van de kosten wordt doorberekend in de heffing wat resulteert in een verhoging van de tarieven ten opzichte van 2026 met 7,69%. Hieronder wordt een indicatie van de tarieven 2027 gegeven. De tarieven worden met de vaststelling van de verordening afvalstoffenheffing 2027 definitief vastgesteld.

Tarieven afvalstoffenheffing	**2025**	**2026**	**2027**
Eenpersoonshuishoudens	252,80	265,60	286,00
Meerpersoonshuishoudens	316,00	332,00	357,50

Kostendekkendheid heffingen
De heffingen mogen ten hoogste kostendekkend zijn. Aan de hand van onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt.

Bedragen x €1.000

Kostendekkendheid	**Riool- en waterzorgheffing 2027**	**Afvalstoffenheffing 2027**
Lasten inclusief rente	6.200	5.937
Baten exclusief heffingen	-20	-610
Kwijtscheldingen	284	284
Netto lasten	**6.464**	**5.611**
Toe te rekenen kosten		
Overhead 11,30%*	730	634
BTW	971	1.009
Totale kosten	**8.165**	**7.254**
Opbrengst heffing	**7.833**	**6.906**
Dekkingspercentage	**95,93%**	**95,20%**

* Het overheadpercentage wordt berekend op basis van de verhouding overhead/begrotingstotaal

Rechten
Leges
De tarieven voor de leges worden jaarlijks aangepast en vastgelegd in de Legesverordening. In deze verordening worden de leges onderscheiden naar de volgende titels:
1. Algemene dienstverlening
2. Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning
3. Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2

Voor zover de tarieven niet door het Rijk worden voorgeschreven dienen ze zo kostendekkend mogelijk te zijn.

Begraafplaatsrechten
De begraafplaatsrechten kunnen worden onderscheiden naar:
- het vestigen van een grafrecht voor onbepaalde tijd of voor bepaalde tijd, en
- het onderhoud aan het algemene deel van de begraafplaats.

De tarieven zijn vastgelegd in de Verordening lijkbezorgingsrechten Waadhoeke.
In de begroting 2027 is uitgegaan van dezelfde geraamde opbrengst als in 2026.
Vanaf 2024 zijn de opbrengsten begraafplaatsrechten beter uitgesplitst in jaarlijkse rechten en afkoopsommen voor toekomstig onderhoud. Er is geen sprake van verlaging van de grafrechten.

Marktgelden en rechten voor standplaatsen en terrassen
De marktgelden en andere rechten worden geheven voor het gebruik van openbare gemeentegrond en openbaar gemeentewater. De tarieven zijn voor het laatst vastgelegd in de Marktgeld- en retributieverordening 2018. In de begroting 2027 is uitgegaan van de structureel geraamde opbrengst in 2026.

Liggelden
Er worden liggelden geheven voor het gebruik van publieke voorzieningen bij vaartuigen die een ligplaats innemen binnen de gemeente Waadhoeke bij daarvoor door burgemeester en wethouders aangewezen ligplaatsen. De tarieven zijn vastgelegd in de Liggeldverordening Waadhoeke.
In de begroting 2027 is uitgegaan van de structureel geraamde opbrengst in 2026.

Lokale lastendruk
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) brengt jaarlijks de Atlas van de lokale lasten uit. De Atlas van de lokale lasten presenteert de bruto woonlasten in vergelijking tot omliggende gemeenten. Momenteel is de woonlastendruk (afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing en OZB) iets lager dan het landelijk gemiddelde.
Voor 2027 betekent de voorgestelde verwerking een stijging van de lastendruk van 6% ten opzichte van 2026. Voor een vergelijking met andere gemeenten verwijzen we naar www.coelo.nl.

Kwijtscheldingsbeleid
Voor inwoners met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van kwijtschelding van de geheven belasting. Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid maakt onderdeel uit van het gemeentelijk minimabeleid. Het percentage van de bijstandsnorm dat ten behoeve van de beoordeling of een verzoek wel of niet kan worden gehonoreerd is gesteld op 100%. Gelet op dit gegeven kan worden gesteld dat maximaal gebruik wordt gemaakt van de wettelijke vrijheden op dit gebied.
Kwijtschelding is alleen mogelijk voor de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing.

De bedragen aan kwijtgescholden afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing worden verdisconteerd in de desbetreffende heffingen. In de begroting 2027 is een raming van € 568.000 opgenomen. In hoeverre de economische situatie van dit moment doorwerkt in het aantal aanvragen moet worden afgewacht.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding
Weerstandsvermogen is de mate waarin een gemeente in staat is middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:
- Alle risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd, of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid, die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie;
- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

Ten aanzien van het weerstandsvermogen maken we onderscheid tussen:
- incidenteel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een eenmalig karakter opgevangen kunnen worden door de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat in hoofdzaak uit de Algemene Reserve.
- structureel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een structureel karakter opgevangen kunnen worden door structurele weerstandscapaciteit. Dit betreft de structurele ruimte in de exploitatie en bestaat o.a. uit de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien structureel en het structureel begrotingssaldo.

Het incidenteel weerstandsvermogen is de mate waarin over de algemene reserve beschikt kan worden zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd. In de nota Reserves en Voorzieningen (Raad 8 oktober 2026) is de ondergrens vastgesteld op € 10,0 miljoen.

<u>Kwantificeren van risico's</u>
In de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (Raad 8 oktober 2026) is de systematiek vastgesteld om bepaalde risico's te kwantificeren (zie B.) en de relatie met de weerstandscapaciteit (zie A.) inzichtelijk te maken. Deze systematiek heeft betrekking op de financiële risico's die bekend zijn en leidt tot een ratio voor het incidentele weerstandsvermogen.

Onder C. worden de niet gekwantificeerde risico's, ontwikkelingen en onzekerheden beschreven.

A. Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit kan onderscheiden worden in een weerstandscapaciteit in het vermogen en een weerstandscapaciteit in de exploitatie.

Ontwikkelingen

Macronorm OZB
Het Rijk heeft met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm). Het COELO zal de benchmark samenstellen en opnemen in de Atlas van de lokale heffingen.

Redelijk peil 2027
De Financiële-verhoudingswet (Fvw) bepaalt dat de eigen inkomsten van een gemeente een bepaald redelijk peil moeten hebben, wil zij in aanmerking komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw. Daarbij gaat het om de eigen inkomsten uit:
1. de onroerendezaakbelastingen (OZB);
2. de riool- en waterzorgheffing;
3. de afvalstoffenheffingen en reinigingsrechten.

Totaal WOZ-waarde woningen 2026	[1]
Totaal WOZ-waarde niet woningen gebruikers 2026	[2]
Totaal WOZ-waarde niet woningen eigenaren 2026	[3]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde 2026	[4]
Totaal onderdekking reiniging/afvalstoffen 2026	[5]
Totaal onderdekking riolering 2026	[6]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde gecorrigeerd voor onderdekking reiniging/afvalstoffen en riool 2026	[7=4-5-6]
Werkelijk gewogen landelijk gemiddelde OZB-percentage van de gecorrigeerde WOZ-waarde 2026	[8=(7/(1+2+3)*100]
Percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2027	[9=8*1,20]

Op basis van deze tabel is het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2027 (redelijk peil OZB) vastgesteld op 0,1595.

Voor de WOZ-waarden worden de gegevens gebruikt van het CBS die ook voor het gemeentefonds gehanteerd worden. Voor de berekening van de totale OZB-opbrengst wordt gebruik gemaakt van de gegevens (OZB-percentages) van de Monitor inkomsten uit lokale heffingen. Voor de berekening van de onderdekking reiniging en riolering wordt gebruik gemaakt van de Informatie voor derden (taakvelden) begrotingen 2027.

Artikel 12-gemeenten moeten gedurende de hele looptijd van de aanvraag en van de toekenning van de aanvullende uitkering blijven voldoen aan het jaarlijks in deze circulaire vastgestelde redelijk peil

van de eigen inkomsten. Voor de lopende artikel 12-trajecten kan hier door een bijzonder voorschrift van worden afgeweken.

Riool- en afvalstoffenheffing en reinigingsrechten
Voor de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet er sprake zijn van tarieven die resulteren in 100% kostendekkendheid. Dit uitgangspunt volstaat bij de beoordeling van de hoogte van deze heffingen of zij voldoen aan het redelijke peil. Van een minimumtarief per aansluiting is in dit verband dan ook geen sprake meer. Een eventuele onderdekking op de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet gecompenseerd worden door extra baten uit de OZB boven de 120%.

Weerstandscapaciteit in het vermogen (incidentele weerstandscapaciteit)
De weerstandscapaciteit in het vermogen bestaat uit de volgende elementen.
Ten eerste de algemene reserve, die volgens de begroting 2027 afgerond € 18,3 miljoen bedraagt.

In principe is het bedrag van € 18,3 miljoen beschikbaar voor het opvangen van tegenvallers. Doordat de rente over het saldo (tot maximaal € 10 miljoen) wordt gebruikt binnen de begroting is alleen het saldo daarboven beschikbaar zonder gevolgen voor de exploitatie.

Ten tweede de mogelijke stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarden van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. De stille reserves van de gemeente Waadhoeke worden gevormd door de aandelen en de vaste activa. Echter de aandelen die de gemeente in bezit heeft (BNG en afvalsturing) zijn niet te vervreemden. Een aantal gebouwen en gronden van de gemeente zijn verkoopbaar, maar vallen deels onder monumentenzorg of zijn langdurig verpacht. Dit werkt waardebeperkend.

Vanuit het verleden heeft de gemeente 145 ha niet strategische grond in bezit. Deze gronden worden momenteel verpacht. Het betreft hier activa met een economisch nut (art 59 BBV, verhandelbaar en kunnen bijdragen aan het genereren van middelen) die onder de huidige BBV bepalingen dienen te worden geactiveerd. Omdat deze gronden al voor de inwerkingtreding van het BBV in het bezit waren van de gemeente geldt de overgangsbepaling van art 76. De gronden worden op basis van genoemd artikel gewaardeerd tegen een boekwaarde van nihil. De marktwaarde in vrije staat is berekend op € 7,25 miljoen.

Ten derde kan de raad theoretisch besluiten om de aanwending van alle overige bestemmingsreserves te wijzigen en dus te benutten als dekkingsmiddel voor tegenvallers. Het eventueel wijzigen van de aanwending van bestemmingsreserves heeft echter vergaande gevolgen voor tal van beleidsterreinen, die middelen voor investeringen en exploitatiebijdragen verliezen, en voor de totale exploitatie, omdat de “bespaarde rente” als dekkingsmogelijkheid voor het merendeel wegvalt. Het is dan ook realistischer om dit onderdeel van de weerstandscapaciteit in het vermogen op p.m. te stellen.

Tabel: Weerstandscapaciteit in het vermogen in 2027

Soort reserve	**Stand per 1-1-2027**
Algemene reserve	18.275.356
Stille reserves	p.m.
Bestemmingsreserve	p.m.

Weerstandscapaciteit in de exploitatie (structurele weerstandscapaciteit)
De weerstandscapaciteit in de exploitatie bestaat uit de volgende elementen. Ten eerste de onbenutte belastingcapaciteit. Op basis van de artikel 12-norm voor het verwerven van eigen middelen door het heffen van OZB, riool- en afvalrecht heeft Waadhoeke in 2027 een beperkte onbenutte belastingcapaciteit. Ten tweede de post onvoorzien. Tot slot dient het saldo van de begroting 2027 in de berekening te worden betrokken.

Tabel: Weerstandscapaciteit in de exploitatie in 2027

Wat?	**Bedrag x € 1.000**
Artikel 12-norm onbenutte belastingcapaciteit	p.m.
Onvoorziene uitgaven: éénmalig	p.m.
Onvoorziene uitgaven: structureel	351
Begrotingssaldo	847
Effecten beheerplannen tekort gemiddeld t/m 2030	p.m.
Kostendekkende rioolrechten	332
Kostendekkende afvalstoffenheffing	348
Vrije ruimte in belastingcapaciteit (OZB)	p.m.
Totaal	**1.878**

De belastingcapaciteit is de ruimte die er is om de lokale belastingen en heffingen te verhogen. Voor de rioolrechten en de afvalstoffenheffing geldt dat deze tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn.

De kostendekkendheid (afgerond) voor rioolheffing is in 2027 96% en voor de afvalstoffenheffing 95%. Ten aanzien van de artikel 12-norm geldt voor de onderdelen riolering en afvalstoffen het regime van kostendekkendheid.

Ten aanzien van de OZB geldt de beperking van kostendekkendheid niet, maar dat betekent niet dat de OZB onbeperkt verhoogd kan worden. Als normtarief voor de OZB kan aansluiting gezocht worden bij de artikel 12-norm van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw) bedraagt voor 2027 0,1595. Vrije ruimte in de belastingcapaciteit ten opzicht van de artikel 12-norm is op dit onderdeel aanwezig. Om pragmatische redenen is dit in bovenstaande tabel eerst als p.m. weergegeven. Voor een volledig beeld dient hierbij nog de opmerking worden gemaakt dat in 2027 afgerond € 1.830.000 als bespaarde rente in de begroting is verwerkt.

B. Gekwantificeerde risico's
Incidentele risico's die de gemeente Waadhoeke loopt betreffen met name risico's in de grondexploitatie en kapitaalgoederen.
Het totaal aan incidentele risico's bepaalt de benodigde incidentele weerstandscapaciteit. Echter door de maximale gevolgen van de individuele risico's bij elkaar op te tellen ontstaat een te negatief oordeel over de risico's. Want niet alle risico's doen zich in één jaar voor in hun maximale omvang. Daarom wordt een inschatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en de financiële impact hiervan.

Klasse kans

Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeer klein (1-20%)	5%
2	Klein (21-40%)	25%
3	Gemiddeld (41-60%)	50%
4	Groot (61-80%)	75%
5	Zeer groot (81-100%)	95%

Voorbeeld:
Stel een project van € 5 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 1 miljoen. De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op klein (klasse 2). De bijbehorende financiële impact bedraagt 25%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt berekend op € 250.000.

Wanneer een complex in de berekening een positief resultaat laat zien, kan er wel een risico zijn dat door onvoorziene omstandigheden een financieel risico ontstaat.
Voor een aantal complexen in de grondexploitatie wordt een negatief resultaat verwacht en is voor de grootte hiervan een voorziening opgenomen. Het is niet uitgesloten dat ook het deel dat niet afgedekt wordt door een voorziening een risico vormt.

Voor de volledige systematiek hoe risico's te kwantificeren wordt verwezen naar de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (Raad 8 oktober 2026). Hierin wordt een ratio weerstandsvermogen aanbevolen tussen 1,0 en 1,4. Op basis van de beoordelingstabel weerstandsvermogen wordt dit gekwalificeerd als 'voldoende'. Wanneer uit berekeningen in de programmabegroting blijkt dat de ratio lager is dan 1,0 moeten maatregelen genomen worden om het weerstandsvermogen binnen de meerjarenplanperiode op peil te brengen.

$$\text{De ratio weerstandsvermogen bedraagt: } \frac{\text{Beschikbare incidentele weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde incidentele weerstandscapaciteit}} = > 1{,}0 \text{ en } < 1{,}4$$

Daarnaast is de ondergrens van de algemene reserve bepaald op € 10,0 miljoen (nota Reserves en Voorzieningen, Raad 8 oktober 2026). De hoogte van de vrij besteedbare reserve is daarom een combinatie van alles boven de ratio weerstandsvermogen van 1,0 met in achtneming van deze ondergrens. Alle bedragen in de volgende tabellen zijn x € 1, tenzij anders vermeld.

Voor de hierna geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's is een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Oftewel maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Berekeningsmethode omvang weerstandscapaciteit
Voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit worden de risico's met een financieel negatief gevolg als onderstaand meegerekend in de simulatie:

1. Risico's met een structureel gevolg vermenigvuldigen met de factor 2;
2. Als zekerheid 90% hanteren;
3. De uitkomst vermenigvuldigen met de factor 1,0.

Risico: Waddenglas
Waddenglas is een tuinbouwgebied ten zuiden van Sexbierum. Het betreft een gebied dat vanaf 2008 in samenwerking met de provincie Fryslân en de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (R.V.O.) tot stand is gekomen.

Nadat de koopovereenkomst met Friss Holding b.v. in oktober 2022 is ontbonden hebben R.V.O, de Provincie en de gemeente Waadhoeke het besluit genomen om de samenwerking Waddenglas te beëindigen. De financiële afrekening is in de boekwaarde verwerkt. De gemeente Waadhoeke zal nu de grondexploitatie Waddenglas zelfstandig op zich nemen. De gemeente Waadhoeke kan zelfstandig over ruim 58,4 ha. grond van Waddenglas beschikken. Deze 58,4 ha. liggen in het zoekgebied en bieden een kans bij de ontwikkeling van een klimaatlandschap. De verkoop van Waddenglas als tuinbouwgebied is daarom stop gezet om te onderzoeken of een klimaatlandschap met of in dit gebied mogelijk is.

Voor dit klimaatlandschap heeft de raad in de vergadering van 10 juli 2025 besloten om de ontwerpfase te starten. Het vooruitzicht dat er een glastuinbouwgebied komt, wordt daarmee steeds kleiner. De vraag die daardoor actueel is, is de vraag of de boekwaarde van ca. € 9.3 miljoen nog wel in stand is te houden. Conclusie is dat we de huidige boekwaarde niet in stand kunnen houden. De raad heeft in de vergadering van 18 december 2025 besloten om de boekwaarde van ca. € 9,3 miljoen af te boeken naar € 5,3 miljoen passend bij een klimaatlandschap.

De financiële uitkomsten van de exploitatie van een klimaatlandschap zijn op dit moment (medio 2026) lastig te voorspellen. Het maximaal risico is wanneer de gronden uiteindelijk tegen een agrarische waarde van ca. € 4,6 miljoen worden verkocht. Dat betekent een risico van ca. € 700.000. De kans hierop wordt als gemiddeld ingeschat.

Risicobeheersing
De risico's worden zoveel mogelijk beperkt door beheersmaatregelen. Dat betekent de kosten beperken.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 700.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Kie-1
Kie fase 1 is een bedrijventerrein aan de zuidwestkant van Franeker. Alle kavels zijn in 2025 verkocht of in optie uitgegeven. De boekwaarde per 01-01-2026 bedraagt ca. € 1,29 miljoen. Vanwege de netcongestie zal de grex naar verwachting pas in 2031 sluiten met een tekort van ca. € 1,73 miljoen. Hiervoor is een voorziening getroffen. Het risico ligt vooral bij de ontwikkeling van de kosten(-stijging). Alhoewel er rekening is gehouden met een post onvoorzien kan de kostenontwikkeling leiden tot een groter tekort. De kans dat het tekort groter wordt kan als gemiddeld beoordeeld worden, gelet op de onzekere prijsontwikkelingen van de laatste periode.

Risicobeheersing
Omdat de kavels zo goed als verkocht zijn zal de komende periode in het teken staan van het beheersen van de kosten.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Kie-2
Kie fase 2 is een uitbreiding aan de westkant van het bestaande bedrijventerrein Kie fase 1. Het bestemmingsplan en ook de grondexploitatie is in de raadsvergadering van 7 maart 2024 vastgesteld. De boekwaarde per 1-1-2026 bedraagt ca. € 300.000 negatief. Het geraamd eindresultaat is positief met ca. € 100.000. De belangstelling voor deze uitbreiding is goed, ook omdat fase 1 zo goed als uitverkocht is.
Omdat we aan het begin staan van deze grondexploitatie zijn de risico's diverse en kunnen ze groot worden. Het terrein moet nog bouwrijp gemaakt worden met de daarbij behorende aanbestedings- en uitvoeringsrisico's. Onderdeel van het bouwrijp maken is de aanleg van nutsvoorzieningen, waarbij met name de beschikbaarheid van ruimte op het elektriciteitsnet een risico is. In 2025 is gewerkt aan de voorbereidingen voor het bouwrijp maken en intensief overleg met de nutsbedrijven gevoerd. Daarnaast zal de belangstelling t.z.t. omgezet moeten worden naar daadwerkelijke verkopen, ook dat is een risico. Om het financieel risico concreter te maken is een ongunstiger scenario doorgerekend. Twee jaar vertraging en een verhoging van het rentepercentage van 2% naar 3% geeft een verwacht negatief resultaat van ca. € 300.000 op eindwaarde (2037).

Risicobeheersing
Naast het beheersen van de kosten, is inzet nodig om ruimte op het elektriciteitsnetwerk beschikbaar te krijgen, dan wel alternatieven te zoeken. Tegelijkertijd zal het contact met belangstellende bedrijven worden onderhouden.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 300.000	Groot (75%)	I	1

Risico: Project Alvestêdewyk
De Alvestêdewyk is de uitbreidingslocatie voor woningbouw van Franeker. De eerste fase is in ontwikkeling en wordt inmiddels woonrijp gemaakt. Ongeveer 150 woningen zijn gerealiseerd. De tweede fase is bouwrijp gemaakt en woningbouw vindt plaats. Nadat door de marktpartij het openbaar gebied (deels) woonrijp is gemaakt vindt overdracht aan de gemeente plaats. Voor de gehele woonwijk geldt, dat deze door de marktpartij, o.b.v. een exploitatieovereenkomst + Addendum wordt ontwikkeld.

In dit Addendum zijn nieuwe afspraken vastgelegd voor de ontwikkeling van fase 3 en 4 van de woonwijk. Tevens zijn op basis hiervan in 2026 de gronden gelegen in deze 2 fasen overgedragen aan de marktpartij. Daarmee is de zogenaamde "Grondbank" gelijktijdig in administratieve en financiële zin opgeheven. Het positieve resultaat behaald met deze overdracht ad. € 1,2 miljoen is toegevoegd aan de Reserve S&D.
Vanuit het Addendum is met de marktpartij een aanvullende financiële afspraak gemaakt. Deze voorziet in de situatie, dat er - binnen een periode van 5 jaar - voor de 3 en 4 fase geen enkele mogelijkheid tot woningbouw mogelijk mocht blijken. In dat geval rust er bij de gemeente nog een nabetalingsafspraak ter hoogte van € 2,2 mln. (peildatum 1 januari 2025) jaarlijks te vermeerderen met 4% rente. Per 1 januari 2027 is daarmee de stand van dit risico opgelopen tot € 2,4 mln. De

hiervoor vermelde € 1,2 miljoen reserve S&D wordt als eerste dekking op dit risico in mindering gebracht. Per saldo resteert daarna als risico € 1,2 miljoen.

Risicobeheersing
Waar mogelijk bevorderen dat de functie agrarisch in het Omgevingsplan Gemeente Waadhoeke wordt gewijzigd in wonen.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.200.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Baggerplan 2022-2030
In het door de raad op 11 november 2021 vastgestelde baggerplan 2022-2030 zijn de volgende waterwegen niet meegenomen:

- watergangen gelegen in het landelijk gebied, deze zijn voor ca. 90 % in onderhoud bij het waterschap
- nautisch vaarwater (dit is water bestemd voor (recreatie) scheepvaart), bestaande uit “opfearten” die niet als vaarweg zijn geclassificeerd,
- reeds overgedragen (secundaire en hoofd)watergangen in de voormalig gemeente Menameradiel die binnen de Overdracht Stedelijk Waterbeheer (OSW) vallen. Deze watergangen zijn in beheer en onderhoud overgegaan naar het Wetterskip Fryslân .

Het wel of niet baggeren voor ander gebruik dan waterafvoer (zogenaamde natte profiel) is een keuze en geen wettelijke verplichting. Het op peil houden voor de waterafvoer van deze wateren ligt bij de eigenaar.

De uitvoering van het vastgestelde baggerplan is in 2022 opgepakt en in 2025 verder uitgevoerd. Gekozen is om eerst de wateren in het kader van het stedelijk water en de overdracht hiervan uit te voeren. Hiervoor is een bestek op de markt gebracht. Uitvoering heeft plaats gevonden in 2023 en 2024. Na de uitvoering is het stedelijk water op niveau. De afrekening met het Wetterskip heeft plaatsgevonden in 2024. In het verdere baggerplan komen er mogelijk onvoorziene milieurisico's in de uitvoering.

Risicobeheersing
Zorgvuldige uitvoering.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Alternatieven in beheerplannen
In de vastgestelde beheerplannen (voor wegen, kunstwerken openbaar groen, gebouwen en openbare verlichting) zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd die gericht zijn op kostenbesparing. Het onderhoudsniveau is bepaald op veilig, sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat op termijn het aan te pakken onderhoud behoorlijk groter wordt. De kans is aanwezig dat het onderhoud toch eerder uitgevoerd moet worden. Dit brengt een risico met zich mee. Daarnaast zal de komende jaren de ondergrondse infrastructuur (glasvezel, stroom) behoorlijk op de schop gaan, waardoor misschien binnen de beheerplannen met de planning geschoven moet worden.
Stel het financieel risico op € 1.000.000 en een gemiddelde kans.

Risicobeheersing
Door werk met werk te maken wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten laag gehouden.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Seizoenschade gemeentelijke kapitaalgoederen
Extremere weersomstandigheden zorgen voor een grotere belasting van de kapitaalgoederen. Dit brengt het risico van ongepland onderhoud met zich mee. Dit risico wordt met het huidige klimaat steeds groter en speelt nu in droge hete zomers en kwakkelende winters. Stel het financieel risico op € 1.000.000 en de kans op gemiddeld.

Risicobeheersing
Door inspecties en tweejaarlijkse actualisering van financiële paragraaf van de beheerplannen wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten beperkt gehouden.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Misschatting in beheerplannen
De kosten voor vervanging en groot onderhoud in beheerplannen is gebaseerd op inspecties en reële schattingen. In totaal bedraagt de omvang van de beheerplannen in de planperiode afgerond € 14.394.000. Er is een kans op misschatting, voordelig en nadelig. Dit kan leiden tot extra kosten, stel 5%. Door de economische situatie wordt door partijen hoger ingeschreven dan in de afgelopen jaren. Daardoor is er amper meer sprake van aanbestedingsvoordelen. Ten tijde van de Covid-pandemie en de oorlog in Oekraïne en onlangs de afsluiting van de straat van Hormuz zijn de prijzen van grondstoffen veel verder gestegen dan voorzien. Deze tendens lijkt zich met geopolitieke ontwikkelingen stevig door te zetten. Het risico op misschattingen wordt hiermee groter en stijgt naar gemiddeld. Daarnaast worden de te onderhouden objecten steeds ouder en neemt het onderhoud toe.

Risicobeheersing
Regelmatig actualiseren van kostenramingen/financiële paragraaf beheerplannen.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 719.700	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Vervuilde bodemlocaties
Gevallen van bodemverontreiniging zijn bekend als er eerder een bodemonderzoek heeft plaatsgevonden (en de resultaten daarvan ook bij de gemeente en/of provincie bekend zijn). Ook potentiële gevallen van bodemverontreiniging zijn eerder door de provincie (als bevoegd gezag Wet bodembescherming) geïnventariseerd op basis van historische activiteiten (zoals voormalige fabrieken, brandstoffenopslagen of stortplaatsen) die mogelijk gevolgen kunnen hebben voor de aanwezige bodemkwaliteit. Deze gegevens staan geregistreerd in het bodeminformatiesysteem van de provincie, FUMO en Friese gemeenten (die zijn aangesloten bij de shared service voorziening). Daarnaast heeft de gemeente een generieke bodemkwaliteitskaart (inclusief PFAS) voor het grondgebied vastgesteld. Daarmee is de huidige situatie van de aanwezige bodemkwaliteit adequaat in beeld.

Bij de voorbereidingen van nieuwe ontwikkelingen, wijzigingen van bestemmingsplannen, eigendomstransacties, nieuwbouwplannen e.d. geldt dat er onderzoek dient te worden uitgevoerd naar de verschillende aspecten die bij de uitvoerbaarheid van een ontwikkeling een rol (kunnen) spelen, waaronder ook het uitvoeren van een verkennend bodemonderzoek. Op basis van actuele onderzoeksresultaten toetst de gemeente of de bodem milieuhygiënisch geschikt is voor de geplande vorm van bodemgebruik. Bij het actualiseren van onderzoeksgegevens of bij het uitvoeren van nieuw bodemonderzoek komt soms nieuwe informatie over de bodemkwaliteit naar voren. Heel soms wordt daarbij onverwacht een 'nieuw geval' van een oude bodemverontreiniging aangetroffen (wettelijk uitgangspunt hiervoor is dat deze is ontstaan vóór 1987, want daarna geldt de wettelijke zorgplicht) die nog niet eerder is ontdekt. Dat valt op voorhand (zonder onderzoek) doorgaans niet te voorzien en vormt in die zin in enige mate een risico voor de gemeente, voor zover het gemeentelijk eigendom betreft en er ter plaatse ontwikkelingen spelen die van belang zijn in relatie tot het beoogde bodemgebruik.

Risicobeheersing
Afwijkingen melden via reguliere P&C-cyclus.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 500.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Vangnetuitkering Participatiewet (dienst SoZaWe)
Gemeenten dienen tekorten op de budgetten van taakveld 6.3 Inkomensregelingen (programma 7 Sociaal Domein) zelf aan te vullen. Als het tekort oploopt bestaat de mogelijkheid voor compensatie, oftewel een vangnetuitkering. Om voor compensatie in aanmerking te komen moet aan een groot aantal voorwaarden voldaan worden. Waadhoeke heeft over 2025 een vangnetuitkering aangevraagd, omdat er sprake is van een tekort. Voor 2026 en 2027 lijkt dit niet van toepassing.

Risicobeheersing
Initiatieven nemen en alert zijn om te voldoen aan de regels voor toekenning.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Klein (25%)	I	1

Risico: Kosten Sociaal Domein
De belangrijkste financiële risico's zijn het open eind karakter van Zorg voor jeugd en WMO en de uitvoering van de Participatiewet. Daarbij zijn de demografische ontwikkelingen een belangrijke factor. De bevolking van Waadhoeke wordt ouder en de middelen volgen deze groei niet exact 1 op 1. Ook is de informatiestroom nog niet zodanig dat we een exact beeld hebben van de jaarlijks te verwachten uitgaven. Dit geldt met name voor het onderdeel Jeugd. De gemeente kan elk jaar een nieuwe groep jongeren krijgen die een geheel andere zorgbehoefte/zorgzwaarte heeft dan de groep die het jaar ervoor hulp nodig had. Bij de uitvoering van de Participatiewet wordt uitvoering gegeven aan de Business Case Fryslân West/Empatec, die financieel gezien een stabiel beeld geeft. Momenteel wordt gewerkt aan een visietraject sociale infrastructuur, waarvoor rijksmiddelen beschikbaar zijn.
Voor de risicoberekening is de begroting van programma 7 Sociaal Domein als basis genomen, met een risico van 10%.

Risicobeheersing
Nauwkeurig monitoren van de inkomsten en uitgaven binnen de P&C cyclus.
Implementatie beheersmaatregelen m.b.t. GR Fryslân-West (rapport KoxkdeVoogd).

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 6.520.000	Gemiddeld (50%)	S	2

Risico: Gewaarborgde leningen

Achtervang Stichting waarborgfonds Sociale Woningbouw

Bij het gemeentelijk woonbeleid zijn gemeenten en corporaties op elkaar aangewezen. Corporaties investeren in sociale huurwoningen en maatschappelijk vastgoed. Voor de financiering sluiten zij leningen af die kunnen worden geborgd door de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Het rijk en gemeenten vormen de achtervang van die borging. Mocht een corporatie niet in staat zijn om geborgde leningen af te lossen, dan zijn er afspraken over de betaling via het WSW. Borging vindt plaats in 3 schillen:

1) In eerste instantie wordt een beroep gedaan op eigen tegoeden van het WSW
2) Vervolgens kan het WSW een bedrag innen bij de corporaties die deelnemen aan het WSW
3) Pas wanneer dat niet voldoende is, verstrekken de staat (50%) en gemeenten (50%) als achtervangers op basis van achtervangovereenkomsten renteloze geldleningen aan WSW.

De kans dat de gemeenten op grond van de achtervangovereenkomst aangesproken worden om renteloze leningen te verschaffen, is onder de huidige omstandigheden bijzonder klein. Dat is sinds de oprichting van het WSW in 1983 ook nog nooit gebeurd. Conform opgave VNG is de kans dat het Rijk en gemeenten in een jaar renteloze leningen aan het WSW moeten verstrekken niet meer dan 1%.

Gemeente Waadhoeke staat voor 50% van het op basis van verdeelsleutels toegerekende bedrag in de achtervang; zijnde 50% * € 145,4 miljoen = € 72,7 miljoen.

Direct garant

De gemeente staat daarnaast rechtstreeks garant voor leningen aan onder andere diverse woningstichtingen. Bruto bedraagt het bedrag aan gewaarborgde leningen waarvoor de gemeente 100% garant staat € 8,395 miljoen. De kans dat een beroep gedaan wordt op de garantstelling van de gemeente is zeer klein, maar wel aanwezig.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 8.395.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Verstrekte langlopende geldleningen

De gemeente heeft in het verleden een aantal langlopende leningen verstrekt aan o.a. De Bildtse Slag (gymlokaal) waardoor de restant som nog € 718.000 is.
Daarnaast is er een lening toegezegd aan de MFC Menaam van € 472.000. De kans dat een lening niet wordt afgelost aan de gemeente is zeer klein maar wel aanwezig.

Risicobeheersing

De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.190.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Inrichtingsplan Franekeradeel-Harlingen
Door jarenlange gas- en zoutwinning in Waadhoeke is schade ontstaan door bodemdaling. Deze bodemdaling is vooral voor de landbouw en de waterhuishouding een groot probleem. Om de schade te herstellen/compenseren is het Gebiedsproject Franekeradeel-Harlingen opgestart. In het inrichtingsplan zijn maatregelen opgenomen gericht op verbetering van de waterhuishouding, infrastructuur, recreatie, landschap en cultuurhistorie. Ook zit een ruilverkaveling in het plan.

Bij dit project is een groot aantal partijen betrokken: Provincie Fryslân (projectleiding), Wetterskip Fryslân, Frisia Zout BV, Vermillion Gas&Oil, gemeente Harlingen, gemeente Waadhoeke (de betalende partijen), Agrarische sector, Federatie van Dorpsbelangen en de Friese Milieufederatie. Het totale plan bevat ongeveer € 50 miljoen aan maatregelen. De gemeente Waadhoeke draagt ongeveer € 3,7 miljoen bij aan het plan. Hierin is begrepen € 1,8 miljoen voor de Maatschappelijke Plus. De Maatschappelijke Plus (MP) heeft met name betrekking op de herinrichting van de dorpen Sexbierum, Oosterbierum en Tzummarum.

De uitvoering van werken in het kader van de bodemdaling is zo goed als afgerond en de aanbestedings- en uitvoeringsrisico's worden als zeer klein geschat Na afrekening van de MP is er nog restbudget beschikbaar. Dit restbudget wordt weer ingezet in de streek.
De grondaankopen voor met name de ruilverkaveling worden door de betalende partijen voor gefinancierd: totaal voor plm. € 15 miljoen. De financiering door Waadhoeke bedraagt plm. € 750.000. Bij de afronding van de ruilverkaveling (gepland in 2026) worden de betalingen terug gestort.

Sluitstuk van het Inrichtingsplan is de ruilverkaveling. Daarin wordt een aantal ha. toebedeeld aan de gemeente. Zoals de ondergrond voor de verbreding van de Ottemaleane/Kapellewei, de ondergrond van het fietspad Tzummarum - Boer.

In 2025 is een aantal risico's afgenomen zoals de bijdrage van de gezamenlijke eigenaren, de b.t.w. verrekening en de kosten in het kader van de Lijst Geldelijke Regeling (LGR). In deze regeling worden de ingebrachte- en toebedeelde gronden financieel verrekend. De overbedeling is naar onze mening al (deels) financieel voldaan via onze bijdrage van € 3,7 miljoen maar zekerheid dat we binnen het budget blijven is er nog niet. De uiteindelijke eindafrekening van dit Inrichtingsplan en de LGR kan afwijken van het beschikbare budget waardoor het niet past binnen het beschikbaar gestelde budget van € 3.700.000.
Op basis van een voorlopige afrekening wordt ingeschat dat de gemeente ca. € 100.000 aan extra kosten te verwachten heeft. Eind 2026 wordt de definitieve eindafrekening verwacht.

Risicobeheersing
Voor het gehele plan is een risicoanalyse gemaakt. Deze analyse wordt gebruikt bij de uitvoering en monitoring van het inrichtingsplan. Met een voorlopige eindafrekening (90% versie voorjaar 2026) kan een beoordeeld worden wat het financieel resultaat is van de gemeente.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 3.700.000	Zeer klein (5%)	I	1
€ 750.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Verzelfstandigd Openbaar Onderwijs
Financiële verantwoordelijkheid bij verzelfstandigd openbaar onderwijs. Als er tekorten ontstaan bij het openbaar onderwijs blijven de gemeenten eindverantwoordelijk.

Risicobeheersing
Een commissie van toezicht bestaande uit bestuurders. Periodieke (kwartaal) rapportages en periodiek overleg. De gemeente ontvangt elk jaar de begroting en de jaarstukken van het openbaar onderwijs. Deze stukken geven momenteel geen aanleiding tot zorgen.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Geluidswal Menaam
In 2008 is een aanlegvergunning door de gemeente Menameradiel afgegeven. Er zijn nadien vele juridische bestuursrechtelijke procedures gevoerd over deze vergunning en over de omvang, vormgeving en samenstelling van deze grondwal. De vergunninghouder i.c. de voormalige grondeigenaar is bij dagvaarding van 16 april 2021 een civiele procedure gestart bij de rechtbank Noord-Nederland, locatie Leeuwarden i.v.m. onrechtmatig genomen, althans door de rechter vernietigde besluiten van de gemeente en de provincie Fryslân.

Bij conclusie van repliek heeft zij haar eis gewijzigd. Zij vordert dat de gemeente en de provincie ieder afzonderlijk voor haar deel dan wel hoofdelijk worden veroordeeld een bedrag te voldoen van afgerond € 1.081.979,- te vermeerderen met wettelijke rente, kosten deskundigen, kosten rechtsbijstand en proceskosten. De vordering komt op een totaal van € 1.559.752,89.

Partijen zijn vervolgens in overleg gegaan om te proberen de zaak in der minne te regelen. De procedure bij de rechtbank werd zolang aangehouden. Inmiddels is de procedure hervat. De zitting was op 9 juli 2025. Ter rolzitting van 29 oktober 2025 werd onze akte genomen en vonnis gevraagd (ook door GrondNet). Op 13 mei 2026 is het eindvonnis uitgesproken. Het oordeel van de rechtbank is – zeker gelet op de oorspronkelijke claim van GrondNet – voor de gemeente en provincie bepaald positief. Kort samengevat worden de gemeente en de provincie hoofdelijk veroordeeld tot betaling aan GrondNet van een schadevergoeding van € 117.724,00 te vermeerderen met de wettelijke rente met ingang van 1 januari 2023 tot de dag van volledige betaling. De rechtbank compenseert de proceskosten. GrondNet heeft bij appèldagvaardingen van 27 juli 2026 hoger beroep tegen zowel gemeente Waadhoeke als provincie Fryslân ingesteld. De eerst dienende dag is 17 november 2026. GrondNet zal een memorie van grieven moeten indienen en wij vervolgens een memorie van antwoord.

Bij dagvaarding van 31 december 2021 is een andere voormalige eigenaar van de grondwal een procedure gestart tegen de gemeente. Partijen zijn tezamen met de provincie en de verzekeraars van de beide overheden in overleg getreden. In 2022 is tussen partijen een schikking bereikt (€ 82.500), waarna de procedure bij de rechtbank is doorgehaald.

Risicobeheersing
De gemeente heeft de best estimate, die is opgesteld door het door de verzekeraar ingeschakelde expertisebureau Lengkeek, ontvangen. Lengkeek heeft de schade ingeschat op circa € 338.000. De verzekeraar heeft laten weten, dat voor vermogensschade een verzekerd bedrag van € 1.250.000 per aanspraak geldt. Dit bedrag behelst de kosten voor verweer en een eventuele schadevergoeding.

Zoals hierboven aangegeven is er reeds een schadevergoeding uitgekeerd. Het verzekerd bedrag is verminderd met een bedrag van € 82.500 tot een bedrag van € 1.167.500 minus de kosten van verweer. De kosten van verweer is nog wel een kostenpost om rekening mee te houden. Dit zal echter verdeeld moeten worden tussen beide partijen.

Gemeente Waadhoeke kan hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor de gehele vordering. Overigens bestaat er een bestuurlijke afspraak met de provincie voor een verdeling van 50/50 (dit is ook altijd door beide partijen het uitgangspunt geweest) waar de verzekeraar inmiddels formeel mee heeft ingestemd.

De vordering (na verrekening: € 1.559.752,89 x 50 % = € 779.876,45) in de nog lopende zaak is blijkens de akte lager dan het verzekerd bedrag (€ 1.167.500). De vermindering van de vordering met 50 % ziet op de verdeling van 50/50 tussen provincie en gemeente. Gelet op het eindvonnis van de rechtbank van 13 mei 2026 is de kans gering, dat de gemeente voor een deel van het uiteindelijke schadebedrag niet verzekerd is. Er is door GrondNet hoger beroep ingesteld dus hier kunnen geen rechten aan worden ontleend.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Klein (25%)	I	1

Risico: Voormalig Oekraïense opvanglocatie Herbaijum
Op 24 augustus jl. heeft gemeente Waadhoeke een dagvaarding ontvangen van de uitlener (hierna: eiseres) van de opvanglocatie te Herbaijum. Het geschil dat eiseres voorlegt aan de kantonrechter heeft betrekking op de bruikleenovereenkomst die eiseres met gemeente Waadhoeke heeft gesloten. Eiseres is van mening dat de looptijd van de overeenkomst niet is gerespecteerd. Gemeente Waadhoeke deelt deze opvatting niet.

Eiseres verzoekt de kantonrechter de gemeente te veroordelen tot:
- Betaling van een bedrag van € 957.185,03 inclusief btw, te vermeerderen met wettelijke rente te berekenen vanaf de dag der dagvaarding tot aan de dag der algehele voldoening.
- Betaling van een bedrag van € 60.779,50 inclusief btw per maand, met ingang van de maand september van het jaar 2026, te voldoen op de laatste dag van de maand waar de respectievelijke termijn betrekking op heeft, te vermeerderen met wettelijke rente te berekenen met ingang van de laatste dag van de maand waar de respectievelijke termijn betrekking op heeft tot aan de dag der algehele voldoening.
- Betaling van een bedrag van € 25.600,65 ter zake schade, te vermeerderen met wettelijke rente vanaf de dag der dagvaarding tot aan de dag der algehele voldoening.
- Betaling van de buitengerechtelijke kosten ten bedrage van € 6.560,93, te vermeerderen met wettelijke rente vanaf de dag der dagvaarding tot aan de dag der algehele voldoening.
- Betaling van de proceskosten, te vermeerderen met wettelijke rente indien betaling van de proceskosten niet plaatsvindt binnen veertien dagen na dagtekening van het door de kantonrechter te wijzen vonnis.

Risicobeheersing
Op 17 november aanstaande is de rolzitting bij de Rechtbank Noord-Nederland, locatie Leeuwarden, Sector Kanton. Gemeente Waadhoeke zal verweer voeren middels een conclusie van antwoord.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 37.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Plafond BTW Compensatiefonds (BCF)
Het is onzeker wat de ruimte onder het Plafond van het BTW Compensatiefonds gaat doen in de komende jaren en of er ruimte blijft onder het plafond. De ruimte kan ook negatief worden. In dat geval komt de negatieve ruimte ten laste van het gemeentefonds.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft in afstemming met de VNG en de provinciale toezichthouders een advies opgesteld. Gemeenten mogen in de meerjarenraming voor de ruimte onder het plafond maximaal rekening houden met de laatst gerealiseerde ruimte. Voor 2027-2030 wordt rekening gehouden met de maximale ruimte (€ 525.000 op basis van de definitieve cijfers van 2025).

Risicobeheersing
We volgen de berichtgeving.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 525.000	Zeer Klein/klein (10%)	S	2

Risico: Stelpost Jeugd
In de Hervormingsagenda Jeugd zijn naast inhoudelijke tevens financiële afspraken gemaakt tussen Rijk en de VNG. Onderdeel hiervan is de afspraak dat een onafhankelijke commissie van deskundigen een zwaarwegend advies geeft over de uitvoering van de agenda, mede in relatie tot de uitgavenontwikkeling in de Jeugdzorg. Het eerste advies van de commissie Van Ark is op 30 januari 2025 gepubliceerd. De financiële vertaling is door het Rijk verwerkt in de meicirculaire 2025 van het gemeentefonds.
In 2028 en 2029 en verder zijn stelposten opgenomen met een onzeker karakter. Voor 2028 betekent dit een onzekere factor van € 873.000 en voor 2029 en verder ook.
Voor 2027 is dus geen concreet risico omtrent de stelpost jeugd aanwezig.

Risicobeheersing
We volgen de berichtgeving.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 873.000	Zeer klein (5%)	S	1

Verzameltabel risicobeheersing

Risico Bedragen x € 1	Toelichting risico	Maximaal financieel risico	Kans	S/I	Factor
Grondexploitatie					
Waddenglas	Belangrijkste risico is een stagnerende ontwikkeling van de glastuinbouwsector.	700.000	50%	I	1
Kie-1	Belangrijkste risico is de stagnerende verkoop. Er is een voorziening gevormd, deze is al in mindering gebracht op het financieel risico.	0	50%	I	1
Kie-2	Vertraging aanleg nutsleidingen.	300.000	75%	I	1
Alvestedenwyk	Grond weer in eigendom bij gemeente, diverse scenario's denkbaar, onzekerheid over nog te nemen besluit.	1.200.000	25%	I	1
Totaal risico grondexploitatie		**2.200.000**			
Kapitaalgoederen					
Baggerplan 2022-2030	Niet opgenomen werkzaamheden in het baggerplan 2022-2030.	0	50%	I	1
Alternatieven in beheerplannen	In de beheerplannen zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd gericht op kostenbesparing.	1.000.000	50%	I	1
Seizoenschade gemeentelijke kapitaalgoederen	Het onderhoudsniveau is gesteld op sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat de kans op acuut op te pakken achterstallig onderhoud	1.000.000	25%	I	1
Misschatting in beheerplannen	De kans is aanwezig dat extra onderhoud moet worden uitgevoerd. Dit brengt een risico met zich mee.	719.700	50%	I	1
Vervuilde bodemlocaties	Niet alle vervuilde bodemlocaties binnen de gemeente zijn in beeld gebracht.	500.000	25%	I	1
Totaal risico kapitaalgoederen		**3.219.700**			
Overige financiële risico's met een incidenteel karakter					
Vangnetuitkering PW	Risico op (gedeeltelijk) niet honoreren aanvraag	0	25%	I	1
Kosten Sociaal Domein	Variabelen m.b.t. inkoop en het aanbieden van zorg zijn nog onzeker.	6.520.000	50%	S	2
Gewaarborgde leningen	De gemeente staat borg voor leningen aan diverse organisaties en stichtingen	8.395.000	5%	I	1
Verstrekte Langlopende leningen	Risico dat de leningen niet worden terugbetaald door de desbetreffende organisatie	1.190.000	5%	I	1
Inrichtingsplan Franekeradeel-Harlingen	Aanbestedings- en uitvoeringsrisico's. Inclusief de maatschappelijke plus.	3.700.000	5%	I	1
	Voorfinanciering grondaankopen	750.000	5%	I	1
Verzelfstandigd Openbaar Onderwijs	Verzelfstandigd openbaar onderwijs, gemeenten eindverantwoordelijk	1.000.000	25%	I	1
Geluidwal Menaam	Juridische procedure	0	25%	I	1
Opvanglocatie Herbaijum	Juridische procedure	37.000	50%	I	1
Plafond BCF	Ruimte onder plafond BCF	525.000	10%	S	2
Stelpost Jeugd	Extra structurele middelen jeugd	873.000	5%	S	1
Totaal overige financiële risico's met een incidenteel karakter		**22.990.000**			

Totaal benoemd risico	**28.409.700**			

De ratio weerstandsvermogen bedraagt (afgerond): € 18.300.000 / € 11.500.000 = 1,59 (ruim voldoende)

De stand van de algemene reserve is tot en met begrotingswijziging 7 van 2026, aangepast met claims en andere verplichtingen.
De kwantificering van de gelopen risico's is met behulp van Naris berekend op € 12,0 miljoen. Hierbij dient er rekening worden gehouden dat er een reserve grondexploitatie is gevormd ter dekking van de risico's binnen de grondexploitatie. De stand van de reserve grondexploitatie is per 01-01-2027 € 508.000.

Hierdoor wordt ingeschat dat de gemeente ongeveer € 11,5 miljoen aan risico's loopt (€ 12 miljoen - € 0,508 miljoen).

C. Niet gekwantificeerde risico's, ontwikkelingen en onzekerheden
De niet-gekwantificeerde risico's hebben ook een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie. Het effect is echter niet meetbaar gemaakt in euro's. Hieronder is een groot aantal risico's en onzekerheden benoemd, zowel eenmalig, structureel, groot, klein, etc. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde. We melden deze onderwerpen om een zo goed mogelijk beeld te geven van wat er speelt bij ons en in de omgeving van gemeenten.

Materieel begrotingsevenwicht
De (meerjaren) begroting moet materieel in evenwicht zijn, dat wil zeggen, dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Omdat een gemeente per definitie meer wensen dan mogelijkheden heeft zal er altijd spanning op de beschikbare middelen en dus ook op het begrotingsevenwicht staan. Daarnaast zullen zich onmiskenbaar autonome ontwikkelingen voordoen waarmee geen rekening kon worden gehouden. We melden deze onderwerpen om een zo goed mogelijk beeld te geven van wat er speelt bij ons en in de omgeving van de gemeente.

Risicobeheersing
Om te voorkomen dat er teveel middelen worden ingezet wordt in de meerjarenbegroting altijd het jaar met de minst gunstige begrotingspositie als uitgangspunt genomen. Hierbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met toekomstige (autonome) ontwikkelingen in zowel de baten als de lasten.

Kapitaallasten
Conform de nota Reserves en Voorzieningen wordt alle bespaarde rente ten gunste van de exploitatie gebracht, met uitzondering van de bespaarde rente over het saldo van de algemene reserve boven de € 15,0 miljoen. Gevolg van dit besluit is dat de omvang van de reserves en/of voorzieningen direct van invloed zijn op de (rentelasten/baten in de) exploitatie en dat hierdoor de verschillen tussen begroting en rekening per jaar kunnen wisselen, zowel positief als negatief.

Risicobeheersing
Door mutaties in de overige reserves en voorzieningen is de verwachte rente-bate aangepast. In het meerjarenbeeld is rekening gehouden met een afname van de reserves en voorzieningen.

Rijksbeleid (o.a. gemeentefonds, decentralisaties)
Het rijksbeleid is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken, herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden. Actueel is de herziening van het gemeentefonds. De laatste stap van de herziening moet nog doorgevoerd worden. Deze wordt in de meicirculaire 2027 verwacht.
Risicobeheersing
De ontwikkelingen in het rijksbeleid worden op de voet gevolgd en waar mogelijk vertaald in maatregelen. Ten aanzien van de decentralisatie van taken is het uitgangspunt dat taken uitgevoerd worden op basis van beschikbaar budget. Risico's in uitvoering en bedrijfsvoering worden beheerst door de samenwerking met omliggende gemeenten te zoeken.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren
Burgers hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaar- en/of beroepschriften tegelijk te verzoeken de kosten van juridische bijstand vergoed te krijgen. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaar en/of beroep gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de gronden van bezwaar en/of beroep zich richtten, onrechtmatig is genomen.

Risicobeheersing
Zorgdragen voor zorgvuldig voorbereide en daadkrachtig gemotiveerde besluiten. Financiële afwijkingen worden gerapporteerd in de P&C cyclus documenten.

Verzekeringen
De gemeente is in de meeste gevallen voor risico's betreffende brand en storm verzekerd. Als basis daarvoor geldt de verzekerde waarde zoals die ten tijde van het afsluiten van de verzekering bekend was. De verzekerde waarden worden geïndexeerd en zijn per definitie op niveau.
Eisen door ICT- en beveiligingsontwikkelingen naast extra aanschaf en vernieuwing van inventaris, computers e.d. leiden tot verandering. Wijzigingen wat betreft de verzekerde waarden moeten geregistreerd worden.

Risicobeheersing
Preventiebeleid draagt bij tot beperking van risico's.

WA-verzekering en frauderisico
Op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid is in de jurisprudentie een verschuiving waarneembaar, waardoor de positie van de 'benadeelde' ten opzichte van de bestuursorganen sterker wordt. Ook is de aansprakelijkheid van werkgevers verruimd. Er is een toenemende claimbereidheid te bespeuren. De risico's van besturen worden hierdoor vergroot.

Risicobeheersing
Preventiemaatregelen ter voorkoming van fraude in relatie tot integriteit.

Automatisering/ICT
Wij zijn voor onze dienstverlening en bedrijfsvoering sterk afhankelijk van een betrouwbare en beschikbare ICT-omgeving. Verstoring of uitval van systemen, netwerkverbindingen of datacenters kan leiden tot uitval of beperking van gemeentelijke dienstverlening en (kritische) bedrijfsprocessen. Het technische beheer van onze ICT-omgeving is ondergebracht bij het Shared Service Centrum Leeuwarden (SSC). De kwaliteitsafspraken en dienstverleningseisen zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA) en bijbehorende Dossier Afspraken en Procedures (DAP). De gemeente blijft verantwoordelijk voor de beheersing van risico's voor de eigen dienstverlening en informatievoorziening.

Risicobeheersing
Samen met het SSC treffen wij technische en organisatorische maatregelen om de beschikbaarheid en continuïteit van de ICT-voorzieningen te waarborgen. Risico's en afhankelijkheden worden periodiek beoordeeld en waar nodig worden aanvullende maatregelen getroffen. Samen met het SSC voeren wij jaarlijks een uitwijktest uit, waarbij verstoring of uitval van ICT-voorzieningen wordt nagebootst en continuïteits- en herstelvoorzieningen worden getest. Daarbij wordt beoordeeld of systemen en dienstverlening binnen de vastgestelde termijnen kunnen worden hersteld. Deze oefening maakt onderdeel uit van het Bedrijfscontinuïteitsmanagement van de gemeente.

Privacy & Informatieveiligheid
De gemeente verwerkt grote hoeveelheden persoonsgegevens en andere gevoelige informatie. Cyberdreigingen, menselijke fouten, onrechtmatige verwerking en tekortkomingen in de beveiliging, ook bij leveranciers en ketenpartners, kunnen leiden tot beveiligingsincidenten, datalekken of aantasting van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie. De gevolgen kunnen aanzienlijk zijn: verstoring van de dienstverlening, verlies, onbevoegde kennisneming of openbaarmaking van informatie, onjuiste of onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens, herstelkosten, aansprakelijkheid, toezichtmaatregelen, reputatieschade en aantasting van het vertrouwen in de gemeente. Ook kunnen inwoners, ondernemers, medewerkers en andere betrokkenen hierdoor worden benadeeld.

Risicobeheersing
De gemeente werkt structureel aan het beheersen van informatiebeveiligings- en privacyrisico's. De Cyberbeveiligingswet (Cbw) en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) vormen de wettelijke kaders. De Cbw stelt onder meer eisen aan risicobeheersing, beveiligingsmaatregelen en incidentmelding; op de naleving wordt toezicht gehouden. Voor de beveiliging van netwerk- en informatiesystemen is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid 2 (BIO2) het verplichte overheidsbrede normenkader.

Risico's worden periodiek in kaart gebracht en beoordeeld, onder meer via de jaarlijkse RI&E Informatiebeveiliging. Bevindingen uit risicoanalyses, audits, controles, zelfevaluaties en incidenten worden gebruikt om bestaande maatregelen te beoordelen en waar nodig te verbeteren. Daarbij worden technische, organisatorische en procedurele maatregelen getroffen om informatie, systemen en dienstverlening te beschermen.

Nieuwe en gewijzigde verwerkingen van persoonsgegevens worden beoordeeld op privacyrisico's. Waar de AVG dit vereist, wordt een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (Data Protection Impact Assessment, DPIA) uitgevoerd. Verwerkingsactiviteiten en datalekken worden geregistreerd en incidenten worden onderzocht en opgevolgd. Naast technische en organisatorische maatregelen blijft bewust en zorgvuldig handelen door medewerkers essentieel. Daarom besteden wij structureel aandacht aan kennis, bewustwording en gedrag op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. De beheersing van deze risico's is een organisatiebrede verantwoordelijkheid. Op grond van de Cbw is het ollege van B&W verantwoordelijk voor beslissingen over netwerk- en informatiebeveiliging en het toezicht op de uitvoering van maatregelen. De Chief Information Security Officer (CISO) adviseert en monitort op het gebied van informatiebeveiliging en digitale weerbaarheid. De Privacy Security Officer (PSO) ondersteunt de CISO en de Functionaris Gegevensbescherming (FG) bij informatiebeveiliging en privacy. De FG adviseert over gegevensbescherming en houdt vanuit een onafhankelijke positie toezicht op de naleving van de AVG. CISO, FG en PSO stemmen waar nodig af, met behoud van de onafhankelijke positie van de FG.

BTW
Voor projecten met derden die met steun van de gemeente worden gefinancierd, of projecten waarvan de gemeente de projectleider is met steun van derden, is het erg belangrijk dat de btw component niet vergeten wordt.

De Spuk Sport werd indertijd ingevoerd om het financiële nadeel van de verruiming btw-sportvrijstelling te compenseren (2019-2023). Bij de oude specifieke uitkering Spuk Sport werd het voorschot gebaseerd op de aanvraag.
Bij de huidige Spuk Sport (geldt voor 2024, 2025 en 2026) wordt het voorschot gebaseerd op het gemiddelde van de gerealiseerde bestedingen van de laatste 3 SiSa-verantwoordingen.
Voor de specifieke uitkering sport is € 177 miljoen (macro) beschikbaar in 2026. De gemeente Waadhoeke heeft een bedrag van € 323.910 aangevraagd. Als een gemeente uiteindelijk minder recht blijkt te hebben dan ze aan voorschot heeft gekregen, moeten ze dat deel terugbetalen, Eveneens geldt als de gemeente meer recht blijkt te hebben dan ze aan voorschot heeft gekregen krijgt ze het meerdere uitbetaald, met in inachtneming van een aantal voorwaarden. De gemeente Waadhoeke loopt dus een risico voor het verschil tussen de originele aanvraag en het uitgekeerde bedrag.

Voor de komende jaren krijgen gemeenten meer financiële duidelijkheid. Het ministerie van VWS heeft aangekondigd dat de SPUK Stimulering Sport en de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) vanaf 2027 worden samengevoegd tot één nieuwe regeling met een looptijd van drie jaar.

Met een jaarlijks budget van € 257 miljoen voor de periode 2027-2029 biedt deze nieuwe SPUK gemeenten de mogelijkheid om sportaccommodaties, sport- en beweegstimulering en combinatiefuncties nog beter met elkaar te verbinden. Daarnaast wordt de verantwoording vereenvoudigd doordat gemeenten niet langer met twee afzonderlijke regelingen hoeven te werken.

Risicobeheersing
Periodiek en ad hoc overleg tussen afdeling Financiën en vakafdelingen. Daarnaast worden kredietaanvragen en boekingen gescreend op btw-vraagstukken.

Horizontaal Toezicht
De gemeente Waadhoeke heeft gekozen voor Horizontaal Toezicht (HT). Op deze manier vervalt, op termijn zodra er sprake is van aangepast toezicht, de 5-jaarlijkse controle en worden (nadelige) verrassingen achteraf voorkomen. Bij HT gaat het om het proces dat de belastingdienst bij alle fiscale facetten wordt betrokken. Vooraf en open overleg met de belastingdienst is hierbij belangrijk.
Een van de onderdelen die de gemeente moet ontwikkelen is het zgn. Tax Control Framework (TCF). Hierin worden alle processen die te maken hebben met fiscaliteit beschreven. De voortgang van de ontwikkeling van dit TCF is mede bepalend voor het in stand blijven van het convenant en voor het bereiken van aangepast toezicht.

Risicobeheersing
Borging in processen en toepassen van interne controles.

VPB
Vanaf 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig.
De inventarisatie en implementatie van de Vpb-plicht en het doen van aangifte voor de eerste jaren is met behulp van Caraad Belastingadviseurs gedaan en momenteel met behulp van Fiscaliade.

Uit de inventarisatie blijkt dat gemeente Waadhoeke 3 activiteiten met enige "winstpotentie" heeft waarover mogelijk Vpb verschuldigd is:
- het straat parkeren, maar deze is voor de Vpb vrijgesteld,
- het zich ontdoen van huishoudelijke afvalstoffen tegen een positieve opbrengst,
- en de grondexploitatie,

De opbrengst op restafval is gering zodat de Vpb zeer klein is.
De grondexploitaties komen tot op heden niet door de spreekwoordelijke ‘ondernemerspoort’ waardoor er geen Vpb verschuldigd is.
De aangiften vennootschapsbelasting t/m 2024 zijn gevolgd door de belastingdienst, ten aanzien van de activiteit afval is de Belastingdienst nog akkoord met onze pragmatische aanpak. De aangifte Vpb 2024 is inmiddels ingediend en afgerekend, en betrof slechts afval.
De deadline aangifte Vpb 2025 is 1 mei 2027. Voor 2026 is een voorlopige aanslag ontvangen en betaald.

De wetgeving en jurisprudentie over de Vpb voor gemeenten blijft in beweging. Elk jaar moet opnieuw de Vpb-plicht beoordeeld worden.

Risicobeheersing
Goed volgen van de Vpb-regelgeving en -jurisprudentie die in beweging blijft.
Bij nieuwe activiteiten alert zijn op mogelijke gevolgen voor de Vpb.
Bij de nieuwe Grondexploitatie-opzetten de jaarlijkse actualisatie van de Vpb meenemen.

Leerlingenvervoer
Gemeenten zijn verplicht een regeling vast te stellen op basis waarvan ouders van leerlingen - onder bepaalde voorwaarden - aanspraak kunnen maken op bekostiging van vervoer van en naar school.

Het vervoer omvat leerlingen van basisscholen, speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Leerlingen van het regulier voortgezet onderwijs die gehandicapt zijn kunnen in principe ook in aanmerking komen voor bekostiging van het vervoer.
Uitgangspunt van de regeling is een bekostiging op basis van het openbaar vervoer. Als dat niet mogelijk is kan aangepast vervoer bekostigd worden.

Risicobeheersing
Het leerlingenvervoer is een zogenaamde “open-eind-regeling”. Dit betekent dat het aantal aanvragen en de daarmee gepaard gaande kosten moeilijk in te schatten zijn.

Peuterspeelzalen
De bekostigingssystematiek is dat ouders een inkomensafhankelijke bijdrage betalen voor deelname aan het peuterspeelzaalwerk. Afhankelijk van het inkomen krijgen ouders een toeslag van de Belastingdienst. Bij kostwinnersgezinnen wordt deze toeslag (een vast bedrag per kind) door de gemeente betaald. Het aantal kinderen dat van deze voorziening gebruik maakt fluctueert elk jaar.

Risicobeheersing
De bijdrageregeling is een zogenaamde “open-eind-regeling”. Dit betekent dat het aantal aanvragen en de daarmee gepaard gaande kosten moeilijk in te schatten zijn.

Algemene risico’s verbonden aan het subsidiëren van instellingen
De gemeente Waadhoeke verstrekt jaarlijks vele subsidies, van kleine bedragen tot vele tonnen. Risico’s liggen er vooral op het gebied van de gesubsidieerde instellingen die grotendeels gefinancierd worden door de gemeente en die een bestuurlijke relatie met de gemeente hebben. Als er iets mis gaat dan wenden de instellingen zich veelal tot de gemeente voor een (financiële) oplossing .

Risicobeheersing
Tussentijds voortgangsgesprek met instellingen die substantieel subsidie ontvangen (groter dan € 50.000), in gesprek gaan als er problemen gesignaleerd worden, controle- of beoordelingsverklaring bij de jaarstukken.

Beschermd Wonen
Tot op heden worden de taken uitgevoerd via Centrumgemeenten, in ons geval Leeuwarden. Met ingang van 2018 ligt het financieel risico al bij de gemeente. De invoering van het woonplaatsbeginsel en het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen is wederom uitgesteld. Er is nog geen duidelijkheid over de nieuwe ingangsdatum. De centrumgemeenten blijven het budget voor beschermd wonen in 2027 dus ontvangen op basis van het huidige historische verdeelmodel.

Risicobeheersing
Regelmatig overleg en afstemming met SDF. Daarnaast actieve monitoring van informatie over de nieuwe herijking van de middelen voor beschermd wonen.

Ziekteverzuim
In de CAO gemeenten is bepaald dat een zieke medewerker in de eerste 52 weken van zijn afwezigheid recht heeft op 100% doorbetaling van het salaris. In de 52e tot en met de 104e week van zijn afwezigheid is dit percentage 70%. Daarna stopt de loondoorbetaling.

De werkgever en werknemer spannen zich samen in om de zieke medewerker zo snel mogelijk weer aan het werk te krijgen. Met name in de eerste weken van afwezigheid wegens ziekte voert de werkgever zelf de regie op de bedrijfsgezondheidszorg en de verzuimbegeleiding. Uitgangspunt daarbij is snel en effectief ingrijpen en het verzuim bekorten. Vanaf dag 1 is de direct leidinggevende

verantwoordelijk voor de verzuimbegeleiding. Na 3 weken neemt de arbodienst en bedrijfsarts de verzuimbegeleiding voor een deel over in met name een adviserende rol richting de werkgever.
In 2025 zijn we een traject gestart met betrekking tot het verbeteren van de verzuimaanpak. Onderdelen daarvan zijn o.a. scholing voor HRM, voorlichting verzuim voor managers en leidinggevenden, toepassen van de online uitvraag en verzuimduur voorspeller (waardoor meer maatwerk mogelijk is op de uit te voeren acties), minder bespreken individuele casuïstiek en meer thematische bijeenkomsten voor leidinggevenden, meer acteren op basis van de uitkomsten van de verzuimanalyse.

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage over 2026 (januari tot en met juli) bedroeg 8,1 %.

Risicobeheersing
Ziekteverzuimbegeleiding als gezamenlijke inspanning en sturing van leidinggevende, arbodienst en bedrijfsarts. Vanuit het werkbelevingsonderzoek en rapportages van de arbodienst extra aandacht voor het thema werkdruk in relatie tot verzuim, o.m. door verdiepingssessies in MO.
Maatregelen gericht op preventie zoals coaching, stimuleren van een gezonde leefstijl en vitaliteit, aanbieden van een preventief medisch onderzoek (PMO).

Wet WIA
Sinds 2006 hebben we te maken met de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen). De WIA regelt onder meer de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor medewerkers die 2 jaar of langer ziek zijn en die volgens het UWV (deels) blijvend arbeidsongeschikt zijn. De WIA voorziet in deze situaties in een inkomensvoorziening voor medewerkers die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn (IVA) en die voor een deel of tijdelijk volledig arbeidsongeschikt zijn (WGA).
Gemeente Waadhoeke is eigen risicodrager voor de WGA en Ziektewet. Een eigen risicodrager betaalt voor een periode van 10 jaar zelf de WGA-uitkeringen van de (ex)-werknemers. De werkgever is tijdens deze periode van 10 jaar eveneens zelf belast met de re-integratie van zijn arbeidsongeschikte (ex)-werknemers.
Deze wijziging vraagt een actieve en zorgvuldige hantering van het ziekteverzuimbeleid. Regelmatige toetsing in hoeverre het huidige beleid voldoet aan nieuwe wetgeving vindt plaats, onder meer in de periodieke overleggen van het Sociaal Medisch Team.

Risicobeheersing
Bij verwachte WIA-instroom van een medewerker, vroegtijdig melden van de WGA-gerechtigde bij en inschakelen van de casemanager van HCS. HCS voert vervolgens het casemanagement uit en verzorgt de begeleiding en ondersteuning bij de re-integratie. Doel hiervan is medewerkers zo snel mogelijk te begeleiden naar een plek waar ze hun restverdiencapaciteit kunnen inzetten, waardoor de kosten voor ons als eigen risicodrager worden beperkt.

Keuzepensioen
Een gemeentelijke organisatie is op grond van het Pensioenreglement verplicht deelnemer in het ABP. Een werknemer bouwt tijdens zijn actieve periode pensioen op bij het ABP.
Met het ABP-keuzepensioen kan een werknemer zelf het moment kiezen waarop het pensioen in gaat. Dat kan al vanaf de 60e verjaardag, maar moet uiterlijk 5 jaar ná de AOW-gerechtigde leeftijd in gaan.
De medewerker heeft binnen het ABP-keuzepensioen diverse keuzemogelijkheden:

- het moment waarop het keuzepensioen in gaat;
- het pensioen (gedeeltelijk) laten ingaan en daarnaast (gedeeltelijk) blijven werken;
- eerst een hoger en later een lager pensioen ontvangen, of andersom;
- een gelijkblijvend inkomen, vóór en ná de AOW-leeftijd;
- het verhogen van het pensioen met (een deel van) het nabestaandenpensioen.

Dit onvoorspelbare vraagt een grote mate van flexibiliteit van de organisatie.

Daarnaast biedt de cao per 1 januari 2026 nog een andere mogelijkheid om vervroegd uit te treden: de RVU voor zware beroepen. Als een werknemer voldoet aan de voorwaarden, dan heeft hij recht om deel te nemen aan de RVU. Dit kan vanaf 2 jaar vóór de AOW-leeftijd. Het dienstverband van de medewerker wordt beëindigd en de medewerker ontvangt een RVU-uitkering. Deze uitkering wordt door de werkgever betaald.

Risicobeheersing
De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt. In onder meer de personeelsgesprekken die jaarlijks met de medewerkers worden gehouden proberen we zo snel mogelijk zicht te krijgen op mogelijke pensioenplannen/-wensen van de medewerker, zodat we daarop zo snel mogelijk kunnen anticiperen.

WW en bovenwettelijke WW
De Werkloosheidswet (WW) is ook van toepassing op overheidspersoneel. We zijn als gemeentelijke organisatie verplicht eigenrisicodrager voor de WW. Dit houdt in dat de kosten van WW-uitkeringen van ex-medewerkers voor rekening van de werkgever zijn. Het betekent daarnaast ook dat de werkgever wettelijk verantwoordelijk is voor de re-integratie van zijn ex-medewerkers met als doel om deze medewerkers weer aan het werk te krijgen.
In 2015 is de WW op een aantal onderdelen versoberd (vertraagde opbouw en verkorting maximale duur van de WW-uitkering). Afgesproken is om deze versoberingen in opbouw en duur te repareren. Dit vindt plaats door een zgn. reparatie-uitkering.

Risicobeheersing
We investeren in re-integratiebegeleiding van de ex-medewerkers. Om er voor te zorgen dat de ex-medewerkers zo snel mogelijk uitstromen naar werk en dus geen geld meer kosten voor de werkgever.

Krapte op de arbeidsmarkt
De schaarste op de arbeidsmarkt is merkbaar. Door de vergrijzing en toegenomen decentrale taken vraagt werving en selectie en het binnenhalen van geschikte medewerkers steeds meer aandacht en inspanning. Met de o.a. de arbeidsmarktcampagne, ontwikkeling arbeidsvoorwaarden en het aanbieden van traineeships en stageplekken voor MBO en HBO profileren we ons als werkgever op de arbeidsmarkt en in de (regionale) samenwerking. Het gebruik maken van technologie en AI heeft hierbij de bijzondere aandacht.

Risicobeheersing
De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.
Risico's zitten in veel meer vakgebieden, de krapte op de arbeidsmarkt is een landelijk probleem. Beheersing van de risico's blijft derhalve een punt van aandacht.

Verbonden partijen
De gemeente Waadhoeke neemt deel in een aantal verbonden partijen. Dit zijn partijen die gemeentelijke taken in opdracht van de gemeente uitvoeren.
Gemeenten lopen een aantal risico’s ten aanzien van verbonden partijen. Het gaat hierbij o.a. om:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;
- Onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (bijvoorbeeld door verschillende inzichten en belangen bij de deelnemers in een Gemeenschappelijke Regeling)

De verbonden partijen worden afzonderlijk toegelicht in de paragraaf Verbonden Partijen. In deze paragraaf worden bovengenoemde zaken vermeld zodra deze van toepassing zijn bij één van de verbonden partijen.

Risicobeheersing
Door duidelijke afspraken met verbonden partijen, een frequente rapportage/verantwoording door verbonden partijen aan de gemeente en periodieke ambtelijke overleggen wordt het inzicht in het functioneren van de verbonden partijen vergroot. Hiermee wordt getracht de gelopen (financiële) risico's te minimaliseren.

FUMO
De FUMO voert voor de gemeente Waadhoeke de VTH taken uit op het gebied van milieu. De werkzaamheden zijn vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst welke jaarlijks wordt bijgesteld met de verwachte werkzaamheden.

De FUMO heeft de opdracht om robuust en toekomstbestendig te worden
De FUMO staat de komende jaren voor de opgave om een verdere doorontwikkeling te maken, te voldoen aan landelijke eisen voor robuuste omgevingsdiensten en om haar rol om onder de Omgevingswet te adviseren over milieuthema's. Deze keuzes leiden tot een aanzienlijke uitzetting van de begroting. In de (ontwerp)begroting 2027 van de FUMO zijn de risico's in beeld gebracht. Het weerstandsvermogen van de FUMO is voldoende om deze risico's op te vangen. Het beoordeelde risico is fors gedaald ten opzichte van het vorige toets moment in de begroting van 2026. Dit komt doordat het risico van het niet behalen van de productiviteitsnorm lager is geworden. Dit komt enerzijds doordat deze norm in de begroting van 2027 is verlaagd en anderzijds doordat de overhead middels een vaste bijdrage wordt gefinancierd en geen onderdeel meer uitmaakt van het uurtarief.

Risicobeheersing
Per tertaal legt de FUMO verantwoording af over de voortgang van de prestaties ten opzichte van de Dienstverleningsovereenkomst. Hierdoor hebben we inzicht en kan als dat nodig is bijgestuurd worden. Tevens zijn er driemaal per jaar accountoverleggen waarin de rapportages worden besproken. Ook ontvangen we tertaalberichten van de gehele organisatie over de voortgang van de urenbesteding, de prestaties op de belangrijkste personele indicatoren en de financiële prognose. Tot slot geeft de FUMO een uitgebreide inhoudelijke verantwoording in de bestuurlijke halfjaarrapportages en in de jaarstukken.

Herplantplicht
Afgelopen periode heeft de gemeente Waadhoeke intensief overleg gehad met de provincie Fryslân om gezamenlijk te inventariseren welke herplantplichten nog openstaan en welke inmiddels zijn verlopen of door de tijd achterhaald. Dit overleg was bedoeld om duidelijkheid te krijgen over de status van lopende dossiers en om te komen tot een structurele oplossing voor de afhandeling van de herplantplicht van de gemeente Waadhoeke en zijn voorgangers. Tijdens het overleg met de provincie is gebleken dat een aantal herplantplichten mogelijk verouderd zijn. Het is daarom van belang om per dossier te beoordelen of de herplantplicht nog geldig is. Op dit moment hebben we ambtelijk overeenstemming met de provincie. Dit zal leiden tot een definitieve aanvraag door de gemeente medio november/december 2027. De benodigde middelen zullen dan ook in beeld kunnen zijn.

Op basis hiervan wordt in de begroting 2027 een budgetaanvraag ingediend voor de uitvoering.

Invoering Omgevingswet
Nu de Omgevingswet is ingevoerd zullen we te maken krijgen met de structurele (extra) lasten van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen, door onder andere de beheerskosten van

het DSO (digitaal stelsel Omgevingswet), legesvermindering en de verzwaring van de procedures door intensiever vooroverleg, adviesrecht, participatie en de intensievere samenwerking met andere overheden. Hoeveel deze kosten zullen bedragen is nog niet duidelijk omdat veel van de gevolgen van de implementatie van de Omgevingswet nog onzeker zijn op het moment van invoering. De verwachting is dat we hier pas in 2027 enig zicht op zullen gaan krijgen. Op dit moment is er in de begroting nog geen rekening gehouden met deze kosten.

Risicobeheersing
De monitoring van risico's vindt plaats in de reguliere bijeenkomsten van het projectteam.

D. Financiële kengetallen

1a. Netto schuldquote

Een kengetal om de hoogte van de schulden van gemeenten te beoordelen en te vergelijken is de netto schuld als aandeel van de inkomsten, uitgedrukt in procenten. Dit kengetal is de netto schuldquote. De hoogte van de inkomsten bepaalt in belangrijke mate hoeveel schuld een gemeente kan dragen. Hoe hoger de inkomsten des te meer rente en aflossing een gemeente kan dragen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1A Netto schuldquote	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A Langlopende schulden en vlottende passiva	46.360	41.925	41.925	40.792	39.659	38.526
B Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen	64.656	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
Netto schuld (A-B)	**-18.296**	**15.925**	**15.925**	**14.792**	**13.659**	**12.526**
C Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	192.477	175.243	181.673	179.047	176.438	180.485
Netto schuldquote (A-B)/C x 100%	**-10%**	**9%**	**9%**	**8%**	**8%**	**7%**

Analyse

De gemiddelde netto schuldquote van de Nederlandse gemeenten bedraagt ongeveer 79%. Een normale netto schuldquote bevindt zich tussen 0% en 100%. Dit varieert door investeringen die gedaan zijn. De netto schuldquote van de gemeente Waadhoeke bedraagt gemiddeld 9%. Dit is lager dan gemiddeld en geeft aan dat rente en aflossing geen onevenredig deel uitmaken van de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

In veel gevallen lenen gemeenten gelden aan derden of verbonden partijen. Hierover wordt rente in rekening gebracht en worden aflossingen ontvangen. Voor het bedrag aan verstrekte leningen hebben de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie. Deze verstrekte leningen zijn niet meegenomen in de definitie van de netto schuldquote bij 1A.
Wanneer sprake is van een grote portefeuille verstrekte leningen kan dit de netto schuldquote negatief beïnvloeden. Daarom wordt ook de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen berekend (verstrekte leningen worden in mindering gebracht op de schulden). De gemeente Waadhoeke heeft beperkt leningen verstrekt. Gemiddeld over de afgelopen jaren gaat het om een bedrag van afgerond € 1.000.000.

1B Netto schuldquote gecorr. Voor alle verstrekte leningen	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A Langlopende schulden en vlottende passiva	46.360	41.925	41.925	40.792	39.659	38.526
B Verstrekte leningen	3.979	3.378	1.567	1.567	1.567	1.567
C Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen	64.656	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
Netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A-B-C)	*-22.275*	*12.547*	*14.358*	*13.225*	*12.092*	*10.959*
D Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	192.477	175.243	181.673	179.047	176.438	180.485
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A-B-C)/D x 100%	**-12%**	**7%**	**8%**	**7%**	**7%**	**6%**

Analyse
De gemiddelde netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen bedraagt voor alle Nederlandse gemeenten ongeveer 57%. Het verschil tussen de kengetallen 1A en 1B laat zien dat Nederlandse gemeenten gemiddeld meer leningen verstrekken dan Waadhoeke.

2. Solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Hiermee wordt inzichtelijk in welke mate de bezittingen op de balans (linkerzijde) gefinancierd zijn met eigen vermogen. De tegenhanger van de solvabiliteitsratio is de schuldratio. De schuldratio geeft aan welk deel van de bezittingen gefinancierd is met vreemd vermogen. In het bedrijfsleven wordt de solvabiliteitsratio gebruikt om inzichtelijk te maken in welke mate aan de financiële verplichtingen (aflossing van schulden) kan worden voldaan. Met name bij een liquidatie. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves.

Solvabiliteitsratio	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	65.426	57.219	58.726	57.037	56.865	54.229
B Balanstotaal	163.063	123.983	126.679	122.479	117.674	112.566
Solvabiliteit (A/B) x 100%	**40%**	**46%**	**46%**	**47%**	**48%**	**48%**

Analyse
De solvabiliteit van de gemeente Waadhoeke bedraagt in 2027 46% en stijgt iets in de jaren hierna. Dit is boven het gemiddelde van de Nederlandse gemeenten (33%) en kan derhalve worden gezien als een gezonde solvabiliteit. Opgemerkt moet worden dat voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen aangezien hier verplichtingen tegenover staan. Waadhoeke heeft een behoorlijke voorziening op de balans om de uitgaven in de beheerplannen te dekken.

3. Kengetal grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De boekwaarde van de grondexploitatie heeft daarmee een relatie met de netto schuldquote aangezien rente toegerekend en geactiveerd wordt en daarmee niet op de exploitatie drukt. En in een normale situatie zullen bij verkoop de schulden die aangegaan zijn voor de aankoop van bouwgrond afgelost kunnen worden. Daarom wordt het kengetal grondexploitatie ook uitgedrukt als de boekwaarde ten opzichte van de totale baten exclusief mutaties in de reserves.

Grondexploitatie	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A Niet in exploitatie genomen bouwgronden (cf. art. 38 lid a punt 1 BBV)	0	0	0	0	0	0
B Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)	15.375	10.398	7.726	7.726	7.726	7.726
C Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	192.477	175.243	181.673	179.047	176.438	180.485
Grondexploitatie (A+B) / C x 100%	**8%**	**6%**	**4%**	**4%**	**4%**	**4%**

Analyse
De grondexploitatie vormt een groot aandeel in de bezittingen van de gemeente. Het aandeel grondexploitatie blijft in kalenderjaar 2027 en volgende jaren redelijk constant.

4. Structurele exploitatieruimte
Op basis van de Gemeentewet moet de begroting structureel en reëel in evenwicht zijn. Structureel evenwicht betekent dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Een aantal uitgaven in de begroting zijn incidenteel. Op basis van artikel 19 BBV worden incidentele baten en lasten en structurele mutaties in de reserves al inzichtelijk gemaakt. Om de structurele exploitatieruimte inzichtelijk en vergelijkbaar te maken wordt deze uitgedrukt in een percentage. Het kengetal wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten exclusief mutaties in reserves.

Structurele exploitatieruimte	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A Totale structurele lasten	168.258	171.989	180.025	181.090	177.977	184.272
B Totale structurele baten	166.925	175.571	182.694	179.722	176.826	180.873
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	236	449	460	460	388	388
E Totale baten (art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	192.477	175.243	181.673	179.047	176.438	180.485
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	-1%	2%	2%	-1%	0%	-2%

Analyse
Het blijkt dat de structurele exploitatieruimte 2% is in 2027 en vanaf 2028 licht daalt in verband met dalende begrotingssaldi (door de dalende uitkering gemeentefonds).
Het grootste deel van de baten en lasten in de exploitatie is structureel. De rekening/begroting is minder flexibel wat betekent dat bijsturen lastig is.

5. Belastingcapaciteit
Belastingen zijn een belangrijke inkomstenbron voor gemeenten. Verhoging van belastingen geeft structurele ruimte in de begroting. Belastingen zijn echter ook een politiek gevoelig punt, wat het belang van vergelijking vergroot. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met de gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijke gemiddelde in jaar t-1 uitgedrukt in een percentage.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Bedragen x € 1.000						
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	295	305	315	315	315	315
B Rioolheffing voor gezin*	347	365	392	392	392	392
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	316	332	358	358	358	358
D Eventuele heffingskorting	0	0	0	0	0	0
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	958	1.002	1.064	1.064	1.064	1.064
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	972	1.052	1.095	1.095	1.095	1.095
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	**99%**	**95%**	**97%**	**97%**	**97%**	**97%**

De definitieve tarieven volgen bij de vaststelling van de verordeningen.

** de rioolheffing stijgt jaarlijks door een structureel cumulatieve uitzetting van de kosten met € 95.000 per jaar. Om reden van vergelijkbaarheid met het landelijk gemiddelde is dit niet in de cijfers verwerkt.*

Analyse
Uit de vergelijking blijkt dat de woonlasten van de gemeente Waadhoeke, bij een WOZ-waarde van € 337.000, iets lager dan het landelijk gemiddelde liggen. Dit zegt echter maar beperkt iets over de mogelijkheid om de lasten wel of niet te verhogen. De rioolheffing en afvalstoffenheffing mogen maximaal kostendekkend zijn, de OZB wordt door gemeenten zelf bepaald. Ter indicatie: van alle gemeenten is de laagste gemiddelde woonlast ongeveer € 669 en de hoogste ongeveer € 2.279.

Verloop kengetallen
De huidige schuldpositie van de gemeente Waadhoeke brengt op basis van de kengetallen geen grote risico's met zich mee. De wendbaarheid van de begroting is echter beperkt. De woonlasten zijn op dit moment iets lager dan het landelijk gemiddelde. Omdat de balanstotalen naar rato sneller afnemen dan de reservepositie, stijgt de solvabiliteitsratio enigszins. Het aandeel grondexploitatie is stabiel in het meerjarenperspectief. Een structurele exploitatieruimte is beperkt meerjarig aanwezig.

Totaal kengetallen programmabegroting 2027	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Netto schuldquote	-10%	9%	9%	7%	7%	6%
Netto schuldquote gecorr. voor alle verstrekte leningen	-12%	7%	8%	7%	7%	6%
Solvabiliteitsratio	40%	46%	46%	47%	48%	48%
Grondexploitatie	8%	6%	4%	4%	4%	4%
Structurele exploitatieruimte	-1%	2%	2%	-1%	0%	-2%
Belastingcapaciteit	99%	95%	97%	97%	97%	97%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding
In deze paragraaf wordt voor de kapitaalgoederen de belangrijkste informatie aangegeven. Te denken valt aan:
- de vastgestelde beleidskaders;
- de aanwezige en geldende beheerplannen;
- de financiële vertaling daarvan in de begroting, en
- of er sprake is van achterstallig onderhoud.

In de beheerplannen zijn de kwantiteit en kwaliteit van de kapitaalgoederen beschreven evenals de activiteiten om de veiligheid, het comfort en de kwaliteit hiervan op basisniveau te houden of te brengen tegen zo laag mogelijke kosten. Alle beheerplannen gaan uit van niveau basis: schoon heel en veilig.

De meeste beheerplannen hebben een looptijd van vier jaar. Bij beleidswijzigingen op het terrein van duurzaamheid, ecologie en dergelijke zullen de beheerplannen mogelijk voortijdig worden aangepast. Het beheer is volgend aan het beleid. Eens per twee jaar zullen de financiële paragrafen worden geactualiseerd. Per beheerplan zal gekeken worden dat als er geen beleidswijzigingen zijn om in deze slag ook de looptijd van de beheerplannen aan te passen.

In de beheerplannen wordt onderscheid gemaakt tussen:
1. Regulier onderhoud (terugkerende niet te grote bewerkingen in een vastgestelde termijn) en
2. Groot onderhoud, reconstructies en vervangingen (deze bewerkingen zijn aan een (vaak langere) vastgestelde termijn gebonden).

De geraamde bedragen komen uit de huidige beheersystemen. Jaarlijks worden inspecties uitgevoerd waarna daadwerkelijk de onderhoudsmaatregel bepaald wordt. Afhankelijk van de staat van onderhoud op dat moment kunnen maatregelen naar voren worden gehaald of uitgesteld worden.

Het groot onderhoud (bij riolering en openbare verlichting) blijft financieel achter bij de planning. Veelal is de voorbereiding wel in gang gezet maar de fysieke uitvoering (nog) niet gestart. Hierdoor lopen de uitgaven ook achter op de planning en zijn de onderhoudsvoorzieningen hoger dan gepland. Naar verwachting zal de achterstand in de resterende looptijd worden ingelopen. Deze discrepantie tussen de planning financiële planning en de uitvoering is bij grote projecten niet te voorkomen. De uitvoering van deze projecten vraagt steeds meer voorbereidingstijd.
De volgende beheerplannen zijn in de raad vastgesteld en actueel:
Opgemerkt wordt hierbij dat het vaststellen van een beheerplan met de invoering van de omgevingswet een bevoegdheid van het college is geworden.

Naam beheerplan	Looptijd	Vastgesteld
Wegen	2023-2026	30-3-2023
Openbaar Groen	2023-2026	20-7-2023
Civiele Kunstwerken	2023-2026	30-3-2023
Water en rioleringsprogramma	2026-2030	16-10-2025
Openbare verlichting	2020-2029	3-9-2020
Gebouwen	2023-2032	29-6-2023
Buitensportaccommodaties	2026-2029	23-4-2026
Baggerplan	2022-2030	11-11-2021
Begraafplaatsen	2023-2026	1-6-2023
Tractie	2023-2026	30-3-2023
Speeltoestellen	2024-2027	15-2-2024

Financieel beleidskader en ontwikkelingen
Het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen is goed ingeregeld door middel van de vastgestelde beheerplannen. Deze onderdelen hebben te maken gehad en zullen in de toekomst te maken hebben met prijsstijgingen.

Areaaluitbreiding
Punt van aandacht is het inregelen van middelen voor areaaluitbreiding en indexatie. Door nieuwe woonwijken, bedrijventerreinen en andere (burger) initiatieven neemt feitelijk het areaal toe. Voor de afdelingen groen en reiniging start het beheer direct vanaf dag 1; voor de andere onderdelen volgt dat later in de tijd.

Indexatie
In de praktijk merken we duidelijk al enige jaren het effect van prijsstijgingen (indexatie). Zoals ook in de beheerplannen is beschreven zijn de prijzen de afgelopen 4 jaar flink gestegen. Voor een toekomstbestendige systematiek is het noodzakelijk om jaarlijks de budgetten te herzien.
Zolang het beleid niet wijzigt verandert het beheer ook niet. Om die reden zullen de financiële paragrafen van de verschillende beheerplannen minimaal elke 2 jaar aan de raad worden voorgelegd voor actualisatie. Technisch gezien wordt hiermee een beheerplan met een of twee jaar verlengd.
Door niet mee te bewegen met de prijsstijgingen, kunnen we met het beschikbare budget minder werk uitvoeren dan gepland. Dit kan leiden tot achterstanden en de kwaliteit van onze kapitaalgoederen. Gepland onderhoud gaat dan plaats maken voor correctief onderhoud, waardoor er minder controle is. De kans op het falen van een weg, brug of kade wordt dan ook groter.
Op korte termijn worden de gevolgen niet direct veel groter, maar voor de middellange termijn is belangrijk om met terugwerkende kracht de indexatie op te vangen.

Bemensing
De krapte op de arbeidsmarkt werkt door naar de gemeente en onze aannemers. Door een tekort aan mensen kunnen werken niet altijd volgens planning uitgevoerd worden. Het betekent uitstel van werken en mogelijke verhoging van (loon)prijzen. De verwachting is dat we hier de komende jaren last van blijven houden, zeker ook met het oog op opgaven die we hebben naast de technische opgave. Hierbij valt te denken aan energie, aanbestedingsregels, inspraak, circulariteit en klimaatverandering.

Hoe komen financiële ramingen tot stand?
Met behulp van het gegevensbeheersysteem GBI maken we een jaarplannen. Deze planningen geven inzicht welke financiële middelen nodig zijn. Met behulp van de organisatiewaarden (schoon, heel en veilig) vindt afweging plaats over prioritering en fasering. In de beheerplannen is dit ook nader toegelicht. Naar aanleiding van de jaarplanningen volgt er een verder uitgewerkt onderhouds- en financieringsplan. De werkzaamheden combineren we daar waar mogelijk met de andere beheerplannen en projecten.

Welke ontwikkelingen hebben invloed op benodigde financiële middelen?
Er zijn ook ontwikkelingen waar de gemeente geen invloed op heeft, maar die wel gevolgen hebben voor kapitaalgoederen en daarmee van invloed zijn op het budget:

- de druk op de openbare ruimte neemt steeds meer toe, omdat de openbare ruimte steeds intensiever wordt gebruikt als gevolg van toename (zwaarder) verkeer over weg en water. Dit heeft effect op de staat van onderhoud. Daarnaast moeten we rekening houden met de werkzaamheden voor aanleg glasvezel, de warmtetransitie en verdere elektrificatie, waardoor het enerzijds drukker in de ondergrond wordt en er anderzijds sprake is van effect op de openbare ruimte;
- wetgeving en beleidsdoelen zoals de Global Goals. Concreet voorbeeld is het VN-verdrag voor de rechten van mensen, waarbij de openbare ruimte ook voor iedereen met een beperking toegankelijk is. Dit vraagt extra aandacht bij onderhoudswerken;
- het verduurzamen van het gemeentelijke vastgoed is daar waar mogelijk verwerkt in de verschillende beheerplannen. De kosten voor het verduurzamen zijn hiermee inzichtelijk. Een belangrijk aandachtspunt/risico hierbij is de capaciteit van de infrastructuur van Liander;
- weersomstandigheden zoals droogte, hitte, veel regen zorgen voor overlast voor onze inwoners en hebben effect op de kwaliteit van o.a. de wegen, het water, bruggen en groen. Tijdens onderhoudswerkzaamheden wordt hier zoveel mogelijk rekening mee gehouden (klimaatadaptieve maatregelen);
- areaaluitbreiding en prijsstijgingen, zoals hierboven is beschreven;
- energielasten die de afgelopen jaren flink zijn gestegen en erg flexibel zijn. Energie speelt vooral bij onze gebouwen en openbare verlichting;
- leveranties van materialen leiden ook tot problemen. Als bepaalde materialen niet leverbaar zijn, is dat niet alleen van invloed op de planning, maar ook op het beschikbare budget. Bepaalde materialen worden geleid door dagprijzen en dus is het risico groot dat onderhoudswerken dan duurder worden dan eerder is geraamd

Hierna wordt ingegaan op de aanwezige en geldende beheerplannen.

Beheerplan wegen (2023-2026)
Het beheerplan probeert een antwoord te geven op de vraag welke kosten voor inspectie, onderhoud en eventuele vervanging / reconstructie gewenst is.
Het aanwezige oppervlak verhardingen bedraagt 4.196.794 m². Dit is te verdelen in:
2.030.077 m² asfaltbetonverhardingen;
249.519 m² cementbetonverhardingen;
1.917.198 m² elementenverhardingen.
Voorts is nog 169.968 m² aan onverharde en half verharde wegen aanwezig waaronder 55 km recreatieve paden van schelpen of koersmix.

De onkruidbestrijding op verhardingen werd altijd op eenvoudige wijze onopgemerkt uitgevoerd. Met ingang van 2016 is toepassen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen verboden. We kunnen het resultaat basisniveau maar op 1 manier proberen te bewerkstelligen. Dat is met de methode die bestaat uit een combinatie heet-water-techniek en onkruid-borstelen. Wij zullen het onkruid op

elementenverhardingen nu moeten beheren. Dat vraagt capaciteit. Er zal in het vervolg scherp gemonitord moeten worden om niet in een situatie met enorme achterstanden verzeild te raken. Ook voor het onkruidbeheer streven wij naar basiskwaliteit, vraag is of de huidige mogelijkheden van bestrijden toereikend zijn om het gewenste beeld te behalen. Hierdoor zijn we aan het intensiveren van de heetwater- en borstelroutes. Het beheerplan 2023-2026 is in de raad van 30 maart 2023 vastgesteld.

Omvorming schelpenpaden naar duurzamere en minder onderhoudsgevoelige paden
In het beheerplan Wegen (pagina 19) en bijbehorend raadsvoorstel is de omvorming van schelpenpaden naar duurzamere en minder onderhoudsgevoelige paden genoemd. De kosten voor het omvormen van alle 125 km schelpenpaden worden op afgerond € 4.400.000 geraamd. Bijkomend effect van omvorming is dat deze paden voor gebruikers met scootmobiel, rollator etc. veiliger/toegankelijker zijn. Als alle schelpenpaden zijn omgevormd ontstaat een jaarlijkse besparing op onderhoud van circa € 60.000. Overigens kan dit niet in 1 jaar worden uitgevoerd maar moet er met het oog op de beperkte uitvoeringscapaciteit op een periode van 4/5 jaar worden gerekend. Besloten is om € 1.000.000 als startbedrag te reserveren. De uitvoering van deze eerste "tranche" is gestart in 2024 en zal in 2025 worden afgerond. De volgende "tranche" is in de kadernota voor 2026 gehonoreerd en is in uitvoering.

Er wordt gewerkt conform het in de raad van 30 maart 2023 vastgestelde beheerplan Wegen 2023-2026.

Beheerplan openbaar groen (2023-2026)
Het in de raad van 20 juli 2023 vastgestelde beheerplan Groen gaat in op het beheer van:
- Gras: gazon, gazon met bollen, berm, kruidenrijk gras, riet, ruigte en uitmaaien watergangen.
- Cultuurlijke beplanting: hagen, heesters, rozen, vaste planten.
- Bomen: solitaire bomen, rijbeplanting en groepen van bomen zonder onderbeplanting.
- Natuurlijke beplanting/houtopstanden: bomenrijen met onderbeplanting en/of een groep van boomvormers met onderbeplanting.

De gemeente Waadhoeke beheert:

Wat	Hoeveel (bij benadering)
Gras	69.840 are
Cultuurlijke beplanting	2.338 are
Natuurlijke beplating	10.208 are, waaronder 42 bosjes
Bomen	33.000 stuks
Sloten	570,2 km hekkelen en 4623,4 are maaiboot (inclusief OSW)
Exoten / overlastsoorten	Op basis van de feitelijke situatie

Bovenstaand overzicht van de arealen binnen de gemeente Waadhoeke. Hiervoor wordt gerekend met de nu bekende gegeven vanuit GBI. Het is bekend dat deze niet 100% kloppen. Echter de (financiële) inspanningen om dit 100% kloppend te krijgen in relatie tot het verkrijgen van betere (financiële) cijfer is niet reëel. Gekozen wordt om geleidelijk naar 100% te blijven streven.

In het beheerplan groen zijn de kwantiteit en de kwaliteit van het openbaar groen beschreven met daarop aansluitend een beschrijving van het geheel van activiteiten om de kwaliteit van het openbaar groen in stand te houden, dan wel op gezette tijden op niveau te brengen tegen zo laag mogelijke kosten. Dit impliceert een efficiënte planning en uitvoering van onderhoud.

In het beheerplan wordt ingegaan op: wat is biodiversiteit, ecosystemen en leefgemeenschappen. Ook wordt ingegaan op de noodzaak van beheer en successie. Daarnaast wordt een beschrijving gegeven van wat gemeente Waadhoeke nu doet aan het bevorderen van biodiversiteit in het eigen groen en welke kansen er zijn voor de toekomst.

Er wordt gewerkt conform het in de raad van 20 juli 2023 vastgestelde Beheerplan Openbaar Groen 2023-2026.

Beheerplan civiele kunstwerken (2023-2026)
De gemeente Waadhoeke heeft 115 verkeersbruggen, 194 fiets-/voetgangersbruggen, 4 tunnels, 1 viaduct, 3 sluizen,

19 km damwanden en beschoeiingen, 44 kademuren (5,7 km), minstens 343 duikers, 42 steigers, 7 haven, 7 trailerhellingen en 4 afmeersteigers. Deze zijn gemaakt van hout, kunststof, beton/metselwerk of staal.

Er zijn twee beweegbare verkeersbruggen (Winsum en Ritsumasyl). Er zijn twee sluizen in de noordelijke Elfstedenvaarroute en één in de vaarweg naar Marsum. De oeverconstructies worden gevormd door natuurlijke glooiingen, beschoeiingen, damwanden en kademuren.

Voor het bepalen van het onderhoudsniveau wordt met een aantal factoren rekening gehouden. Veiligheid is het eerste criterium voor vervanging. Daarnaast wordt rekening gehouden met de functionaliteit van de brug (verkeersbrug, fietsvoetgangersbrug, loopbrug), de ligging van de brug (doorgaande route, sluipwegen, doodlopende weg) en de situatie van het gebied (openbaar gebied, bedrijventerrein, particulier terrein).

Jaarlijks wordt ca. 20% van alle bruggen door ons of ingehuurde specialisten aan een gedegen inspectie onderworpen. Groot en regulier onderhoud is opgenomen in het uitvoeringsplan. Geconstateerd wordt dat voor een groot deel van de kunstwerken de onderhouds- en vervangingsplanning afwijkt van het vastgestelde beheerplan. mede om deze reden en het huidige beheerplan loopt af eind 2026 zal er voor 2027 een nieuw beheerplan worden opgesteld.

Water-en rioleringsplan (2026-2030)
In oktober 2025 is het nieuwe water- en rioleringsprogramma 2026-2030 (WRP) conform de omgevingswet behandeld. Na vaststelling van het WRP is de begroting daarop aangepast.

Het WRP is geen wettelijk verplicht plan. Door een WRP op te stellen wordt er planmatig gewerkt aan een goede rioleringszorg. Ook geeft het een onderbouwing voor de hoogte van de rioolheffing. Met de invoering van de Omgevingswet vervalt de verplichting om een WRP op te stellen, maar het wordt wel aangeraden. Het blijft onder andere nodig om een onderbouwing te geven van de hoogte van de rioolheffing. Met de invoering van de Omgevingswet moeten er een visie, een programma (of meerdere programma's) en een plan worden opgesteld. Deze indeling hebben we daarom ook gebruikt voor dit WRP.

In het WRP is een uitvoeringsprogramma voor de jaren 2026-2030 opgenomen. Dit uitvoeringsprogramma geeft sturing aan de opgave voor exploitatie, onderhoud, inspectie, onderzoek en eventuele vervanging/reconstructie om te voldoen aan de beleidsuitgangspunten voor de zorgplichten.

Beheerplan Openbare verlichting (2019-2029)
Dit beheerplan is september 2020 voor 10 jaar vastgesteld en heeft als doel om het beheer te harmoniseren en op een aantal vlakken ook te standaardiseren. Daarbij geeft dit beheerplan inzicht

in de vervangingsopgave die er ligt voor de komende jaren (periode 2020-2029) inclusief de financiële onderbouwing.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan Openbare verlichting 2019-2029. Hoewel de uitvoering achter loopt op de financiële planning is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

In 2025 is vastgesteld om versneld te verledden. Gereserveerde bedragen uit het beheerplan zijn daarom eerder beschikbaar gesteld. In 2025 is de versnelde verledding ingezet, mede als doel om energiekosten te drukken en om de verduurzaming van de openbare verlichting te versnellen. Dit ook in verband met het behalen van de trede in de CO2 prestatieladder.

Beheerplan Gebouwen (2023-2032)
Dit beheerplan is juni 2023 geactualiseerd en vastgesteld en heeft als doel om het beheer te harmoniseren en op een aantal vlakken ook te standaardiseren. In dit beheerplan zijn daar waar combinaties van werk met werk worden voorzien de duurzaamheidsmaatregelen mee genomen. Voor een verdere stap in het duurzaam maken van de gemeentelijke gebouwen zijn in dit beheerplan de duurzaamheidsmaatregelen in het Dashboard vastgoed gemeente Waadhoeke opgenomen. Hierin wordt het “eind”-overzicht gegeven wanneer de panden verduurzaamd zouden worden tot “Aardgasvrij". In de begroting is her voor de jaren 2024-2028 budget opgenomen. In dit beheerplan zijn geen maatregelen voor aanpassingen van gebouwen vanuit mogelijke nieuwe ontwikkelingen meegenomen. Indien dit speelt zal hierover apart geadviseerd worden.
In 2026 is de keuze gemaakt voor volgorde van het verduurzamen van de gebouwen.

Er wordt gewerkt conform het in de raad van juni 2023 vastgestelde Beheerplan Gebouwen 2023-2032.

Beheerplan buitensportaccommodaties (2026-2030)
Dit beheerplan is in december 2025 vastgesteld en heeft als doel om invulling te geven aan het beheer en onderhoud van de buitensportaccommodaties. Het beheerplan is aangepast naar aanleiding van het vaststellen van het accommodatie beleid in juli 2025.
Daarbij geeft dit beheerplan inzicht in de vervangingsopgave die er ligt voor de komende jaren (periode 2026-2030) inclusief de financiële onderbouwing.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan buitensportaccommodaties 2026-2030.

Baggerplan 2022-2030
De gemeente Waadhoeke is verantwoordelijk voor een groot deel van het onderhoud van de watergangen in de kernen in de gemeente. In 2021 is het Baggerplan 2022 - 2030 vastgesteld. Hiermee heeft de gemeente de beschikking over een onderhoudsplan. Door het structureren van de aanpak voor het onderhoud zijn de kosten voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt en is een tijdsschema opgezet. Met het invoeren van het baggerprogramma wordt uiteindelijk niet alleen de afwatering verbeterd, maar zullen ook de water- en waterbodemkwaliteit zich positief ontwikkelen. Het baggerplan kan zowel uitvoerings- als beleidsondersteunend gebruikt worden.
Met dit baggerplan voldoen we aan onze wettelijke verplichtingen. De watergangen waarvoor de gemeente Waadhoeke onderhoudsplichtig is en die liggen in de kernen van de gemeente zijn opgenomen in dit baggerplan. Evenals de verplichting om uiterlijk 2025 het aan het Wetterskip over te dragen stedelijk water conform de afspraken te kunnen overdragen.
De volgende wateren zijn niet in het baggerplan opgenomen:

- watergangen gelegen in het landelijk gebied, deze zijn voor ca. 90 % in onderhoud bij het waterschap;
- nautisch vaarwater (dit is water bestemd voor (recreatie) scheepvaart), bestaande uit “opfearten” die niet als vaarweg zijn geclassificeerd;

- reeds overgedragen (secundaire en hoofd)watergangen in de voormalig gemeente Menameradiel die binnen de Overdracht Stedelijk Waterbeheer (OSW) vallen. Deze watergangen zijn in beheer en onderhoud overgegaan naar het Wetterskip Fryslân.

Beheerplan begraafplaatsen (2023-2026)
Dit beheerplan is op 1 juni 2023 vastgesteld en gaat in op het beheer van de vier gemeentelijke begraafplaatsen. Dit zijn de begraafplaatsen in Franeker, St.-Annaparochie, St.-Jacobiparochie en Vrouwenparochie. De overige begraafplaatsen zijn niet in eigendom en beheer bij gemeente Waadhoeke.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan begraafplaatsen 2023-2026.

Beheerplan tractie (2023-2026)
Het beheerplan Tractie 2023-2026 is op 30 maart 2023 door de raad vastgesteld.

Naast een leidraad voor het dagelijks beheer wordt met het beheerplan tractiemiddelen een inzichtelijk beeld gegeven in onderwerpen als de aanschaf, het beheer, onderhoud, vervanging en exploitatie van het gemeentelijk materieel.

Beheerplan Speeltoestellen (2024-2027)
Het beheerplan Speeltoestellen is op 15 februari 2024 door de raad vastgesteld.
Naast een leidraad voor het dagelijks beheer wordt met het beheerplan Speeltoestellen een inzichtelijk beeld gegeven in onderwerpen als de aanschaf, het beheer, onderhoud, vervanging en exploitatie van de gemeentelijke speeltoestellen.

Er wordt gewerkt conform het beheerplan Speeltoestellen 2024-2027.

Tabel

Bedragen x € 1.000	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten					
Beheerplan Wegen	4.367	4.367	4.367	4.367	4.367
Beheerplan Openbaar Groen	2.953	3.070	3.070	3.070	3.070
Beheerplan Civiele Kunstwerken	627	627	627	627	627
Water- en rioleringsplan	3.817	4.041	4.136	4.231	4.326
Beheerplan Openbare Verlichting	422	442	442	442	442
Beheerplan Gebouwen	809	809	809	809	809
Beheerplan Buitensportaccommodaties	914	914	914	914	914
Baggerplan	72	72	72	72	72
Beheerplan begraafplaatsen	71	71	71	71	71
Beheerplan tractie	502	502	502	502	502
Beheerplan Speeltoestellen	155	172	172	172	172
Totale lasten	**14.709**	**15.087**	**15.182**	**15.277**	**15.372**

In vorenstaande tabel zijn de structurele lasten voor onderhoud kapitaalgoederen opgenomen.

Deze lasten betreffen uitgaven voor klein/regulier of jaarlijkse onderhoud en dotaties aan de onderhoudsvoorzieningen voor groot onderhoud. Dus niet de lasten voor inzet eigen personeel, kapitaallasten en overhead.

De bedragen in kolom 2026 zijn de bijgestelde budgetten (tot en met de 7e wijziging 2026). De budgetten 2027 zijn ten opzichte van 2026 niet veranderd in afwachting van actualisatie van de beheerplannen. Wel is/wordt het budget voor uitvoering van het water- en rioleringsplan jaarlijks aangepast met als dekking de rioolheffing (in lijn met het vastgestelde plan).
Ook is budget Openbaar groen verhoogd als onderdeel van de autonome ontwikkeling (ten laste van de stelpost voor loon- en prijsontwikkeling).

Hoewel de uitvoering vaak niet synchroon loopt met de financiële planning is er geen sprake van achterstallig onderhoud kapitaalgoederen.

Paragraaf Financiering

Inleiding
Op grond van de wet Financiering decentrale overheden (Fido) is door de gemeenteraad het Treasurystatuut 2026 voor onze gemeente vastgesteld in de raadsvergadering van 27 november 2025. Daarin is opgenomen het uitvoeringsbesluit Treasury, zoals deze is vastgesteld in de vergadering van B&W op 28 oktober 2025.

Uitgangspunten begroting
In de begroting 2027 is voor wat betreft het financieringstekort uitgegaan van een percentage van 1,0%. In de begroting 2027 is er sprake van een overschot.

Conform het vastgelegde beleid wordt de bespaarde rente van 2% (over de reserves en voorzieningen) ten gunste van de exploitatie gebracht.

Treasurybeheer
Algemeen
De financiële administratie is primair ingericht op budgetbeheer en minder op het volgen van kasstromen. Dit heeft tot gevolg dat investeringen budgettair snel worden verwerkt, maar dat er minder zicht is op (meerjaren) gevolgen voor de treasury.

Renterisicobeheer
In de wet Fido is een norm gegeven voor de omvang van het renterisico. Onder renterisico wordt verstaan de gevoeligheid van de financiële positie van de organisatie voor renteschommelingen. De beheersing bestaat eruit, dat de herfinanciering gelijkmatig gespreid moet worden.

Renterisiconorm
De basis van de norm is de omvang van de begroting. Het percentage is 20%. De gemeentelijke aflossingsverplichtingen bevinden zich ruim binnen deze norm.

Omschrijving	**Bedragen x € 1.000**
Begroting 2027 (afgerond)	183.000
Renterisiconorm	36.600
Aflossingen	1.133
Ruimte onder de risiconorm	**35.467**

Beschrijving renterisiconorm
De renterisiconorm stelt in de kern dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer dan 20% van de begroting mogen bedragen. Het maximum percentage van 20% moet voor de komende vier jaar worden berekend op basis van de begroting voor het komende jaar.

De norm is bedoeld om het budgettaire risico van rentestijgingen te maximeren. Het gaat erom dat openbare lichamen bewust omgaan met de risico's van langlopende financiering, vooral het renterisico bij herfinanciering. Hoe meer de looptijd van de schuld gespreid wordt, hoe minder gevoelig de begroting wordt voor abrupte rentestijgingen bij herfinanciering. Als de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen worden begrensd tot 20% van de begroting, leidt een rentestijging van 1 procentpunt tot 0,2 procentpunt hogere rentelasten op de begroting. Als de rente met 5 procentpunt stijgt, stijgen de rentelasten op de begroting met 1 procentpunt.

Kasgeldlimiet
Bij een begrotingsomvang van ongeveer € 183 miljoen bedraagt de toegestane kasgeldlimiet 8,5% van dit bedrag ofwel € 15 miljoen (afgerond). Het aantrekken van langlopende leningen zal bij de verwachte renteontwikkeling niet eerder gebeuren dan op het moment, dat de kasgeldlimiet nagenoeg wordt bereikt.

KASGELDLIMIET 2027					
	1: jan-mrt	**2: apr-jun**	**3: jul-sep**	**4: okt-dec**	**Jaar**
Vlottende schuld					
Opgenomen gelden < 1 jaar					
Schuld in rekening-courant	1.889	575	1.032	1.000	1.124
Gestorte gelden door derden < 1 jaar					
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld					
Totaal vlottende schuld	**1.889**	**575**	**1.032**	**1.000**	**1.124**
Vlottende middelen					
Uitgeleende gelden < 1 jaar	28.215	44.065	37.667	35.000	36.237
Contante gelden in kas					
Tegoeden in rekening-courant					0
Overige uitstaande gelden < 1 jaar					
Totaal vlottende middelen	**28.215**	**44.065**	**37.667**	**35.000**	**36.237**
Toets kasgeldlimiet					
Totaal netto vlottende schuld	-26.326	-43.490	-36.635	-34.000	-35.113
Toegestane kasgeldlimiet	15.555	15.555	15.555	15.555	15.555
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	**41.881**	**59.045**	**52.190**	**49.555**	**50.668**

Intern liquiditeitenbeheer
Aan de interne liquiditeitsplanning wordt de nodige aandacht besteed. Mede in het kader van de planning- en controlfunctie zal elke afdeling betrokken worden bij de verdere invoering van de liquiditeitsplanning.
Bij de huidige renteontwikkeling in relatie tot het in de begroting opgenomen rentepercentage achten wij het risico van mis schattingen minimaal.

Gemeentefinanciering
Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten en investeringen wordt uitgegaan van integrale financiering. Dat wil zeggen dat steeds gekeken wordt naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente. Bij de huidige verwachtingen over de renteontwikkeling wordt eerst maximaal met kort geld gefinancierd. Pas wanneer de maximale kasgeldlimiet wordt bereikt, wordt overgegaan tot het aantrekken van middelen op lange termijn. De termijn wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende looptijden van de leningen.

Wet HOF
De inwerkingtreding van de wet HOF (Houdbare OverheidsFinanciën) zal gaandeweg leiden tot een EMU-macronorm voor de decentrale overheid als geheel. De praktijk op dit moment wijst uit, dat het weinig effect heeft voor de gemeentelijke financiering.

Schatkistbankieren
Voor zover de gemeente overtollige middelen heeft, worden die afgeroomd ten gunste van de schatkist vanaf een drempelbedrag. Het drempelbedrag wordt vanaf 1 juli 2021 voor gemeenten met een begrotingstotaal kleiner of gelijk aan € 500 miljoen als volg bepaald: het drempelbedrag is gelijk aan 2% van het begrotingstotaal, waarbij het drempelbedrag minimaal € 1 miljoen bedraagt.
Voor Waadhoeke is het drempelbedrag ongeveer € 3.640.000.

Rentetoerekening
Hieronder wordt inzicht gegeven in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Belangrijke punten bij de rentetoerekening zijn:
- De rente aan de grondexploitatie wordt toegerekend op basis van de berekening renteomslag (notitie rente 2023 commissie BBV). In de begroting 2027 en de toekomstige grexen bedraagt deze rente 2,0%.
- Er mag bespaarde rente berekend worden over reserves en voorzieningen. Het rentepercentage wat gehanteerd wordt in de begroting 2027 bedraagt 2,0%.
- De rente moet over alle investeringen omgeslagen worden op basis van een omslagpercentage waarbij het renteresultaat maximaal 0,5% af mag wijken van de door te berekenen rente. In de begroting 2027 wordt gerekend met 2,0%.

Op basis van de rentetoerekening ontstaat een renteresultaat van afgerond € 64.000 positief.
Dit bedrag is doorbelast aan de taakvelden.

Rentetoerekening	**Begroting 2027**
(bedragen x € 1.000)	
a. Externe rentelasten korte en lange financiering	328
b. Externe rentebaten	-
c. Rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	155
d. Bespaarde rente (reserves en voorzieningen)	1.830
Aan taakvelden door te berekenen rente	**2.158**
Vaste rente (o.a. annuïteit)	-
Omslagrente	2.094
e. Totaal doorberekende rente	2.158
Renteresultaat (positief is meer doorbelast)	**-64**

Overzicht gehanteerde rentepercentages

Omschrijving	Begroting 2027
Gewogen gemiddelde leningenportefeuille	2,00%
Investeringen	3,00%
Financieringstekort	1,00%
Bespaard	2,00%
Grondexploitatie	2,00%
Omslag	2,00%

Administratieve organisatie
De administratieve organisatie heeft onze doorlopende aandacht. In het Treasurystatuut 2026 is het door het college van burgemeester en wethouders vastgestelde uitvoeringsbesluit als bijlage opgenomen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Inleiding
Deze paragraaf is gewijd aan de bedrijfsvoering van de gemeente, dat wil zeggen de manier waarop de processen in ons bedrijf zijn georganiseerd, worden aangestuurd en de manier waarop de bedrijfsmiddelen worden ingezet. Doel van de bedrijfsvoering is om zo effectief en efficiënt mogelijk de afgesproken prestaties te leveren.

Organisatiefilosofie
In het document Organisatiefilosofie en hoofdstructuur van de gemeente Waadhoeke is vastgelegd hoe wij de organisatie willen besturen, managen, ontwerpen en inrichten. Hierin is de rolopvatting voor de normen en waarden die medewerkers in de organisatie met elkaar delen en met anderen samenwerken vertaald in een aantal kernwaarden:

1. Vertrouwen
2. Integer en betrouwbaar
3. Klantgericht
4. Doel- en resultaatgericht
5. Omgevingsbewust

Onze kernwaarden zijn de basis van waaruit we handelen, bepalen wie we zijn als organisatie en als medewerkers; het is ons 'DNA'. Op de kernwaarden zijn we intern en extern aanspreekbaar.

Landelijke ontwikkelingen blijven van invloed op onze gemeentelijke organisatie. Als organisatie ervaren we voor diverse specifieke functies krapte op de arbeidsmarkt. We anticiperen hier zo goed mogelijk op door te blijven werken met trainees en van strategisch personeelsplanning (SPP). Bij (langdurige) uitval op cruciale functies in voor de gemeente belangrijke dossiers en/of prioritaire onderwerpen gaan wij snel over tot (externe) oplossingen om de continuïteit te blijven waarborgen. Via de reguliere P&C-instrumenten verantwoorden we eventuele overschrijdingen. Tegelijkertijd blijven we ons duidelijk profileren op het gebied van de arbeidsmarktcommunicatie.

Voor duurzaamheid is continu aandacht. We werken aan bewustwording en vertalen dit naar concrete acties zoals het verder elektrificeren van het wagenpark en de aanschaf van duurzame producten.

Human Resource Management
Organisatieontwikkeling
In 2027 gaat specifiek aandacht uit naar duurzame inzetbaarheid van medewerkers. In deze organisatieontwikkeling krijgen de onderwerpen vitaliteit, omgaan met werkdruk en digitale fitheid extra aandacht. De thema's zijn gekozen op basis van de uitkomsten van het werkbelevingsonderzoek, de RI&E, de strategische personeelsplanning en cao. De huidige cao vraagt extra aandacht voor het omgaan met werkdruk en vitaliteitsbeleid.

Leren en ontwikkelen
Leren en ontwikkelen is een belangrijk instrument om de organisatiedoelen van Waadhoeke te realiseren. Door te investeren in de ontwikkeling van medewerkers versterken we niet alleen vakmanschap maar ook het vermogen van de organisatie om samen te werken, te vernieuwen en in te spelen op maatschappelijke opgaven. Het centrale leer- en ontwikkelaanbod sluit daarom aan bij de organisatiethema's: werken aan de hand van duidelijke opdrachten, leren prioriteren, slim digitaliseren, slim samenwerken en integraal werken. Daarnaast is er aandacht voor thema’s zoals (zelf) leiderschap, integriteit, informatieveiligheid en privacy en een goed inwerkprogramma voor nieuwe collega's. De digitale leeromgeving Waadtûker ondersteunt medewerkers hierbij met e-learning, leerlijnen en kennisdeling en biedt de mogelijkheid te sturen en plannen en organiseren.

Naast het centrale aanbod beschikken afdelingen over een eigen leer- en ontwikkelbudget. In totaal is voor leren en ontwikkelen jaarlijks 2% van de loonsom beschikbaar.

Strategische personeelsplanning (SPP)
Strategische personeelsplanning is een continu proces. Elke manager denkt na over wat er op de eigen afdeling speelt en welke ontwikkelingen er zijn. Kunnen we bijblijven en mee met nieuwe ontwikkelingen? Hebben we voldoende medewerkers met de juiste kwaliteiten? Nu de arbeidsmarkt krapper wordt en ontwikkelingen steeds sneller gaan, is het nog belangrijker om te ontdekken wat nodig is en welke acties we ondernemen. Vanuit SPP is onderstaande ambitie geformuleerd.

Onze ambitie in 2026 is/was;
- Wij willen een aantrekkelijke werkgever zijn.
- Wij leren, experimenteren en delen kennis en ervaring met elkaar.
- Wij werken in dialoog zowel binnen als buiten de organisatie.
- Wij maken het mogelijk om talenten zo breed mogelijk in de organisatie in te zetten.
- Wij maken maximaal gebruik van technologische mogelijkheden.

Traineeprogramma
Het traineeprogramma is in 2025 weer opgestart met 4 nieuwe trainees. Inmiddels zijn deze vier trainees uitgestoomd in reguliere functies binnen onze gemeente. We kunnen daarmee spreken van een succes. Per september is een nieuwe trainee ingestroomd voor een periode van acht maanden vanuit het regionaal traineeprogramma vanuit diverse samenwerkende gemeenten en de provincie. Na deze periode is het de bedoeling dat er in de daarop volgende periode van anderhalf jaar ook andere trainees instromen.

Arbeidsomstandigheden
Gemeente Waadhoeke streeft naar optimale arbeidsomstandigheden voor alle medewerkers. Er moet veilig gewerkt kunnen worden. Op basis van de Risico-inventarisatie en Evaluatie (RI&E) uit 2025 is een Plan van Aanpak (PvA) gemaakt voor de jaren 2026 tot en met 2028. De maatregelen uit dit PvA worden vanaf 2026 uitgevoerd en dit wordt voortgezet in 2027. Vanuit de Arbowet is het verplicht preventiemedewerkers aan te stellen. Voor onze organisatie zijn, verspreid over alle locaties, 5 preventiemedewerkers aangewezen en opgeleid.

Rechtspositie- en arbeidsvoorwaardenbeleid
De huidige cao voor de sector gemeenten loopt tot 31 maart 2027. In het laatste akkoord zijn afspraken gemaakt over een loonsverhoging, modern werkgeverschap, hybride werken, duurzaamheid en inclusie

Informatievoorziening
De digitale transformatie blijft zich in een hoog tempo ontwikkelen. Zowel landelijk als regionaal gaan we steeds meer en breder samenwerken om sneller te kunnen acteren op vragen vanuit onze samenleving. Regionaal werken we onder andere samen met het Shared Service Centre (SSC), gemeente Leeuwarden en gemeente Noardeast-Fryslân.

Dit betekent dat de bestaande (digitale) processen verder moeten worden gestandaardiseerd en gedigitaliseerd. Het doel hiervan is om inwoners, bedrijven en interne organisatie maximaal te kunnen ondersteunen. Om dit te doen maken we gebruik van de landelijk en regionaal beschikbare kennis, ervaring en samenwerking. Elkaar versterken en leren van elkaar staat hier centraal.

De gemeente wil inwoners optimaal digitaal ondersteunen bij het afnemen van haar diensten. Daarom wordt ingezet op toegankelijke, gebruiksvriendelijke en betrouwbare digitale

dienstverlening. Tegelijkertijd blijft er aandacht voor inwoners die minder digitaal vaardig zijn, zodat iedereen op een passende manier gebruik kan maken van de gemeentelijke dienstverlening. Zo werkt de gemeente aan een moderne, inclusieve en klantgerichte dienstverlening die aansluit bij de behoeften van haar inwoners.

Ontwikkelingen als Artificial Intelligence (AI), cloudopslag in Europa, inzet van robotisering en het zoveel mogelijk sturen op Common Ground (CG) ontwikkelingen, worden nauwlettend gevolgd en omarmd. De mogelijkheden en toepassingen zullen in de toekomst alleen maar toenemen en meerwaarde opleveren. Op enkele gebieden is inmiddels gestart met deze ontwikkelingen om daar ervaring mee op te doen. In de toekomst zullen na verwachting meer van dit soort initiatieven gestart worden, waarbij de veiligheid van (persoons-)gegevens en security in het algemeen, hoge prioriteit krijgt.

Facilitair
De gemeentelijke organisatie wordt voorzien van facilitaire ondersteuning en advies. Praktisch gezien betekent dit een goede, veilige werkplek en een passende (facilitaire) dienstverlening. Medewerkers van onze organisatie mogen erop vertrouwen dat zij hun werk zo optimaal mogelijk kunnen uitvoeren. Een goede facilitaire dienstverlening zorgt ervoor dat medewerkers zich bezig kunnen houden met het primaire proces. De focus ligt op een veilige, goede werkplek op kantoor én thuis. We nemen waar mogelijk verantwoordelijkheid op het gebied van duurzaamheid.

Planning & Control
De opzet van de P&C-cyclus is vastgelegd in de nota Planning & Control. De instrumenten/ producten die de gemeenteraad heeft om invulling te kunnen geven aan zijn rol, zijn de kadernota, de programmabegroting, de tussentijdse rapportages (berap) en de jaarstukken. In de Auditcommissie worden onderdelen van de P&C-cyclus geëvalueerd.

<u>Rechtmatigheid/ Doelmatigheid en doeltreffendheid/ Interne controle</u>

Rechtmatigheidsverantwoording door het college
Met ingang van verslagjaar 2023 moet het college van burgemeester en wethouders in de *jaarrekening* een rechtmatigheids*verantwoording* afgeven. Op die wijze legt het college expliciet verantwoording af over het rechtmatig handelen in de organisatie.

Verantwoordingsgrens
Eventueel geconstateerde afwijkingen, voor zover deze boven de door de raad vastgestelde grens uitkomen, worden vermeld. Deze worden automatisch onderdeel van de accountantscontrole op de jaarrekening en zijn daarmee onderdeel van het getrouwheidsoordeel van de accountant. In het door de raad in november vast te stellen Controleprotocol wordt de verantwoordingsgrens voor 2026 bepaald op 2% van de totale lasten, exclusief de dotaties aan de reserves. Deze verlaging met ingang van 2025 komt voort uit de BBV (Besluit Begroting Verantwoording) en BADO (Bedrijfsvoering Auditing Decentrale Overheden) regels.

Rapportagegrens
In de paragraaf Bedrijfsvoering, onderdeel van het *jaarverslag*, zet het college uiteen hoe de rechtmatigheidsverantwoording tot stand is gekomen. Daartoe heeft het college een controle- en rapportagesysteem om zicht te hebben op de relevante rechtmatigheidsaspecten in de organisatie, de risico's op afwijkingen en de daarop genomen beheersmaatregelen, alsmede (een toetsing op) de werking van deze beheersmaatregelen en de uitkomsten daarvan.
Blijven zowel de fouten als de afzonderlijke onduidelijkheden onder de verantwoordingsgrens dan worden geen afwijkingen opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.

Wel is het relevant om geconstateerde afwijkingen te vermelden in de paragraaf Bedrijfsvoering. Hiervoor kan de raad ook een grens met het college afspreken. In het Controleprotocol wordt de rapportagegrens voor 2026 bepaald op 1% van de totale lasten, exclusief de dotaties aan de reserves.

De rechtmatigheidsverantwoording door het college gaat over 3 criteria:
- het voorwaardencriterium
- het begrotingscriterium
- het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium (M&O-criterium)

Doelmatigheid en doeltreffendheid
Met het instellen van de externe rekenkamerfunctie heeft de gemeenteraad het instrument om de doelmatigheid en doeltreffendheid van gemeentelijke beheershandelingen nader te laten onderzoeken.

Het opstellen van een plan van aanpak interne onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid en het daadwerkelijk uitvoeren hiervan is vastgelegd in de verordening 213a. Dit is een verantwoordelijkheid van het college.

Interne controle
Gemeente Waadhoeke heeft een intern controleplan dat jaarlijks wordt vastgesteld. De rechtmatigheidscontroles en de interne controles vinden in samenhang plaats.

Frauderisicoanalyse
Er is een frauderisicoanalyse, waarin de frauderisico's in beeld zijn gebracht en waarbij is aangegeven in hoeverre deze worden afgedekt door de getroffen interne beheersmaatregelen. Het document wordt jaarlijks aangepast en aangevuld.
Voor verstrekkingen is er sprake van M&O (misbruik en oneigenlijk) beleid. Aangezien de uitkeringen en voorzieningen Wmo en Jeugd door de Dienst worden verstrekt ligt de uitvoering van dit beleid met name daar.

Continuïteitsrisico's
De continuïteit van de gemeente als instelling kent in geval van nood achtervang door de steun van het rijk in de vorm van de artikel 12 status.
Er zijn geen voornemens/besluiten om in de nabije toekomst belangrijke taken/activiteiten te beëindigen.

Risicomanagement
Risicobewustheid/risicomanagement wordt binnen de organisatie verder onder de aandacht gebracht. Om dit te ondersteunen maakt Waadhoeke gebruik van de digitale tool NARIS voor nadere analyses en presentaties. Risicomanagement voor de beoordeling van verbonden partijen wordt mede op provinciale schaal in samenwerking met collega's van andere gemeenten opgepakt.

Informatieveiligheid en privacy
In 2027 werken we verder aan het structureel en risicogestuurd organiseren van informatiebeveiliging en privacy. Daarbij beleggen we het eigenaarschap voor processen, informatie, gegevensverwerkingen en de bijbehorende risico's nadrukkelijker bij het management en de proceseigenaren. Voor de cyclische beheersing richten we het Information Security Management System (ISMS) verder in en zetten we een Privacy Management System (PMS) op.

Informatieveiligheid
We werken verder aan de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid 2 (BIO2) en de Cyberbeveiligingswet (Cbw). Met het ISMS brengen we risico's, maatregelen en verbeteracties

samen en volgen we de werking daarvan. Daarbij besteden we ook aandacht aan risico's die voortkomen uit onze afhankelijkheid van leveranciers, samenwerkingspartners en digitale ketens.

We ontwikkelen het bedrijfscontinuïteitsmanagement verder om de continuïteit van onze dienstverlening en kritieke bedrijfsprocessen bij verschillende soorten verstoringen beter te beheersen. We brengen afhankelijkheden verder in beeld, werken continuïteitsmaatregelen uit en oefenen met verschillende scenario's. De ervaringen uit deze oefeningen gebruiken we om onze voorbereiding te verbeteren. Voor digitale incidenten ontwikkelen we daarnaast onze incident- en crisisbeheersing verder.

Privacy

Met het PMS organiseren en volgen we verantwoordelijkheden, privacyrisico's, maatregelen en verbeteracties in samenhang. We verbinden het register van verwerkingsactiviteiten verder met onze procesbeschrijvingen en beleggen het eigenaarschap voor deze verwerkingen nadrukkelijker bij de proceseigenaren. Ook voor de Wet politiegegevens (Wpg) beleggen we verantwoordelijkheden verder binnen de reguliere organisatie.

Het uitvoeren en actualiseren van Data Protection Impact Assessments (DPIA's) blijft in 2027 een speerpunt. Daarmee beoordelen we verwerkingen met een hoog privacyrisico en bepalen we welke maatregelen nodig zijn. Daarnaast betrekken we privacy eerder bij nieuwe en gewijzigde processen, systemen en dienstverlening en geven we verder invulling aan privacy by design en privacy by default.

Ook versterken we de verbinding tussen privacy en informatiebeheer. Bij zaakgericht werken vraagt dit onder meer aandacht voor het bewaren en tijdig vernietigen van persoonsgegevens. Daarbij houden we rekening met zowel de noodzaak om persoonsgegevens niet langer te bewaren dan nodig als de geldende bewaartermijnen en archiefverplichtingen.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding
Verbonden partijen zijn, volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), samenwerkingsverbanden (rechtspersonen) waarin de gemeente een direct bestuurlijk én financieel belang heeft.
Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Deze verbindingen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. De rechtsvorm die daarvoor wordt gekozen kan variëren, afhankelijk van de activiteiten. Zo kan er bijvoorbeeld sprake zijn van een verbonden partij met een publiekrechtelijke grondslag (gemeenschappelijke regeling), maar ook met een privaatrechtelijke grondslag (vennootschap).

In de financiële verordening ex art. 212 is aangegeven dat met betrekking tot verbonden partijen is gekozen voor een paragraaf en niet voor een vierjaarlijkse beleidsnotitie.

Kader/beleid gemeenteraad
Wettelijke kaders
Er is een aantal wettelijke kaders en verplichtingen inzake verbonden partijen. In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn algemene voorschriften omtrent verbonden partijen opgenomen. De gemeentelijke financiële verordening ex art. 212 bevat minimumvereisten omtrent informatievoorziening in de gemeentelijke planning & control producten. Daarnaast bepaalt de rechtsvorm van de verbonden partij welke wettelijke kaders en verplichtingen meer specifiek van toepassingen zijn, bijvoorbeeld de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

Beleid
Gemeente Waadhoeke kan niet alle taken zelf uitvoeren. Soms omdat wettelijke bepalingen samenwerking voorschrijven (zoals bij de Veiligheidsregio), soms om taken adequaat en efficiënt uit te kunnen voeren (zoals bij ICT).

Grip op samenwerkingsverbanden
Als taken op afstand worden georganiseerd/uitgevoerd dan moet de gemeente invloed kunnen uitoefenen en de voortgang en financiële kaders kunnen controleren en bewaken. Dit vraagt van de gemeente professioneel opdrachtgeverschap en een gedegen inhoudelijke en procesmatige sturing.

Aangaan nieuwe participaties
Bij het eventueel aangaan van nieuwe participaties zijn er drie invalshoeken van waaruit de afweging over deelname wordt gemaakt: het publiek belang, de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en de financiële voorwaarden.

Publiek belang
Het doel van de verbonden partij moet passen in de doelstellingen van de gemeente zoals geformuleerd in de programmabegroting en daaraan ondersteunend zijn. Door het aangaan van de participatie kunnen gemeentelijke doelstellingen meer doelmatig en doeltreffend worden gerealiseerd.

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden
Bij het aangaan van een nieuwe participatie is het helder hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen gemeente en verbonden partij zijn geregeld. Met de verbonden partij worden afspraken gemaakt over het aanleveren van verantwoordingsgegevens die passen in de cyclus van planning en control van de gemeente.

Financiële voorwaarden
De (financiële) risico's die de gemeente loopt dienen onderkend en inzichtelijk te zijn. Rapportage hierover vindt plaats in de planning & control documenten (paragraaf verbonden partijen en risicoparagraaf). Voorafgaand aan de daadwerkelijke participatie moet inzichtelijk zijn welke (financiële) consequenties uittreding met zich mee zal brengen (beëindiging participatie).

Wijzigen / beëindigen van participaties
Het staat de gemeente vrij om terug te komen op afspraken die gemaakt zijn bij het aangaan van een verbonden partij. Wel zijn daaraan altijd regels, voorschriften en (financiële) consequenties verbonden.

Informatievoorziening
Voor wat betreft betrokkenheid van gemeenteraden bij gemeenschappelijke regelingen hanteert de gemeente de volgende uitgangspunten:

1. Het zwaartepunt van democratische gemeenteraadscontrole wordt verlegd naar "sturing vooraf": doelen en indicatoren zijn helder geformuleerd;
2. Beleidsplannen in conceptstadium en politiek gevoelige informatie worden voor wensen en bedenkingen voorgelegd aan de gemeenteraad;
3. Verantwoordingsinformatie en controle vindt plaats via de reguliere gemeentelijke planning- en control cyclus;
4. De gemeenschappelijke regeling stelt éénmaal per raadsperiode een evaluatierapport op en de gemeenteraad bespreekt dit evaluatierapport.

Stukken waarover de raad een zienswijze kan geven (begrotingen etc.) worden voor wensen en bedenkingen op de agenda geplaatst, overige stukken (jaarverslagen etc.) ter kennisneming.

1. Gemeenschappelijke regelingen

Naam verbonden partij	**Dienst Sociale Zaken en werkgelegenheid Noardwest-Fryslân**			
Wijze van belang/doelstelling	De taak van de Dienst SoZaWe is het uitvoeren van sociale voorzieningen zoals de Wwb (Wet, werk en bijstand), WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) het minimabeleid (Financieel Vangnet) en overige wetten op de terreinen van sociale zekerheid en gesubsidieerde arbeid waarvan de uitvoering op grond van wetgeving aan de gemeentebesturen is opgedragen.			
Financieel belang	Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van aantal inwoners dat gebruik maakt van de beschikbare voorzieningen.			
Omvang bijdrage	€ 67.996.838			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 672.000	1 januari 2028	€ 697.000
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 10.150.000	1 januari 2028	€ 9.533.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten.			
Opmerkingen	De cijfers van het financieel belang zijn op basis van de begroting 2027.			

Naam verbonden partij	**FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing)**			
Wijze van belang/doelstelling	Inzetten voor een betere en veilige leefomgeving in Fryslân door vergunningen te verstrekken, toezicht te houden, te handhaven daar waar nodig en advisering op het gebied van op het gebied van licht, geluid, trillingen, bodem, energie, externe veiligheid en juridische zaken.			
Financieel belang	Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van de feitelijke afname van ingezette uren per taak (basistaken). Daarnaast kan elke deelnemer de keuze maken voor het afnemen van plustaken. De plustaken kunnen een andere verdeelsleutel hanteren dan de basistaken.			
Omvang bijdrage	€ 1.504.308			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 800.000	1 januari 2028	€ 800.000
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 4.755.000	1 januari 2028	€ 4.755.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten die ontstaan binnen de FUMO.			
Opmerkingen	De cijfers zijn gebaseerd op de ontwerpbegroting 2027 van de FUMO.			

Naam verbonden partij	**Hûs en Hiem**			
Wijze van belang/doelstelling	Welstands- en monumentenadvisering voor de deelnemende gemeenten.			
Financieel belang	Elke deelnemende gemeente draagt bij in de kosten van Hûs en Hiem naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.			
Omvang bijdrage	€ 75.238			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 491.417	1 januari 2028	€ 491.417
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 411.761	1 januari 2028	€ 411.761
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten. Het effect van de invoering van de omgevingswet op de hoeveelheid advies aanvragen is onduidelijk. Vooralsnog wordt uitgegaan van gelijkblijvende hoeveelheid aan aanvragen, ook gezien de krapte op de huizenmarkt en de daarmee gepaarde wens om meer huizen te bouwen.			
Opmerkingen	De cijfers zijn gebaseerd op de ontwerpbegroting 2027 van Hûs en Hiem.			

Naam verbonden partij	**Fryslân-West**			
Wijze van belang/doelstelling	Samen met nv Empatec vormt deze gemeenschappelijke regeling het sociale werkbedrijf dat onder de naam van Empatec en Pastiel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek biedt (Empatec) of deze begeleidt/re-integreert naar een zinvolle werkplek (Pastiel).			
Financieel belang	Doorberekening aan de gemeente vindt plaats op basis van het daadwerkelijk aantal werknemers met een Wsw-status dat werkzaam is bij Fryslân-West, andere schappen of in Begeleid Werken.			
Omvang bijdrage	€ 5.483.000			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 10.947.000	1 januari 2028	€ 10.968.000
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 1.312.000	1 januari 2028	€ 1.312.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten.			
Opmerkingen	De cijfers zijn gebaseerd op de concept eerste begroting 2026 van Fryslân-West.			

Naam verbonden partij	**De Marrekrite**			
Wijze van belang/doelstelling	De Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 33 kilometer aan vrije ligplaatsen midden in de natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Daarnaast beheert en onderhoudt De Marrekrite het fietsknooppuntennetwerk, het wandelknooppuntnetwerk en de toeristische opstappunten.			
Financieel belang	De gemeente Waadhoeke draagt met een deelnemersbijdrage bij aan de GR.			
Omvang bijdrage	€ 53.313			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 3.687.116	1 januari 2028	€ 3.665.988
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 9.383.333	1 januari 2028	€ 10.500.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil.			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten.			
Opmerkingen	De cijfers zijn gebaseerd op de begroting 2027 van de Marrekrite.			

Naam verbonden partij	**Veiligheidsregio Fryslân**			
Wijze van belang/doelstelling	Binnen de Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan brandweerzorg, publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.			
Financieel belang	De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor de programma's gezondheid en crisisbeheersing wordt verdeeld op basis van het inwonertal. In afwijking hiervan heeft het algemeen bestuur besloten de bijdrage voor het programma Brandweer te verdelen op basis van de verdeling van het cluster openbare orde en veiligheid (OOV) binnen de algemene uitkering uit het Gemeentefonds die de gemeenten jaarlijks ontvangen.			
Omvang bijdrage	€ 6.507.059			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2027	€ 10.689.000	1 januari 2028	€ 10.706.000
Vreemd vermogen	1 januari 2027	€ 94.780.000	1 januari 2028	€ 105.753.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	De gemeente is verantwoordelijk voor haar aandeel in de tekorten.			
Opmerkingen	De cijfers zijn gebaseerd op de programmabegroting 2027 van de Veiligheidsregio Fryslân.			

2. Vennootschappen en coöperaties

Naam verbonden partij	**Afvalsturing Friesland (Omrin)**			
Wijze van belang/doelstelling	Het afvalbeleid van gemeenten uitvoeren via inzameling, verwerking en valorisatie van huishoudelijk afval op de meest duurzame wijze.			
Financieel belang	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 94.500 (210 aandelen à € 450).			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2025	€ 83.562.000	1 januari 2026	€ 84.068.000
Vreemd vermogen	1 januari 2025	€ 131.694.000	1 januari 2026	€ 131.702.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Netto resultaat na belasting is € 2.530.000.			
Risico's	Geen bijzonderheden.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van de jaarrekening 2025, omdat er geen recentere financiële informatie beschikbaar is.			

Naam verbonden partij	**nv Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)**			
Wijze van belang/doelstelling	Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van de maatschappelijke voorzieningen voor de burgers.			
Financieel belang	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 335.798: 134.319 aandelen à nominaal € 2,50.			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2025	€ 4.777.000	1 januari 2026	€ 4.863.000
Vreemd vermogen	1 januari 2025	€ 123.164.000	1 januari 2026	€ 110.701.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Meest recente gerealiseerde resultaat: over 2025 realiseerde BNG een nettowinst na belastingen van € 172 miljoen.			
Risico's	Geen bijzonderheden.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2025.			

Naam verbonden partij	**NV Fryslân-Miljeu (concern)**			
Wijze van belang/doelstelling	Het afvalbeleid van gemeenten uitvoeren via inzameling, verwerking en valorisatie van huishoudelijk afval op de meest duurzame wijze.			
Financieel belang	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 96.330 (21.265 aandelen à € 4,53).			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2025	€ 13.030.000	1 januari 2026	€ 15.605.000
Vreemd vermogen	1 januari 2025	€ 30.506.000	1 januari 2026	€ 40.629.000
Omvang resultaat begrotingsjaar	Resultaat over 2025 was € 2.322.000 na bestemming en belastingen.			
Risico's	Geen bijzonderheden.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2025, omdat er geen recentere financiële informatie beschikbaar is.			

Naam verbonden partij	**Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV**			
Wijze van belang/doelstelling	Het behartigen van het 50%-belang in de Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland. EPZ is de eigenaar van de kerncentrale in Borsele.			
Financieel belang	€ 19.041 aandelenkapitaal.			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2023	€ 1.463.206	1 januari 2024	€ 0
Vreemd vermogen	1 januari 2023	€ 9.914	1 januari 2024	€ 0
Omvang resultaat begrotingsjaar	-€ 50.000			
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap. Het aandeel van Waadhoeke is € 19.041.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van het programmabegroting van 2024.			
Ontwikkelingen	De partij had zicht tot doel gesteld om in 2023 de organisatie te ontbinden. De liquide middelen zouden naar rato van het aandelenbelang worden uitgekeerd aan alle deelnemers. Deze deelneming is de laatste die voortkomt uit de verkoop aandelen Essent in 2009. De informatie is gebaseerd op de programmabegroting 2024, omdat er geen recentere financiële informatie beschikbaar is.			

Naam verbonden partij	**Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.**			
Wijze van belang/doelstelling	De coöperatie verzorgt de inkoop van energie voor zeventien Friese gemeenten en de provincie Fryslân.			
Financieel belang				
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2024	€ 128.948	1 januari 2025	€ 704.627
Vreemd vermogen	1 januari 2024	€ 2.575.442	1 januari 2025	€ 6.992.940
Omvang resultaat begrotingsjaar	Resultaat na bestemming was € 575.679.			
Risico's	Geen bijzonderheden.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2024, omdat er geen recentere financiële informatie beschikbaar is.			

3. Stichtingen en verenigingen

Naam verbonden partij	**Vereniging van Waddenzeegemeenten**			
Wijze van belang/doelstelling	De vereniging is een platform voor overleg en informatie- en kennisuitwisseling van die aangelegenheden die het Waddengebied in bestuurlijk zin raken. De vereniging behartigt de belangen van de leden bij de betrokken instanties en doet de uitvoering van gezamenlijke projecten.			
Financieel belang	Door de leden wordt contributie betaald.			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2024	€ 135.633	1 januari 2025	€ 137.063
Vreemd vermogen	1 januari 2025	€ 50.125	1 januari 2025	€ 61.234
Omvang resultaat begrotingsjaar	Nihil			
Risico's	Gering.			
Opmerkingen	De cijfers zijn ontleend aan de jaarrekening 2024			

Naam verbonden partij	**Stichting tot behoud van Monumenten in Waadhoeke**			
Wijze van belang/doelstelling	Beheer, onderhoud en restauratie van Monumenten in de Gemeente Waadhoeke			
Financieel belang	Gemeentelijke budgetsubsidie.			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2025	€ 294.384	1 januari 2026	€ 262.336
Vreemd vermogen	1 januari 2025	€ 157.944	1 januari 2026	€ 70.411
Omvang resultaat begrotingsjaar	- €18.626 voor bestemming.			
Risico's	Gering.			
Opmerkingen	De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2025			

Naam verbonden partij	**SHPV**			
Wijze van belang/doelstelling	De coöperatie is samenwerkingsverband van gemeenten door heel Nederland met als doel 'het stimuleren van vernieuwing in de parkeerketen en het faciliteren van gemeenten bij het digitaliseren van parkeerdiensten'.			
Financieel belang	Parkeeropbrengsten			
Financiële gegevens	**Begindatum**	**Bedrag**	**Einddatum**	**Bedrag**
Eigen vermogen	1 januari 2026	Onbekend	1 januari 2027	Onbekend
Vreemd vermogen	1 januari 2026	Onbekend	1 januari 2027	Onbekend
Omvang resultaat begrotingsjaar	Onbekend			
Risico's	Gering.			
Opmerkingen	De gemeente Waadhoeke heeft nog geen financiële stukken mogen ontvangen van de SHPV. Om deze reden is er nog geen informatie opgenomen over de financiële positie van de SHPV.			

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding
Met het grondbeleid bepaalt de gemeente hoe de ruimtelijke ambities worden gerealiseerd en daarbij speelt grond een centrale rol. Grondbeleid is dus geen doel maar een middel om de gemeentelijke ruimtelijke ambities te realiseren.

Ruimtelijke ambities zijn bijvoorbeeld vastgelegd in een structuurvisie, bestemmingsplan of woonvisie.
Grondbeleid gaat dus verder dan alleen de paragraaf Grondbeleid uit de begroting en de daarin genoemde grondexploitaties. Ook projecten in het kader van de Stads- en Dorpsvernieuwing worden met het grondbeleid gerealiseerd. Ook daar worden immers ruimtelijke doelstellingen gezet en speelt grond een centrale rol.

Kaders en beleidskeuzes
Het wettelijk kader waarbinnen het grondbeleid zich afspeelt is omvangrijk. Er zijn diverse wetten van toepassing waaronder de Omgevingswet. Voor de financiële verslaggeving is het Besluit begroting en verantwoording (BBV) leidend.

Nota grondbeleid
De gemeenteraad heeft in de raadsvergadering van 12 juni 2025 de nota Grondbeleid 2025 - 2029 vastgesteld. Met deze nota zijn de volgende uitgangspunten vastgesteld.

1. De gemeente Waadhoeke past situationeel grondbeleid toe. Afhankelijke van ambitie, marktinitiatief, grondpositie, risicoprofiel en rendement wordt per situatie bepaald welke positie de gemeente bij de ruimtelijke ontwikkeling inneemt.
2. De gemeente Waadhoeke kan strategisch grond aankopen om zo een goede uitgangspositie te verkrijgen om de gewenste ambitie te realiseren.
3. Bij het toepassen van het grondbeleid wordt geen enkel beschikbaar instrument uitgesloten.
4. Bij samenwerking dan wel faciliterend grondbeleid worden de afspraken, waaronder ook het verhaal van kosten, bij voorkeur vastgelegd in een anterieure overeenkomst.
5. De gemeente Waadhoeke hanteert marktconforme grondprijzen met uitzondering van de grondprijs voor sociale huurwoningen en voor sociaal maatschappelijke voorzieningen.
6. De gemeente Waadhoeke onderzoekt via een pilot de mogelijkheden van erfpacht als middel om goedkope woningbouw mogelijk te maken. Uitkomsten hiervan zullen al dan niet leiden tot het vaker toepassen van erfpacht en het opstellen van erfpachtbeleid.
7. Het treffen van een voorziening gebeurt bij een geprognosticeerd verlies op eindwaarde direct ter grootte van dit volledige verlies.
8. Tussentijdse winstnemingen worden toegevoegd aan de reserve grondexploitatie.

In de paragraaf grondbeleid legt het college verantwoording af over de uitvoering van het grondbeleid. Dit behelst niet alleen de gemeentelijk grondexploitaties (actief grondbeleid) maar ook de projecten die nu in de begroting zijn ondergebracht in het hoofdstuk “stad- en dorpsvernieuwing”.

Het college heeft de bevoegdheid om de grondprijzen voor bouwkavels binnen de kaders van het vastgesteld grondbeleid vast te stellen.

Complexen in de gemeente Waadhoeke
De gemeente Waadhoeke heeft in 2027 in ieder geval 8 grondexploitaties, ook wel complexen genoemd: 4 voor bedrijventerreinen en 4 voor woningbouw. Deze complexen worden met een actief grondbeleid ontwikkeld, dat wil zeggen: de gronden zijn door de gemeente aangekocht en bouwrijp gemaakt en zijn of worden verkocht.

Complexen bedrijventerreinen
1. Kie fase 1
Kie fase 1 is een bedrijventerrein aan de zuidwestkant van Franeker. Alle kavels zijn verkocht of in optie uitgegeven. In 2027 worden de voorbereiding voor het woonrijp maken opgepakt.

2. Kie fase 2
Kie fase 2 is een uitbreiding aan de westkant van het bestaande bedrijventerrein Kie fase 1. Het bestemmingsplan en ook de grondexploitatie is in de raadsvergadering van 7 maart 2024 vastgesteld. E Het geraamd eindresultaat is bijna € 100.000. De belangstelling voor deze uitbreiding is goed, ook omdat fase 1 zo goed als uitverkocht is. De planning is om eind 2026/begin 2027 het terrein bouwrijp te maken en in de loop van het voorjaar met de verkoop van de kavels te starten.

3. Waddenglas
Voor het gebied Waddenglas een klimaatlandschap in beeld. In 2027 wordt verder gewerkt aan de ontwerpfase van dit gebied.

4. Oudebildtzijl
De kavels op dit bedrijventerrein zijn verkocht en de verwachting is om in 2027 het terrein woonrijp te maken.

Complexen woningbouw
1. Nij Altoenae - uitbreiding 2e fase
Alle kavels zijn verkocht en het woonrijp maken kan worden opgestart. De verwachting is om dit complex in 2027 af te sluiten.

2. Winsum - Trije Keningen
Alle kavels zijn verkocht en het woonrijp maken kan worden opgestart. De verwachting is om dit complex in 2027 af te sluiten.

3. Spannum
Alle kavels zijn verkocht, de bouw van de woningen zal nog in 2027 doorgaan. De verwachting is dat er dan eind 2027 / begin 2028 woonrijp gemaakt kan worden.

4. St.-Annaparochie Zuidwest
We kunnen, na een positief besluit van de Raad van State, eind 2026 beginnen met het bouwrijp maken en de kavels begin zomer 2027 verkopen.

Tabel
De hierna opgenomen tabel geeft een overzicht van de complexen in het grondbedrijf. Voor de complexen die in exploitatie zijn is een berekening gemaakt van het verwachte eindresultaat. De laatste herziening van de grondexploitaties (per 01-01-2026) is als uitgangspunt genomen.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-2027	Resultaat 2027	Boekwaarde 31-12-2027	Verwachte eindresultaat	Getroffen voorziening
Complexen bedrijventerreinen					
1. Kie 1	1.415	67	1.482	-1.726	1.726
2. Kie 2	448	102	549	96	-
3. Waddenglas	5.421	128	5.549	-	-
4. Oudebildtzijl	19	57	75	69	-
Subtotaal	**7.302**	**354**	**7.656**	**-1.560**	**1.726**
Complexen woningbouw					
1. Nij Altoenae uitbreiding 2e fase	-33	75	42	5	-
2. Winsum - Trije Keningen	-84	-2	-86	29	-
3. Spannum	124	189	313	-99	99
4. St.-Annaparochie Zuidwest	417	-195	222	-311	311
Subtotaal	**424**	**67**	**492**	**-376**	**410**
Totaal	**7.726**	**421**	**8.147**	**-1.936**	**2.135**

De jaarlijkse herziening van alle grondexploitaties in het najaar kan leiden tot aanpassing van het verwachte eindresultaat en de te treffen voorziening.

Voorziening en reserve grondexploitatie
Uit de grondexploitatieberekening kan een negatief eindresultaat volgen. Dan is het noodzakelijk om een financiële voorziening voor dit verwachte verlies te treffen. Voor de verliesgevende complexen zijn deze voorzieningen getroffen.

De grondexploitaties brengen risico's met zich mee. Zo kunnen de kosten voor het bouw- en woonrijp maken tegenvallen. Ook het niet of later verkopen van de gronden is een risico. Tegenover deze risico's moet een "passende" reserve staan: de reserve grondexploitatie. De gewenste omvang van de reserve grondexploitatie is gerelateerd aan de boekwaarde van alle complexen.
Per 1-1-2027 is de boekwaarde berekend op € 7,7 miljoen en de reserve grondexploitatie op € 0,5 miljoen. De verhouding komt daarmee uit op 6,5% . In het door de gemeenteraad gegeven beleidskader (Nota Reserves en voorzieningen) is het 20%-criterium opgenomen: de reserve grondexploitatie wordt afgeroomd op 20% van de gezamenlijke boekwaarden. Daar is nu geen sprake van.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	**Boekwaarde 01-01-2026**	**Mutaties 2026**	**Boekwaarde 01-01-2027**
Voorziening grondexploitatie	2.135	0	2.135
Reserve grondexploitatie	982	-473	508

Stads- en dorpsvernieuwing
Na de vaststelling van de Woonvisie én de maatwerkgesprekken zijn veel dorpen en wijken bezig met hun eigen (herstructurerings)opgaven. Ook corporaties investeren continu in de kwaliteit van hun bezit en op diverse locaties zijn ontwikkelaars actief.

Dit leidt tot veel ideeën, die mogelijk kunnen leiden tot woningbouwplannen. Niet al deze ontwikkelingen zijn financieel rendabel. Voor de meeste van deze initiatieven wordt gekeken naar de gemeente als het aankomt op de benodigde investeringen in het groen en grijs alsmede bijdrage in eventuele sloop- en saneringskosten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een vrijkomende school- of bedrijfslocatie.
Tijdens de ateliersessie van 17 september 2026 is de raad geïnformeerd over de voortgang van de diverse woningbouwprojecten waaronder de projecten waarvoor het noodzakelijk is om vanuit de gemeente een bijdrage te doen.

Paragraaf Openbaarheid

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De Woo vervangt de Wet openbaarheid van bestuur. Artikel 3.5 van de Woo schrijft voor dat een bestuursorgaan in de begroting aandacht besteed aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de wet.
In de jaarstukken moeten we verslag doen van de uitvoering van de wet, mede in relatie tot de beleidsvoornemens.
In deze paragraaf doen wij verslag over onze beleidsvoornemens. Daarbij richten wij ons op de drie pijlers van de Woo:

- Actieve openbaarmaking
- Passieve openbaarmaking
- Verbetering van de informatiehuishouding

Actieve openbaarmaking
De Woo noemt zeventien categorieën die wij actief openbaar moeten maken. Het overgangsrecht van de Woo regelt dat de start van de actieve openbaarmaking van deze zeventien categorieën wordt geregeld in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Er is een fasering aangebracht in wanneer informatiecategorieën verplicht openbaar worden. De eerste tranche is ingegaan op 1 november 2024. Er is nog geen datum bekend voor de ingang van de volgende tranche. We treffen op dit moment voorbereidende werkzaamheden zodat we mee kunnen wanneer tranche 2 ingaat. Overigens maken wij al diverse zaken actief openbaar. Denk aan de raadsstukken, vastgestelde verordeningen, beleidsregels, organisatiegegevens en dergelijke. Het staat ons vrij om al meer documenten actief openbaar te maken.

Passieve openbaarmaking
Naast het actief openbaar maken kan iedereen altijd vragen om bepaalde informatie (op verzoek) openbaar te maken. Ook bij openbaarmaking op verzoek gaat de Woo ervan uit dat het belang van openbaarheid altijd geldt en dat alleen in uitzonderingsgevallen een bijzonder belang vóór openbaarmaking kan gaan. Concreet betekent dit dat een Woo-verzoek (of onderdelen daarvan) alleen kan (of kunnen) worden geweigerd wanneer een beschermd belang in het geding is.

Verbetering van de informatiehuishouding
Een van de uitgangspunten van de Woo is dat de informatiehuishouding op orde is. De verbetering van de informatiehuishouding is niet nieuw. Jaarlijks worden stappen gezet, mede onder invloed van zaakgericht werken en digitalisering. Doordat we nu enkele jaren zaakgericht werken met het zaaksysteem Rex, werken we aan een directe, digitale vastlegging van zaken. Veel informatie bevindt zich echter in vakapplicaties en programma's buiten Rex om, en ook daarin wordt momenteel geïnventariseerd om welke informatie het gaat en hoe wij dit conform de Archiefwet kunnen beheren. Daarnaast werken we aan de hand van een digitale bewaarstrategie aan verdere stappen zodat we ook op de langere termijn kunnen voldoen aan de geldende wet- en regelgeving.

Paragraaf Taakstellingen

Inleiding
Het financieel verwerken van een taakstelling of een bezuinigingsopdracht is een actie die door de provincie in haar rol als toezichthouder nauwlettend wordt gevolgd. De onderstaande tekst is afkomstig uit Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK) 2026 gemeenten, en geeft een nadere toelichting:

"Geadviseerd wordt, indien van toepassing, een integraal beeld van de opgenomen taakstellingen, bezuinigingen, ombuigingen of onderuitputting en daarmee gemoeide stelposten te presenteren in een aparte paragraaf. In deze paragraaf worden alle taakstellingen, bezuinigingen en eventuele ombuigingen, die verspreid over de begroting op programmaniveau zijn opgenomen, weergegeven. Daarnaast kan in deze paragraaf aandacht worden besteed aan de voortgang (realisatie, monitoren en zo nodig bijsturen) van eerder vastgestelde bezuinigingsmaatregelen.

Een taakstelling is een opdracht tot bezuinigingen, terwijl (nog) geen concrete maatregelen zijn genomen. Pas op langere termijn worden de positieve financiële effecten verwacht.

Bezuinigingsmaatregelen zijn lastenverlagende maatregelen om een begrotingstekort weg te werken. Een bezuiniging is iets wat al rechtstreeks op de lasten van de begroting wordt verwerkt. In de begroting zijn deze bezuinigingen op programmaniveau verwerkt.

Ombuigingen zijn bijstellingen van de ramingen op grond van beleidsinhoudelijke overwegingen. Een ombuiging heeft geen gevolgen voor de hoogte van de totale begroting, maar kan wel budgettaire gevolgen hebben op programma- of taakveldniveau."

Realisatie taakstellingen en ruimtebiedende maatregelen 2026
In de kadernota 2026-2029 zijn enkele ruimtebiedende maatregelen opgenomen die ingaan per 2027.
Daarbij is het van belang te analyseren in hoeverre de ruimtebiedende maatregelen 2026 allemaal zijn gerealiseerd. Immers niet realiseren in 2026 betekent dat de opdracht doorschuift naar 2027.
In dit kader zijn 2 maatregelen uit 2026 van belang om toe te lichten:
- tarieven sportaccommodaties;
- verminderen uitgaven sociaal domein.

Het verhogen van de inkomsten bij gymzalen en sportvelden is niet gehaald in 2026. De maatregel 2026 was € 50.000 en voor 2027 € 100.000. De tarieven binnensportaccommodaties worden per 1 januari 2027 verhoogd. Het verwachte effect is € 10.000. Hiermee wordt de opdracht deels ingevuld. Het resterende deel (€ 90.000) is incidenteel afgedekt in 2027 ten laste van het begrotingssaldo in afwachting van verdere uitwerking in 2027.

De taakstelling "lagere uitgaven sociaal domein" is in 2026 incidenteel gedekt ten laste van het budget onvoorzien sociaal domein (zie Berap II 2026). Dit is een structureel budget bedoeld om structurele schommelingen op te kunnen vangen, € 387.500 groot. Er kan overwogen worden om de taakstelling ook structureel op deze manier af te dekken. In dat geval is de taakstelling in meerjarenperspectief gerealiseerd en volstaat de opdracht zoals in de tabel is opgenomen. Besluitvorming hierover volgt in 2027 aan de hand van monitoring van de effecten van de genomen maatregelen in dit domein.

Onderbouwing taakstellingen 2027

Actualiseren van beleid
Bij actualisatie van beleid én bij nieuw beleid nemen we, naast een inhoudelijke, ook een financiële opgave mee.
Concreet voor 2027 is het effect van het omgevingsprogramma accommodatiebeleid. Het omgevingsprogramma accommodatiebeleid stuurt onder meer op multifunctioneel gebruik van (gemeentelijke) gebouwen en moet in die zin ook zorgen voor lagere kapitaalslasten bij onderhoud, vernieuwing, vervanging en verduurzaming. Opgaven rondom accommodaties werken we uit aan de hand van accommodatieplannen. Hierbij zoeken we actief naar koppelkansen, clustering en multifunctioneel gebruik om te komen tot duurzame en toekomstbestendige accommodaties.

Verminderen uitgaven sociaal domein
We zetten in op diverse maatregelen die kunnen leiden tot lagere uitgaven sociaal domein:

a. Financiële vertaling Ketengerichte aanpak grip op kosten jeugd (deels als dekking huidige taakstelling bij De Dienst van € 400.000). Wij verwachten van de gewenste inzet van de Accounthouder huisartsen, Gebiedsteam op school een structureel ruimtebiedend effect vanaf 2027, onder andere door het vaststellen van de samenwerkingsovereenkomsten die leiden tot minder dure jeugdzorgvoorzieningen door meer inzet van Gebiedsteam (gepland: uiterlijk november 2026). We zetten in op collectivering van onderwijs-zorgarrangementen. Daarnaast verwachten wij andere duurzame effecten van de uitwerking van het raadsvoorstel ‘Minder meerkosten Jeugdwet’ (juli 2024), de Ketengerichte aanpak grip op kosten jeugd en de lopende opdracht om de bedrijfsvoering Gebiedsteam nog beter op orde te krijgen. Tenslotte moet de nieuwe inkoopstrategie voor de Jeugdwet (SDF) per 2028 zijn gerealiseerd. Deze strategie van SDF beoogt passende jeugdhulp te realiseren met meer gemeentelijke grip op kwaliteit, aanbod en kosten. Eventuele financiële voordelen worden in de daaropvolgende jaren zichtbaar.
b. Van enkele lokale ontwikkelingen met betrekking tot de Wmo verwachten wij een financieel effect: de aanscherping doelgroep Dagactiviteit met ingang van 2027; aanscherping individuele begeleiding (2028) en het resultaat van de nieuwe inkoop Beschermd wonen.
c. Resultaten vervolgonderzoek lokale infrastructuur voor ondersteuning van kwetsbare doelgroepen: de gemeenteraad heeft via de kadernota 2026 een budget gehonoreerd voor dit vervolgonderzoek. Door uitloop van het regionale Visietraject sociale infrastructuur voor kwetsbare werkzoekenden wordt dit onderzoek naar verwachting in Q4 2027 gestart. Een van de doelstellingen is de efficiency in de lokale uitvoeringsketen (o.a. De Dienst en gemeente) verder te versterken. De te verwachten effecten bij invoering van maatregelen vanuit dat onderzoek zijn nog niet bekend.
d. Steeds meer ligt de nadruk op preventieve ontwikkelingen zoals het uitvoeringsplan Sociale basis, AZWA, Huiskamerprojecten en Gratis Aktyf – inclusief de gewenste uitbreiding naar de doelgroep 65-plus. Investeren in preventie en een sterke sociale basis vermindert de instroom in dure maatwerkvoorzieningen, waardoor de kostenontwikkeling binnen het sociale domein beter beheersbaar blijft.
e. In het collegeprogramma zijn maatschappelijke en arbeidsparticipatie belangrijke speerpunten. In 2027 wordt binnen de uitvoeringsketen gewerkt aan duurzame arbeidstoeleiding, met onder meer het vastgestelde Beleidsplan re-integratie (2026) als basis. Naast het vergroten van het perspectief van inwoners kan dit leiden tot een daling van uitkeringslasten (BUIG).

De onderbouwing voor de verwachte realisatie in 2027 is gelijk aan 2026. Dit heeft te maken met de ingezette acties bij de toegang tot jeugdzorg. Bijvoorbeeld bij het gebiedsteam op school: door de aanwezigheid en het oplossend vermogen van gebiedsteam medewerkers wordt de zorgvraag

genormaliseerd en wordt duurdere jeugdzorg voorkomen. Dit geldt ook voor de praktijkondersteuner huisartsen (POH) wat betreft jeugd.
Er is een berekening gemaakt van de verwachte besparing op basis van 65 verwijzingen, die niet doorgaan naar de jeugdzorg. Uit de voorlopige cijfers van 2025 van de Dienst blijkt, dat de gemiddelde financiële verplichting voor specialistische jeugdhulp in 2025 € 8.332 bedraagt. De berekende besparing voor de gemeente is dan 65 x € 8.332 = € 541.580. Dit bevestigt de mogelijkheid om de financiële omvang van het budget jeugdzorg te verminderen ten opzichte van de door de Dienst aangegeven raming 2027.
Daarnaast zijn er op de overige genoemde onderdelen eveneens besparingen te verwachten.

Taakstellingen in meerjarenperspectief
Overeenkomstig de kadernota 2026-2029 zijn in meerjarenperspectief het ophogen van de twee taakstellingen, namelijk het "verminderen van de uitgaven sociaal domein" en "het actualiseren van beleid" opgenomen. Onderstaand de toelichting zoals deze in de kadernota is opgenomen:

Actualiseren van beleid (gemeentebreed) met een taakstelling ingaande 2027 (jaarlijks € 50.000)
Bij actualisatie van beleid én bij nieuw beleid nemen we, naast een inhoudelijke, ook een financiële opgave mee.

Verminderen uitgaven sociaal domein
De toelichting is opgenomen onder de uitwerking voor 2027. Op de overige genoemde onderdelen zijn in meerjarenperspectief eveneens besparingen te verwachten.
Voor zover de taakstelling van € 300.000 voor 2026 niet wordt gerealiseerd betekent dit dat de opdracht voor de komende jaren voor het niet ingevulde bedrag hoger wordt.

Taakstelling in meerjarenperspectief (bedrag x €1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Actualiseren van beleid	50	100	150	150
Verminderen uitgaven sociaal domein 2027 en verder	300	500	700	700
Totaal	**350**	**600**	**850**	**850**

Paragraaf Duurzaamheid

Gemeente Waadhoeke bevindt zich midden in een wereldwijde verandering naar een duurzame samenleving. Voor ons is dat een samenleving waarin wij zo voor de aarde gaan zorgen dat zij ook voor ons kan blijven zorgen. Als gemeente vinden wij dat deze verandering ook onze verantwoordelijkheid is. In het nieuwe coalitieakkoord (2026-2023) 'Hjoed dwaan wat moarn freget' is duurzaamheid een rode draad. Wij bouwen aan een toekomstbestendige gemeente en daarmee zorgen wij ook voor de generaties na ons.

Hoe wij als gemeente toewerken naar een duurzame samenleving hebben wij verankerd in onze Omgevingsvisie Waadhoeke, de Duurzaamheidsagenda en het Ontwikkelperspectief. Daarnaast zijn wij al jaren een SDG-gemeente en zetten wij ons in voor de 17 wereldwijde Sustainable Development Goals. Het toevoegen van een paragraaf Duurzaamheid aan onze gemeentebegroting is voor ons nu een logische stap, ook al is dit voor gemeenten (nog) geen verplichting. Want duurzaamheid is geen losstaand thema. Het raakt alles wat wij doen.
Waadhoeke wil helder en transparant zijn over haar duurzaamheidsambities en prestaties. Daarmee sluiten wij aan bij het advies in de 'Handreiking Duurzaamheidsrapportage en -verantwoording voor decentrale overheden' van de Coalition of the willing uit 2024. Zo dragen wij bij aan uniformiteit in de duurzaamheidsverantwoording van decentrale overheden. Een uniforme aanpak is nodig om de inspanningen en resultaten van decentrale overheden vergelijkbaar te maken.

Deze duurzaamheidsparagraaf beschouwen wij als een groeimodel. Wij willen vooral een begin maken. Wij willen meer overzicht en inzicht geven in de duurzaamheidsprestaties van onze gemeentelijke organisatie. Jaarlijks bekijken we hoe we deze paragraaf doorontwikkelen en daarbij ook de input van externe partijen betrekken. Over de projecten in de Duurzaamheidsagenda blijven wij via de Planning & Control cyclus verantwoording afleggen.

Onze ambities
Als decentrale overheid hebben wij een verantwoordelijkheid in het behalen van de Europese en Rijksdoelen voor 2030, 2040 en 2050. Dat betekent dat wij in Nederland in 2050:

- volledig klimaatneutraal zijn,
- onze economie 100% circulair is,
- dat de biodiversiteit en natuur hersteld zijn.

Dat daagt ons uit om dingen 'oars' te doen. Gemeente Waadhoeke wil:
een voorbeeld zijn in duurzaam handelen.

- in 2040 een energieneutrale gemeente zijn.
- circulariteit als uitgangspunt nemen bij alles wat wij doen.

Om onze ambities te bereiken is het nodig om samen te werken. Daarom hebben wij ons onder meer verbonden aan:

- De 17 Sustainable Development Goals (SDG's) die zijn opgesteld door de VN en medeondertekend door Nederland.
- Het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB).
- De Vereniging Circulair Fryslân.

In de programma's van de gemeentebegroting zijn de pictogrammen van de betrokken SDG's te zien. Daarmee laten wij de verbinding zien tussen het programma en de doelen waar wij aan werken. Om met elkaar op een veilige, gezonde en rechtvaardige manier samen te leven is het nodig om aan al deze 17 doelen tegelijk te werken.

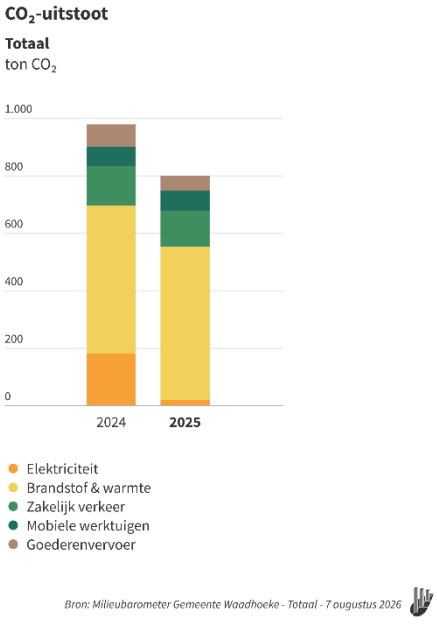
Door te werken aan onze duurzaamheidsambities werken we ook aan het verhogen van de Brede Welvaart, zowel binnen de gemeente Waadhoeke als daarbuiten. Brede Welvaart kijkt naar de kwaliteit van leven vanuit drie perspectieven: economie, maatschappij (sociaal) en leefomgeving. Het richt zich op welzijn in het 'Hier en Nu', de impact op toekomstige generaties, en mensen elders in de wereld. Planbureau Fryslân monitort en rapporteert over de Brede Welvaart binnen onze gemeente. De rapportage van 2026 is te lezen via Rapportage-Waadhoeke.pdf. Hier staat in beschreven hoe onze gemeente ervoor staat op het gebied van gezondheid, welzijn, werk, wonen en leefomgeving. In deze monitor blikken ze ook vooruit op trends die belangrijk zijn voor een hoge Brede Welvaart in 2040.

Onze prestaties

Het doel van deze paragraaf is meer inzicht te geven in onze recente duurzaamheidsprestaties. Maar niet alles is op dit moment in concrete cijfers uit te drukken en beschikbare data gaat vaak over voorgaande jaren. Om hier toch vorm aan te geven gaan wij werken met het ESG-raamwerk zoals beschreven in de Handreiking. ESG staat voor Environmental, Social en Governance. Ofwel, milieu, mensen en goed bestuur. Binnen deze thema's kiezen wij voor verschillende indicatoren die onze prestaties meetbaar en inzichtelijk maken. In deze eerste duurzaamheidsparagraaf starten wij met het thema milieu en maken wij gebruik van onze data uit de CO2-prestatieladder. De komende jaren zullen wij deze paragraaf verder ontwikkelen en uitbreiden om een steeds vollediger beeld te geven.

CO2 prestatieladder (parameter Environmental)
Op dit moment kunnen we voor de eigen bedrijfsvoering goed onze prestaties meten voor onze klimaatimpact. Het inzichtelijk maken van onze prestaties voor circulariteit, natuur en biodiversiteit zijn nog in ontwikkeling.

Onze klimaatimpact meten wij met de CO2 prestatieladder. Dit is een managementsysteem dat de gemeente sinds 2024 heeft ingericht om grip te krijgen op de CO2-uitstoot van haar eigen organisatie. Onze prestaties maken we inzichtelijk met de CO2 footprint die we ieder jaar opstellen. Door deze te vergelijken met eerdere jaren kunnen we zien of onze maatregelen effect hebben en of we op koers liggen om onze ambities te realiseren.

We hebben net de stand van zaken opgemaakt over 2025 en zien dat we een CO2-reductie hebben gerealiseerd, vooral op de parameter elektriciteit. Een belangrijke maatregel om dit te halen was de inkoop van 100% hernieuwbare energie uit wind- en zon.

Met deze CO2-reductie sluit Waadhoeke aan bij de landelijke trend van een dalende CO2 uitstoot. In de cijfers van de klimaatmonitor van de Rijksoverheid is landelijk - en voor gemeente Waadhoeke- een duidelijke daling zichtbaar in de periode vanaf 2010 tot en met 2024.

Doelen voor 2027

In 2027 zetten wij ons actief in voor:

- de duurzame doelen die wij hebben vastgelegd in onze Duurzaamheidsagenda,
- het verder verkleinen van de CO2-footprint van onze eigen organisatie met behulp van de CO2 prestatieladder,
- het doorontwikkelen van deze duurzaamheidsparagraaf voor de programmabegroting 2028
- het partnerlidmaatschap bij de Vereniging Circulair Friesland.

5 Financiële begroting

Inleiding
Voorafgaand aan de verplicht voorgeschreven onderdelen van de Financiële begroting schetsen we kort de stappen vanaf de kadernota 2027-2030 naar deze begroting.
De verplicht voorgeschreven onderdelen vallen onder de termen:
- het overzicht van baten en lasten met toelichtingen, en
- de uiteenzetting van de financiële positie met toelichtingen daarop.

De baten en lasten worden op verschillende manieren gepresenteerd om goed inzicht te geven. Omdat de begroting structureel in evenwicht moet zijn is van het belang om de lasten en baten te schonen van de incidentele lasten en baten. Daarbij hebben deze incidentele laten en baten vaak een relatie met een reserve en/of voorziening.

De (geprognosticeerde) balans geeft inzicht in de financiële positie. Op onderdelen van de balans wordt een korte toelichting gegeven.

De grondslagen van de ramingen hebben op zowel de baten en lasten als de balans betrekking.

Hoofdlijnen van het financiële perspectief
In de kadernota 2027-2030 is de meerjarenraming 2027-2030 en de budgettaire ruimte geschetst op basis van de meicirculaire 2026. in de kadernota zijn geen voorstellen gedaan voor het invullen van structurele of incidentele ruimte, in afwachting van het collegeprogramma 2026-2030 en de financiële vertaling daarvan.

Bij de gebruikelijke doorrekening van de budgetten naar 2027 zijn er nog aanvullende mutaties verwerkt met een autonoom karakter. Het betreft met name de actualisatie van de maatstaven van de algemene uitkering uit het gemeentefonds met een positief effect van afgerond € 325.000. Enkele autonome ontwikkelingen geven per saldo een voordelig effect van afgerond € 155.000. Bij de kosten voor investeringen en financiering doet zich een positief effect voor van afgerond € 56.000.

De jaarschijf 2027 sluit met een positief saldo van € 848.625. De bijgewerkte meerjarenraming geeft op hoofdlijnen hetzelfde beeld als in de kadernota, dat wil zeggen een positief saldo voor 2027 en negatieve uitkomsten voor 2028 en verder.

In onderstaande tabel is dit cijfermatig weergegeven, afgerond op duizendtallen.

Bedragen x € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Structureel beschikbare ruimte	1.638	-792	-1.655	-4.023
Incidenteel ingezet in 2027	-126			
Incidenteel naar reserve Bloemketerp	-1.200	-1.200		
Meerjarenperspectief Kadernota 2027-2030	**312**	**-1.992**	**-1.655**	**-4.023**
Mutaties doorrekening begroting	536	626	506	626
Bijgesteld meerjarenperspectief	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-3.397**
Effect kwaliteitskader IHP - scholen Bloemketerp				-678
Nieuw meerjarenperspectief	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-4.075**

De incidenteel ingezette middelen van afgerond € 126.000 betreffen € 29.000 FUMO, € 7.000 Marrekrite en € 90.000 lagere inkomst sportaccommodaties.
Bovenstaand meerjarenperspectief wordt in de volgende paragraaf uitgewerkt vanuit de invalshoek van het structureel begrotingsevenwicht.

Structureel begrotingssaldo
Structureel begrotingsevenwicht betekent dat structurele lasten gedekt worden door structurele baten. De begroting moet structureel en reëel in evenwicht zijn. Deze beoordeling wordt gemaakt met behulp van het onderstaand overzicht: uit het geraamde resultaat worden de incidentele lasten en baten gehaald waarna het structurele resultaat of begrotingssaldo zichtbaar wordt.

Na onderstaande overzicht is het structureel begrotingssaldo uitgewerkt per programma voor de vier jaren van het meerjarenperspectief. Waarbij voor het jaar 2030 het feitelijke begrotingssaldo 2030 van -/- € 3.397.000 is verwerkt, nog zónder de besluitvorming van de raad van 5 november over het effect van het kwaliteitskader IHP voor de scholenbouw op Bloemketerp van -/- € 678.000.

Structureel begrotingssaldo (x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten exclusief mutaties reserves	-180.646	-179.888	-177.975	-184.270
Baten exlusief mutaties reserves	181.673	179.047	176.438	180.485
Geraamd saldo van baten en lasten	**1.027**	**-841**	**-1.537**	**-3.785**
Toevoegingen reserves	-1.200	-1.200	0	0
Onttrekkingen reserves	1.021	675	388	388
Geraamd resultaat	**849**	**-1.366**	**-1.149**	**-3.397**
Incidentele lasten incl incidentele toevoegingen reserves	-3.023	-2.496	-492	-2.851
Incidentele baten incl incidentele onttrekkingen reserves	1.697	1.296	492	2.851
Structureel begrotingssaldo	**2.174**	**-166**	**-1.149**	**-3.397**

Structureel begrotingssaldo 2027-2028	**2027**			**2028**		
(x € 1.000)	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Programma 1 - Bestuur en ondersteuning	5.169	826	-4.344	5.044	826	-4.219
Programma 2 - Veiligheid	5.719	70	-5.649	5.739	70	-5.669
Programma 3 - Verkeer, vervoer en waterstaat	12.600	240	-12.360	12.600	240	-12.360
Programma 4 - Economie	1.515	558	-958	1.458	592	-866
Programma 5 - Onderwijs	7.195	1.465	-5.730	7.255	1.505	-5.749
Programma 6 - Sport, cultuur en recreatie	14.042	1.061	-12.981	13.997	1.111	-12.886
Programma 7 - Sociaal Domein	85.882	20.680	-65.203	84.923	21.447	-63.476
Programma 8 - Gezondheid en duurzaamheid	20.327	16.221	-4.106	20.412	16.316	-4.096
Programma 9 - Wonen en fysieke leefomgeving	5.380	1.842	-3.538	5.454	1.973	-3.481
Totaal van de programma's	157.831	42.962	-114.869	156.881	44.079	-112.802
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	1.836	138.619	136.783	1.816	134.876	133.060
Overzicht overhead	18.272	92	-18.180	18.152	92	-18.060
Bedrag heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	2.707	0	-2.707	3.038	0	-3.038
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien)	180.646	181.673	1.027	179.888	179.047	-841
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.200	1.021	-179	1.200	675	-525
Geraamd resultaat	**181.846**	**182.694**	**849**	**181.088**	**179.722**	**-1.366**
Waarvan incidentele baten lasten	1.823	497	-1.326	1.296	96	-1.200
Structureel begrotingssaldo / resultaat	**180.023**	**182.197**	**2.174**	**179.792**	**179.626**	**-166**

Structureel begrotingssaldo 2029-2030	**2029**			**2030**		
(x € 1.000)	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Programma 1 - Bestuur en ondersteuning	4.754	586	-4.169	4.854	586	-4.269
Programma 2 - Veiligheid	5.776	70	-5.706	5.751	70	-5.680
Programma 3 - Verkeer, vervoer en waterstaat	12.600	240	-12.360	12.600	240	-12.360
Programma 4 - Economie	1.508	642	-866	4.214	3.349	-866
Programma 5 - Onderwijs	7.317	1.505	-5.812	9.198	1.505	-7.692
Programma 6 - Sport, cultuur en recreatie	13.997	1.111	-12.886	15.526	1.111	-14.415
Programma 7 - Sociaal Domein	84.341	21.451	-62.890	84.196	21.451	-62.745
Programma 8 - Gezondheid en duurzaamheid	20.503	16.411	-4.092	20.599	16.506	-4.093
Programma 9 - Wonen en fysieke leefomgeving	6.046	1.334	-4.711	5.698	987	-4.711
Totaal van de programma's	156.842	43.349	-113.493	162.636	45.803	-116.833
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	1.816	132.996	131.180	1.816	134.590	132.773
Overzicht overhead	18.152	92	-18.060	18.152	92	-18.060
Bedrag heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	1.165	0	-1.165	1.666	0	-1.666
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien)	177.975	176.438	-1.537	184.270	180.485	-3.785
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	388	388	0	388	388
Geraamd resultaat	**177.975**	**176.826**	**-1.149**	**184.270**	**180.873**	**-3.397**
Waarvan incidentele baten lasten	492	492	0	2.851	2.851	0
Structureel begrotingssaldo / resultaat	**177.483**	**176.334**	**-1.149**	**181.419**	**178.022**	**-3.397**

Overzicht van geraamde incidentele lasten en baten
Het saldo aan incidentele baten en lasten in de exploitatie (exclusief reserves) is afgerond € 1.326 miljoen. Deze incidentele mutaties worden onder de tabel per programma toegelicht.
Het saldo incidentele mutaties in de reserves is afgerond € 0,639 miljoen.
Deze incidentele mutaties in de reserves worden toegelicht in het overzicht van mutaties in de reserves.

Bedragen x € 1.000	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Programma 1 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 2 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 3 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 4 Lasten	-127	-47	-97	-2.804
Baten	98	47	97	2.804
Programma 5 Lasten	0	0	0	0
Baten	-40	0	0	0
Programma 6 Lasten	0	0	0	0
Baten	-50	0	0	0
Programma 7 Lasten	-399	0	0	0
Baten	225	0	0	0
Programma 8 Lasten	-7	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 9 Lasten	-1.175	-1.248	-395	-47
Baten	903	1.034	395	47
Alg.dekkm. Lasten	11	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Totaal incidentele baten en lasten	**-561**	**-215**	**0**	**0**
	0	**0**	**0**	**0**
Bij/Af: incidentele mutaties in reserves	-639	-985	0	0
Totaal saldo incidenteel (- is last)	**-1.200**	**-1.200**	**0**	**0**

De incidentele lasten en baten per programma zijn:

Programma 4 Economie
Onderdeel van dit programma zijn onder andere de mutaties grondexploitaties (bedrijventerreinen). De mutaties grondexploitatie zijn naar de aard van de raming incidenteel. Het totaal van de lasten en het totaal van de baten grondexploitatie is in het overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen. Voor 2027 gaat het om € 98.067 aan baten en lasten (2028: € 47.496, 2029: € 97.235, 2030: € 2.803.998).

Eveneens zijn hier geraamd de incidentele kosten voor de FUMO van € 28.727.

Programma 5 Onderwijs
De ruimtebiedende maatregel 'Verhogen tarieven gymzalen en sportvelden bedraagt voor 2027 en verder € 50.000 voor programma 5. HIervan wordt incidenteel € 40.000 niet gerealiseerd. Dit is incidenteel als negatieve bate verwerkt.

Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie
De ruimtebiedende maatregel 'Verhogen tarieven gymzalen en sportvelden bedraagt voor 2027 en verder € 50.000 voor programma 6. HIervan wordt incidenteel € 50.000 niet gerealiseerd. Dit is incidenteel als negatieve bate verwerkt.

Programma 7 Sociaal Domein
In de begroting van de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid zit een incidenteel budget voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Het gaat hier om incidentele uitgaven en ontvangsten van € 225.060. Per saldo budgetneutraal. Daarnaast zijn is er een budget opgenomen voor de subsidie aan Connexa voor NWC De Opstap 2027 van € 144.300 per jaar (onderdeel van de incidentele budgetaanvragen 2026-2029).
Daarnaast is er € 30.000 beschikbaar gesteld met de autonome ontwikkelingen 2027-2030 voor het opstellen van EPAU (Verduurzamingsadviesraport) voor de dorps en buurthuizen. Dit is opgenomen in het Dorps- en buurthuizenbeleid 2025-2034. Deze wordt gedekt door een incidentele vrijval uit de Algemene Reserve.

Programma 8 Gezondheid en duurzaamheid
In programma 8 is een incidenteel budget geraamd van € 7.008 voor de kosten van het routebureau van de Marrekrite.

Programma 9 Wonen en fysieke leefomgeving
Mutaties grondexploitaties (niet bedrijventerreinen) zijn naar de aard van de raming incidenteel. Het totaal van de lasten en het totaal van de baten grondexploitatie is in het overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen. De mutatie met de balanspost voorraden is onderdeel van de baten. Voor 2027 gaat het om € 337.875 aan baten en lasten (2028: € 532.684, 2029: € 395.009, 2030: € 47.138)

Hier is ook de subsidiëring van de stichting Herstel dorpen en Bildtdijken opgenomen. Voor 2027 gaat het om € 750.000 aan lasten en € 525.000 aan baten. Voor 2028 gaat het om € 715.800 aan lasten en € 501.060 aan baten. Het verschil wordt gedekt door een vrijval uit de bestemmingsreserve Ontwikkellijnen. Voor 2027 is er ook een bedrag beschikbaar gesteld voor bijdrage Leader van € 46.705. Ook deze wordt gedekt door een vrijval uit de bestemmingsreserve Ontwikkellijnen.

Algemene dekkingsmiddelen
Hier staan budgetten geraamd voor onderhoud aan de Zwaluwtoren in Wier (€ 20.000) en voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden in het gemeentehuis (€ 95.000). Deze uitgaven worden gedekt door een incidentele vrijval uit de Algemene Reserve. Hiertegenover staat de dekking voor de drie incidentele budgetten FUMO, Marrekrite en inkomsten sportaccommodaties.

Overzicht van mutaties in de reserves
In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves gesorteerd per programma. Tevens is onderscheid gemaakt in incidentele en structurele reservemutaties. De structurele toevoegingen of onttrekkingen aan de reserves zijn nader toegelicht in bijlage 6.2.

De incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves corresponderen met de bijbehorende incidentele lasten en baten van in totaal per saldo € 638.995 (€ 1.200.000 -/- € 561.005).

De incidentele onttrekkingen aan de reserves bestaan uit de volgende posten:

- Vrijval bestemmingsreserve eenmalige wensen (€ 144.300 voor Subsidie NWC De Opstap, 2027 laatste jaar;
- Vrijval bestemmingsreserve Ontwikkellijnen (Herstel Dorpen en Bildtdijken: € 225.000 voor 2026 en 2027 en € 214.740 in 2028; en Bijdrage Leader: € 46.705 voor 2027);
- Vrijval Algemene reserve (€ 145.000; ingezet voor de incidentele autonome ontwikkelingen kadernota 2027-2030).

Per saldo € 561.005.

Hier tegenover staat aan de lastenkant een aanvulling aan de bestemmingsreserve kapitaallasten Bloemketerp van € 1.200.000 (2027-2028).

Bedragen x € 1.000	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Programma 5 Lasten	18	18	18	18
Baten	0	0	0	0
Programma 6 Lasten	392	392	320	320
Baten	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen Lasten	50	50	50	50
Baten	0	0	0	0
Totaal structurele mutaties in reserves	**460**	**460**	**388**	**388**
Bij/Af: incidentele mutaties in reserves	-639	-985	0	0
Totaal mutaties in de reserves (- is last)	**-179**	**-525**	**388**	**388**

Mutaties per reserve

In onderstaande tabel zijn de reservemutaties gespecificeerd per programma én per reserve. In de laatste kolom is incidenteel/structureel geduid.

Programma		Primitief	Begroting	Meerjarenraming			
Bedragen x € 1000		**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**I/S**
	Totaal saldo van baten en lasten	516	1.026	-842	-1.539	-3.787	
	Dotaties						
6	Bestemmingsreserve Bloemketerp	-1.200	-1.200	-1.200		0	I
7	Incidentele budgetaanvragen 2024: Bestemmingsreserve eenmalige wensen	-144	0	0	0	0	I
9	Bestemmingsreserve Impuls woningmarkt tbv uitvoeringkracht woningbouw	-1.100	0	0	0	0	I
		-2.444	**-1.200**	**-1.200**	**0**	**0**	
	Onttrekkingen						
4	Bestemmingsreserve eenmalige wensen	12	0	0	0	0	I
5	Reserve huisvesting onderwijs	2	2	2	2	2	S
5	Reserve nieuwbouw gymlokaal SJP	16	16	16	16	16	S
6	Verbouw Martenahuis tot museum	38	0	0	0	0	S
6	Reserve sportvelden H. v. Saxenlaan	72	72	72	0	0	S
6	Reserve kunstgrasvelden Sexbierum	11	11	11	11	11	S
6	Reserve sporthal	19	19	19	19	19	S
6	Reserve dekking kap.lasten SC Berlikum	27	27	27	27	27	S
6	Reserve dekking kap.lasten recreatiewoning Bloemketerp	89	89	89	89	89	S
6	Reserve dekking kap.lasten recreatiepark Bloemketerp	174	174	174	174	174	S
7	Reserve sociaal domein	649	0	0	0	0	I
7	Bestemmingsreserve eenmalige wensen	0	144	0	0	0	I
9	Bestemmingsreserve ontwikkellijnen	225	272	215	0	0	I
AD	Incidentele budgetaanvragen 2026	565	0	0	0	0	I
AD	Reserve huisvesting Waadhoeke	50	50	50	50	50	S
AD	Algemene reserve dekking aut. Ontwikkelingen	0	145	0	0	0	I
		1.949	**1.021**	**675**	**388**	**388**	
	Resultaat	**21**	**847**	**-1.367**	**-1.151**	**-3.399**	

Grondslagen waarop ramingen zijn gebaseerd
De begroting 2027 in meerjarenperspectief is gebaseerd op het prijspeil 2026. Voor de resterende verwachte stijging van de budgetten, die nog niet op dit prijspeil zijn geraamd, is afgerond € 1,15 miljoen gereserveerd.

Er is rekening gehouden met een stijging van de loonkosten van 3% structureel voor personeel. Hierbij is uitgegaan van de formatie op peildatum 1 april 2026.

Naast de arbeidsgerelateerde kosten leggen de kapitaallasten een groot beslag op de middelen van de gemeente. De rekenrente (omslagrente) van 2,0% heeft in de meerjarenraming geen directe budgettaire gevolgen. Het saldo tussen rekenrente en werkelijke rente wordt als last geboekt in de exploitatie (saldo financieringsfunctie). Binnen de grondexploitatie wordt gerekend met 2,0%. Het verschil tussen de rekenrente van 2,0% en de berekende rente over het financieringstekort van 1% is van invloed op de meerjarenraming, daar waar de rente wordt geactiveerd zoals bij de grondexploitatie. In 2027 is er sprake van een financieringsoverschot.

De materiële vaste activa ter grootte van € 95 miljoen (boekwaarde 1-1-2027), bestaan uit activa met een economisch nut (€ 65 miljoen) en activa met een maatschappelijk nut (€ 30 miljoen). De geraamde kapitaallasten (rente en afschrijvingen) zijn in 2027 € 6,9 miljoen en lopen af naar € 6,2 miljoen in 2030.

De Algemene Uitkering (AU), onderdeel van het gemeentefonds, over het jaar 2027 is berekend in lopende prijzen. De AU over de jaren 2028-2030 is berekend in constante prijzen. Dit betekent dat er over die jaren geen rekening is gehouden met loon- en prijsstijgingen.
De berekening is gebaseerd op de meicirculaire 2026 Gemeentefonds.

Geprognosticeerde balans en EMU-saldo

Geprognosticeerde balans	Begrotingsjaar			Meerjarenraming		
Bedragen x € 1.000	**2027**	**Mutaties**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Activa						
Materiele vaste activa	95.422	-4.036	91.386	87.186	82.381	77.273
Financiële vaste activa	1.567	0	1.567	1.567	1.567	1.567
Totaal vaste activa	**96.989**	**-4.036**	**92.953**	**88.753**	**83.948**	**78.840**
Voorraden (bouwgrondexpl.)	7.726	0	7.726	7.726	7.726	7.726
Uitzettingen < 1 jaar	20.000	0	20.000	20.000	20.000	20.000
Liquide middelen	300	0	300	300	300	300
Overlopende activa	5.700	0	5.700	5.700	5.700	5.700
Totaal vlottende activa	**33.726**	**0**	**33.726**	**33.726**	**33.726**	**33.726**
Totaal activa	**130.715**	**-4.036**	**126.679**	**122.479**	**117.674**	**112.566**
Passiva						
Eigen vermogen						
Resultaat	0	849	849	-1.366	-1.149	-3.397
Algemene reserve	19.255	-145	19.110	19.110	19.110	19.110
Bestemmingsreserves	38.445	324	38.769	39.294	38.906	38.518
Voorzieningen	33.849	980	34.829	36.009	37.719	39.733
Vaste schuld	15.925	-1.133	14.792	13.659	12.526	11.393
Totaal vaste passiva	**107.474**	**875**	**108.349**	**106.706**	**107.112**	**105.357**
Vlottende schuld	-2.759	-4.911	-7.670	-10.227	-15.438	-18.791
Overlopende passiva	26.000	0	26.000	26.000	26.000	26.000
Totaal vlottende passiva	**23.241**	**-4.911**	**18.330**	**15.773**	**10.562**	**7.209**
Totaal passiva	**130.715**	**-4.036**	**126.679**	**122.479**	**117.674**	**112.566**

In de voorspelde balans is rekening gehouden met de geplande investeringen voor 2027 en volgende jaren en een stabiel werkkapitaal. Ook zijn de geplande mutaties in reserves en voorzieningen verwerkt. Eveneens zijn de aflossingen op de langlopende financiering verwerkt.
Bovenstaande balans is de basis voor de berekende financiële kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen.

	2027	**2028**	**2029**	**2030**
EMU saldo (Prognose)	**6.044**	4.539	4.978	3.347

Het EMU-saldo is een sleutelgrootheid voor het Europese beleid. Aan een (landelijk) tekort of overschot, het niveau en de richting van de ontwikkeling wordt grote politieke betekenis gehecht en er worden belangrijke beleidsmatige gevolgen aan verbonden.

Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waar de gemeente zelf mee werkt. Een belangrijk verschil is dat het exploitatiesaldo van de gemeente alleen betrekking heeft op de baten en lasten van de exploitatierekening, terwijl bij het bepalen van het EMU-saldo ook

kapitaaltransacties zoals investeringen en aan- en verkopen van grond worden betrokken. Daarnaast verschilt de behandeling van onder meer het interen op reserves, onttrekken van voorzieningen en de opbrengsten uit de verkoop van deelnemingen/aandelen.

Op basis van de voorschriften in het BBV moet het EMU saldo bij de uiteenzetting van de financiële positie worden opgenomen. Het voorgeschreven format voor aanlevering van het EMU-saldo opgenomen als bijlage XIII in de uitvoeringsinformatie/ activiteitenraming.

Investeringen
De investeringen (ofwel materiële vaste activa) kunnen onderscheiden worden naar:
1. nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen;
2. vervangingsinvesteringen;
3. levensduur verlengende investeringen;
4. routine-investeringen.

Nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen worden via de kadernota's aan de raad voorgelegd voor een integrale afweging. De kadernota 2027-2030 bevatte een financieel vergezicht waarbij er geen financiële keuzes zijn gemaakt. Dit betekent dat er in deze begroting geen nieuwe kredieten zijn opgenomen.
Wel staan er nog investeringen in 2027 tot en met 2030 gepland vanuit het vastgestelde Water en Rioleringsprogramma 2026-2030 en het beheerplan Openbare verlichting 2019-2029.

In onderstaande tabel staan de geplande investeringen waarbij is aangegeven of het investeringen met economisch nut (E) of maatschappelijk nut (M) betreft en welke afschrijvingstermijn van toepassing is.

Pr.	Omschrijving investering	Cate-gorie	2027	2028	2029	2030	Afschr. termijn
3.	Vervanging openbare verlichting*	M	223.000	223.000	223.000	223.000	1
3.	Buitenruimte Bloemketerp	M		18.900.000			23
5.	Nieuwbouw Kabas Franeker	E		6.376.000			40
5.	Nieuwbouw AMS / Simon Vestdijk Franeker	E			39.150.000		40
5.	Investeringen Huisvestingsprogramma onderwijs	E	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	ntb
6.	Nieuwbouw zwembad Franeker	E	17.551.000				40
6.	Buitensport Bloemketerp	M		3.500.000			30
8.	Vervanging riolering en klimaatmaatregelen **	E	3.319.650	3.213.550	3.213.550	3.213.550	1

* De investeringsuitgaven voor het vervangen van de openbare verlichting worden in één keer gedekt ten laste van de exploitatie dan wel de egalisatiereserve vervanging openbare verlichting.
**De investeringsuitgaven voor het vervangen van riolering en klimaatmaatregelen komen ten laste van de voorziening.
De investeringsraming voor het nieuwe zwembad Franeker is inclusief btw, er van uitgaande dat de Spuk Sport komt te vervallen.

De investeringen op Bloemketerp zijn voorlopig in 1 jaar weergegeven. Dit is een inschatting van het jaar van de kredietaanvraag.

Financiering en rente
Bij de financiering van de gemeentelijk activiteiten wordt uitgegaan van integrale financiering. Dat wil zeggen, dat steeds wordt gekeken naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente.

Het is bij gemeenten en provincies gebruikelijk dat de bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) ten laste van de exploitatie wordt gebracht. Voornaamste reden voor deze methodiek is dat, als een reserve en/of voorziening benut moet worden (en daardoor als eigen financieringsmiddel vervalt) externe financiering noodzakelijk wordt, met de daarbij horende rentelasten. Ook speelt het in stand houden van de reservepositie een rol, namelijk om het bestedingspotentieel op peil te houden.

Conform het vastgestelde beleid wordt de bespaarde rente over de reserves en voorzieningen ten gunste van de exploitatie gebracht. Gevolg van dit besluit blijft dat de omvang van de reserves en/of voorzieningen direct van invloed zijn op de (rentelasten/baten in de) exploitatie en dat hierdoor de verschillen tussen begroting en rekening per jaar kunnen wisselen, zowel in positieve als in negatieve zin.

Verleende garanties en waarborgen
Het totaal aan verleende garanties bedraagt bij de aanvang van het begrotingsjaar 2027 € 81,1 miljoen. Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen is opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen x 1.000

Financier / organisatie	Aantal leningen	Aard/Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag	Restant lening 01-01-2027	Achtervang	Percentage borgstelling	Garantiebedrag 01-01-2027
BNG Bank							
Stichting Wonen Noordwest Friesland	4	Woningbouw	8.250	3.137		100%	3.137
Stichting Accolade	3	Woningbouw	5.059	3.453		100%	3.453
Waarborgfonds Sociale Woningbouw							
Stichting Accolade	14	Woningbouw	179.897	24.744	50%		12.372
Wonen Noordwest Friesland	27	Woningbouw	122.636	112.260	50%		56.130
Woonzorg Nederland	35	Woningbouw	732.818	4.408	50%		2.204
Stichting Habion	18	Woningbouw	131.634	2.541	50%		1.271
Stichting Hof Wonen	5	Woningbouw	113.081	150	50%		75
Stichting Woon Friesland	18	Woningbouw	426.870	1.251	50%		626
Nederlandse Waterschapsbank							
Stichting Dorpscentrum Ried	1	Financiering	100	55		100%	55
Stichting Sportbedrijf Waadhoeke	1	Huisvesting divers	1.015	433		100%	433
Stichting Vastgoed MFC Berltsum	1	Bouw MFC	660	618		100%	618
Kleed- en clubgebouw SC Franeker	1	Renovatie	650	650		100%	650
Overig							
Stichting De Koornbeurs	1	Verbouw theater	200	46		100%	46
Stichting Hatzumer Manege	1	Bouw rijhal kantine	100	4		100%	4
	130		**1.722.970**	**153.749**			**81.072**

*1) Bij leningen WSW betreft dit het op basis van de verdeelsleutel toegerekende bedrag

6 Bijlagen

6.1 Taakvelden

Alle bedragen in onderstaande tabel zijn x € 1.000

Raming van de lasten en baten per taakveld

Taakveld	Omschrijving	2027			2028		
Bedragen x € 1.000		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	3.324	29	3.295	3.249	29	3.220
0.2	Burgerzaken	1.845	797	1.049	1.795	797	999
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	850	362	487	830	362	467
0.4	Overhead	18.272	92	18.180	18.152	92	18.060
0.5	Treasury	293	2.288	-1.994	293	2.288	-1.994
0.61	OZB woningen	693	6.962	-6.269	693	6.984	-6.291
0.62	OZB niet-woningen	0	3.011	-3.011	0	3.011	-3.011
0.63	Parkeerbelasting	0	540	-540	0	570	-570
0.64	Belastingen overig	0	129	-129	0	129	-129
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	125.327	-125.327	0	121.532	-121.532
0.8	Overige baten en lasten	2.707	0	2.707	3.038	0	3.038
0.10	Mutaties reserves	1.200	1.021	179	1.200	675	525
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	849	0	849	-1.366	0	-1.366
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.153	45	4.108	4.182	45	4.137
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.566	25	1.541	1.557	25	1.531
2.1	Verkeer en vervoer	11.135	150	10.984	11.135	150	10.984
2.2	Parkeren	380	3	376	380	3	376
2.3	Recreatieve havens	134	73	60	134	73	60
2.4	Economische havens en waterwegen	952	13	939	952	13	939
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	344	354	-9	294	303	-9
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	50	17	33	50	17	33
3.4	Economische promotie	1.121	187	934	1.114	272	842
4.1	Openbaar basisonderwijs	688	0	688	688	0	688
4.2	Onderwijshuisvesting	3.647	318	3.329	3.701	358	3.343
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.861	1.147	1.713	2.866	1.147	1.718
5.1	Sportbeleid en activering	622	249	373	622	249	373
5.2	Sportaccommodaties	3.200	446	2.754	3.200	496	2.704
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.904	112	1.791	1.859	112	1.746
5.4	Musea	684	86	597	684	86	597
5.5	Cultureel erfgoed	336	6	330	336	6	330
5.6	Media	1.192	0	1.192	1.192	0	1.192

Taakveld	Omschrijving	2027			2028		
Bedragen x € 1.000		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.105	162	5.944	6.105	162	5.944
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.065	1.285	2.780	3.621	1.060	2.560
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.744	0	1.744	1.744	0	1.744
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	2.374	0	2.374	2.374	0	2.374
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	970	175	795	770	175	595
6.3	Inkomensregelingen	27.655	18.339	9.315	27.655	18.339	9.315
6.4	WSW en beschut werk	7.323	0	7.323	7.189	0	7.189
6.5	Arbeidsparticipatie	1.558	0	1.558	1.558	0	1.558
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.567	87	2.481	2.567	87	2.481
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	7.123	420	6.703	7.123	420	6.703
6.712	Begeleiding (WMO)	2.953	0	2.953	2.953	0	2.953
6.713	Dagbesteding (WMO)	1.759	0	1.759	1.759	0	1.759
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	80	0	80	80	300	-220
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	2.111	0	2.111	2.111	0	2.111
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	12.156	0	12.156	11.975	692	11.283
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	349	0	349	349	0	349
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	7.534	0	7.534	7.534	0	7.534
6.791	PGB WMO	397	0	397	397	0	397
6.792	PGB Jeugd	221	0	221	221	0	221
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	373	-373	0	373	-373
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	705	0	705	705	0	705
6.821	Jeugdbescherming	1.438	0	1.438	1.438	0	1.438
6.822	Jeugdreclassering	238	0	238	238	0	238
6.91	Coördinatie en beleid WMO	198	0	198	198	0	198
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	364	0	364	364	0	364
7.1	Volksgezondheid	3.827	585	3.242	3.826	585	3.241
7.2	Riolering	5.801	7.834	-2.032	5.896	7.929	-2.032
7.3	Afval	5.933	7.306	-1.373	5.933	7.306	-1.373
7.4	Milieubeheer	4.143	0	4.143	4.135	0	4.135
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	622	497	125	622	497	125
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.213	32	1.181	1.213	32	1.181
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	630	457	173	785	612	173
8.3	Wonen en bouwen	3.537	1.354	2.183	3.456	1.330	2.127
Totaal		**182.694**	**182.694**	**0**	**179.722**	**179.722**	**0**

Taakveld	Omschrijving	2029			2030		
Bedragen x € 1.000		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	3.199	29	3.170	3.199	29	3.170
0.2	Burgerzaken	1.555	557	999	1.655	557	1.099
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	830	362	467	830	362	467
0.4	Overhead	18.152	92	18.060	18.152	92	18.060
0.5	Treasury	293	2.288	-1.994	293	2.288	-1.994
0.61	OZB woningen	693	7.006	-6.313	693	7.028	-6.335
0.62	OZB niet-woningen	0	3.011	-3.011	0	3.011	-3.011
0.63	Parkeerbelasting	0	570	-570	0	570	-570
0.64	Belastingen overig	0	129	-129	0	129	-129
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	119.631	-119.631	0	121.202	-121.202
0.8	Overige baten en lasten	3.672	0	3.672	4.202	0	4.202
0.10	Mutaties reserves	0	388	-388	0	388	-388
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-1.149	0	-1.149	-3.397	0	-3.397
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.199	45	4.154	4.194	45	4.149
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.577	25	1.552	1.557	25	1.531
2.1	Verkeer en vervoer	11.135	150	10.984	11.135	150	10.984
2.2	Parkeren	380	3	376	380	3	376
2.3	Recreatieve havens	134	73	60	134	73	60
2.4	Economische havens en waterwegen	952	13	939	952	13	939
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	344	353	-9	3.050	3.060	-9
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	50	17	33	50	17	33
3.4	Economische promotie	1.114	272	842	1.114	272	842
4.1	Openbaar basisonderwijs	688	0	688	688	0	688
4.2	Onderwijshuisvesting	3.769	358	3.411	5.649	358	5.291
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.861	1.147	1.713	2.861	1.147	1.713
5.1	Sportbeleid en activering	622	249	373	2.258	249	2.009
5.2	Sportaccommodaties	3.200	496	2.704	3.093	496	2.597
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.859	112	1.746	1.859	112	1.746
5.4	Musea	684	86	597	684	86	597
5.5	Cultureel erfgoed	336	6	330	336	6	330
5.6	Media	1.192	0	1.192	1.192	0	1.192
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.105	162	5.944	6.105	162	5.944
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.621	1.060	2.560	3.621	1.060	2.560
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.744	0	1.744	1.744	0	1.744
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	2.374	0	2.374	2.374	0	2.374

Taakveld	Omschrijving	2029			2030		
Bedragen x € 1.000		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	570	175	395	570	175	395
6.3	Inkomensregelingen	27.655	18.339	9.315	27.655	18.339	9.315
6.4	WSW en beschut werk	6.808	0	6.808	6.663	0	6.663
6.5	Arbeidsparticipatie	1.558	0	1.558	1.558	0	1.558
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.567	87	2.481	2.567	87	2.481
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.616	420	4.196	4.587	420	4.167
6.712	Begeleiding (WMO)	2.953	0	2.953	2.953	0	2.953
6.713	Dagbesteding (WMO)	1.759	0	1.759	1.759	0	1.759
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	80	300	-220	80	300	-220
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	2.111	0	2.111	2.111	0	2.111
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	11.974	696	11.278	11.974	696	11.278
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	349	0	349	349	0	349
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	7.534	0	7.534	7.534	0	7.534
6.791	PGB WMO	397	0	397	397	0	397
6.792	PGB Jeugd	221	0	221	221	0	221
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	373	-373	0	373	-373
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	705	0	705	705	0	705
6.821	Jeugdbescherming	1.438	0	1.438	1.438	0	1.438
6.822	Jeugdreclassering	238	0	238	238	0	238
6.91	Coördinatie en beleid WMO	198	0	198	198	0	198
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	364	0	364	364	0	364
7.1	Volksgezondheid	3.822	585	3.238	3.823	585	3.239
7.2	Riolering	5.991	8.024	-2.032	6.086	8.119	-2.032
7.3	Afval	5.933	7.306	-1.373	5.933	7.306	-1.373
7.4	Milieubeheer	4.135	0	4.135	4.135	0	4.135
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	622	497	125	622	497	125
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.658	32	2.627	2.658	32	2.627
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	647	474	173	299	126	173
8.3	Wonen en bouwen	2.741	829	1.912	2.741	829	1.912
Totaal		**176.826**	**176.826**	**0**	**180.873**	**180.873**	**0**

Raming van de lasten en baten per programma en algemene dekkingsmiddelen

Programma	2027			2028		
Bedragen x € 1.000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 Bestuur en Ondersteuning	5.169	826	4.344	5.044	826	4.219
Programma 2 Veiligheid	5.719	70	5.649	5.739	70	5.669
Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat	12.600	240	12.360	12.600	240	12.360
Programma 4 Economie	1.515	558	958	1.458	592	866
Programma 5 Onderwijs	7.195	1.465	5.730	7.255	1.505	5.749
Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie	14.042	1.061	12.981	13.997	1.111	12.886
Programma 7 Sociaal Domein	85.882	20.680	65.203	84.923	21.447	63.476
Programma 8 Gezondheid en duurzaamheid	20.327	16.221	4.106	20.412	16.316	4.096
Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	5.380	1.842	3.538	5.454	1.973	3.481
Algemene Dekkingsmiddelen	24.864	139.732	-114.869	22.841	135.643	-112.802
Totaal	**182.694**	**182.694**	**0**	**179.722**	**179.722**	**0**

Programma	2029			2030		
Bedragen x € 1.000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 Bestuur en Ondersteuning	4.754	586	4.169	4.854	586	4.269
Programma 2 Veiligheid	5.776	70	5.706	5.751	70	5.680
Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat	12.600	240	12.360	12.600	240	12.360
Programma 4 Economie	1.508	642	866	4.214	3.349	866
Programma 5 Onderwijs	7.317	1.505	5.812	9.198	1.505	7.692
Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie	13.997	1.111	12.886	15.526	1.111	14.415
Programma 7 Sociaal Domein	81.834	21.451	60.383	81.660	21.451	60.209
Programma 8 Gezondheid en duurzaamheid	20.503	16.411	4.092	20.599	16.506	4.093
Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	6.046	1.334	4.711	5.698	987	4.711
Algemene Dekkingsmiddelen	22.491	133.477	-110.986	20.773	135.070	-114.297
Totaal	**176.826**	**176.826**	**0**	**180.873**	**180.873**	**0**

6.2 Toelichting structurele mutaties in de reserves

Programma 5 Onderwijs

Reserve huisvesting onderwijs
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 1.927 aan onttrokken. De looptijd is nog 18 jaar (inclusief 2027).

Reserve nieuwbouw gymlokaal SJP
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 15.983 aan onttrokken. De looptijd is nog 20 jaar (inclusief 2027).

Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie

Reserve sportvelden H. v. Saxenlaan
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 72.182 aan onttrokken. De looptijd is nog 2 jaar (inclusief 2027).

Reserve kunstgrasvelden Sexbierum
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 11.054 aan onttrokken. De looptijd is nog 14 jaar (inclusief 2027).

Reserve sporthal
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 19.198 aan onttrokken. De looptijd is nog 9 jaar (inclusief 2027).

Reserve dekking kapitaallasten SC Berlikum
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 27.066 aan onttrokken. De looptijd is nog 6 jaar (inclusief 2027).

Reserve dekking kapitaallasten recreatiewoning Bloemketerp
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 88.900 aan onttrokken. De looptijd is nog 16 jaar (inclusief 2027).

Reserve dekking kapitaallasten recreatiepark Bloemketerp
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 174.000 aan onttrokken. De looptijd is nog 8 jaar (inclusief 2027).

Algemene Dekkingsmiddelen

Reserve huisvesting Waadhoeke
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 50.000 aan onttrokken. De looptijd is nog 32 jaar (inclusief 2027).

6.3 Inkomensoverdrachten en subsidies

Inleiding
Voor een juiste financiële registratie van de baten en lasten zijn de voorschriften "informatie voor derden"(IV3) van toepassing. De afbakening van de categorie "subsidies" is die volgens het Europees statistisch bureau (Eurostat). Deze wijkt af van de afbakening van subsidies volgens de Algemene wet bestuursrecht (Awb), en spreekt met name over marktproducenten.
Voor wat wij een subsidie noemen staat in de IV3 de term inkomensoverdracht.

De inkomensoverdrachten kunnen in twee soorten worden onderscheiden.
1. Ten eerste betreft het de bijdragen in de exploitatiekosten van bedrijven en (overheids) instellingen en de bijdragen aan personen in de kosten van levensonderhoud, zover geen sociale uitkeringen in geld. Er mag hierbij geen sprake zijn van een direct verband tussen de betaling en een geleverde prestatie. Een inkomensoverdracht vergroot dan ook in deze context het beschikbare inkomen van de ontvangende partij.
2. Ten tweede worden tot de inkomensoverdrachten gerekend de betalingen van een overheidsinstelling aan een andere overheidsinstelling voor goederen en/of diensten, niet behorend tot grond, duurzame goederen of pachten, waarvoor geldt dat:
   - deze goederen en/of diensten niet worden verbruikt in het eigen productieproces van de (ontvangende) overheidsinstelling; en
   - het contract voor de levering van goederen of diensten niet tot stand is gekomen binnen een aanbestedingstraject.

De inkomensoverdrachten bestaan uit acht categorieën aan overdrachten in relatie tot een bepaalde tegensector. In het kader van deze bijlage is de categorie "Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen" van toepassing. De IV3 zegt hierover het volgende:
Hiertoe behoren onder meer de bijdragen in de uitgaven van huishoudens (..) én bijdragen in de exploitatiekosten van instellingen waarvan de baten in hoofdzaak afkomstig zijn van personen/ gezinnen en/of het buitenland.
Tot deze categorie behoren onder meer:
- tegemoetkomingen aan raadsfracties in de kosten van die fracties;
- uitkeringen schadeverzekeringen;
- bijdragen aan amateurgezelschappen voor muziek, opera, toneel en dans;
- bijdragen aan amateursportverenigingen;
- bijdragen aan instellingen zonder winstoogmerk zoals vakbonden, regionale omroepen, goede doelen organisaties;
- uitgekeerde geldprijzen, toelagen of andere bijdragen aan personen voor bijzondere prestaties, zoals op het gebied van cultuur en wetenschap of voor daden van menslievende aard;
- bijdragen aan studiefondsen en verstrekking van studiebeurzen en toelagen.

Kader
De algemene gemeentelijke kaders wat betreft de subsidieverstrekking zijn als volgt vastgelegd:
- Algemene subsidieverordening 2026
- Subsidieregeling indexering van subsidies gemeente Waadhoeke 2018
- Subsidieregeling bevoorschotting subsidie gemeente Waadhoeke 2018
- Regeling subsidieverantwoording kleine instellingen Waadhoeke 2026.

Subsidieregelingen - subsidieplafonds
De wijze van verdelen van de subsidies is in de afzonderlijke subsidieregelingen opgenomen. In principe geldt het budget in de begroting als subsidieplafond. In die gevallen is dit zo in de regeling vastgelegd. Is dit niet het geval dan dienen er andere afspraken te zijn vastgelegd.

Programma	Omschrijving subsidieregeling	Budget (in €)
2	Subsidieregeling evenementen	132.530
5	Subsidieregeling Peuteropvang en VVE gemeente Waadhoeke 2022	1.282.340
6	Subsidieregeling Compensatie OZB –heffing sportverenigingen gemeente Waadhoeke 2020	38.904
	Subsidieregeling amateurkunst gemeente Waadhoeke 2019	94.099
	Regeling Incidentele subsidie Waadhoeke 2019	19.000
	Subsidieregeling Doarre & Dwaan Waadhoeke 2021	50.000
7	Beleidsregel maatschappelijke- en sportactiviteiten t.b.v. bewoners AZC St. - Annaparochie 2020	9.150
	Beleidsregels Buitenhuisplan	332.954
8	Subsidieregeling EHBO gemeente Waadhoeke 2019	1.286
	Subsidieregeling AED Waadhoeke	24.935
	Subsidieregeling “Mei minder stien, mear grien”	20.800
	Diverse organisaties subsidie glas	4.500
	Water/klimaat	20.000
	Voedselbossen/pluktuinen	50.000
9	Subsidieregeling onderhoud en compensatie OZB dorps- en buurthuizen gemeente Waadhoeke 2025 - 2028	148.200
	Herstel dorpen en Bildtdijken	750.000
	Totaal	**2.978.698**

Begrotingssubsidies
Daarnaast zijn er ook subsidies die niet onder een regeling te vatten zijn, de zogenaamde begrotingssubsidies. Deze worden met naam en toenaam genoemd in de begroting. Het genoemde bedrag is, is het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld (artikel 4:23 lid 3c van de Algemene wet bestuursrecht). Voor onderstaande subsidieontvangers is een structurele begrotingssubsidie opgenomen in de ontwerpbegroting.

Programma	Omschrijving	Budget (in €)
1	Fractievergoedingen	14.005
2	IJswegencentrale Franekeradeel	1.500
	IJswegencentrale Het Bildt	1.000
	Stichting Tûmba	43.348
4	Ster van de Elfsteden (subsidie)	75.050
	Ster van de Elfsteden (bijdrage uit reclamebelasting)	97.000
	Bildts ondernemersfonds (bijdrage uit reclamebelasting)	20.000
	Bildts ondernemersfonds (subsidie vitaliteit Sint Annaparochie)	12.000

Programma	Omschrijving	Budget (in €)
	Stichting Bestemming Noardwest	58.680
	Merk Fryslân	22.060
5	Sprookje	1.300
	Tomke	3.177
	Natuur- en Milieueducatie	30.000
	Exploitatiebijdrage AMS voor Einstein Class	215.000
6	Zwemvijver Swanneblom Slappeterp	4.250
	Waadhoeke fietstocht	20.000
	Sport Fryslân - beweegteam Waadhoeke	422.084
	Sportbedrijf Waadhoeke	575.895
	Beheervergoedingen sportvelden:	
	- Kaatsverenigingen	4.006
	- Sportaccommodatie Tzum	19.694
	- Voetbalvelden Achlum	8.012
	- VV Ouwe Syl onderhoud kunstgrasveld	13.706
	- Sportcomplex It Bosk Bitgum	21.769
	- Kaatsvereniging Foarút Marssum	2.670
	- sportveld Wjelsryp	4.127
	- sportveld Spannum	6.033
	Culturele subsidies:	
	- Yeb Hettinga skoalle	3.000
	- Stichting Groate Kerk	12.500
	- Stichting Aerden Plaats	22.500
	- Fries Film- en Audioarchief	7.500
	- Stichting Waadklank	5.000
	Keunstwerk	26.614
	Academie van Franeker	125.000
	Cultuurcoaches	64.542
	Muziekschool Seewyn	515.399
	De Koornbeurs	561.434
	De Koornbeurs - lokale podiumkunsten	25.000
	Afûk Leeuwarden	6.370
	Vertalingen toneelsltukken in Fries/Bildts*	345
	Frysk Belied*	10.000
	Kaatsmuseum	6.000
	Museum Martena (incl Martenatuin)	361.584
	Planetarium	208.500

	Stichting tot behoud van monumenten in de gemeente Waadhoeke	160.000
	Stichting "Molens in Menaldumadeel"	22.863
	Omroep Zilt	34.791
	Bibliotheek Fryslân Noord	1.148.300
	Bildts Documentatiecentrum	8.432
7	Connexa	1.706.727
	De Opstap (Connexa)	144.300
	Stichting Vluchtelingenwerk	5.000
	KOS: kinderopvang en huiskamer De Bolder en Twalûk Franeker	134.400
	Humanitas Noordwest Friesland	8.756
	Stichting Present	31.933
	Fair Trade	1.000
	Speel-o-theek	2.594
	Doarpswurk	460
	Ontwikkelen inloopvoorzieningen	45.000
	Stichting Urgente noden	7.037
	Voedselbank	5.000
	Stichting Lyk is Ryk	11.000
	Humanitas Home Start	38.259
	Stichting babyspullen	2.400
	Stichting Leergeld	114.000
	Stichting jeugdfonds sport en cultuur	64.000
	Stichting Volwassenfonds sport en cultuur	40.000
	Armoedefonds	7.050
	Jeugdeducatiefonds	10.000
	Stichting Stjoer	74.405
8	Stichting Slachtofferhulp	18.764
	Preventieve taken jeugd	47.625
	Vogelwacht Franeker	40.000
	Oorlogsmonumenten	100
AD	Activiteitencommissie personeel	5.000
	SvN	4.000
	totaal	**7.600.850**
	*er is op dit moment (nog) geen vastgestelde subsidieregeling	
	** niet verder uitgesplitst in begroting	